

Ю. В. БУКАТЕВИЧ
К. І. ЖАРИЧ

МИСЛИВСЬКІ СОБАКИ

1 крб. 11 коп.

МИСЛИВСЬКІ СОБАКИ

Ю. В. БУКАТЕВИЧ
К. І. ЖАРИЧ

МИСЛИВСЬКІ СОБАКИ

МИСЛИВСЬКІ СОБАКИ

Ю. В. БУКАТЕВИЧ,
К. І. ЖАРИЧ

МИСЛИВЦЬКІ СОВАКИ

За редакцією О. В. Ніколаєвського і
М. А. Сафронова, почесних членів
Українського товариства мисливців
та рибалок

КИЇВ
ОРДЕНА „ЗНАК ПОШАНИ“
ВИДАВНИЦТВО „УРОЖАЙ“
1977

636.7

Б90

УДК 637. (031)

Охотничьи собаки. Букатевич Ю. В.,
Жарич К. И. К., „Урожай“, 1977. 208 с.
(на укр. яз.).

В книге даются основные сведения об экстерьере и полевых качествах пород собак, которых разводят на Украине, их содержании, разведении, дрессировке и болезнях. Описывается также порядок проведения выставок собак, даются рекомендации, как выбрать собаку.

Книга рассчитана на охотников, охотоведов, экспертов, работников областных и районных советов УООР, лесничих.

Табл. 2, ил. 110, список лит. 12.

ВІДСКАНУВАВ І ОБРОБИВ DR.HENT
BLKINISTDRHENT.WORDPRESS.COM

Б $\frac{40710-034}{M204(04)-77}$ 148-77

© Видавництво «Урожай», 1977.

Собаки вірно служать людині з давніх-давен. Вони були одними з перших одомашнених тварин. Про це свідчать численні малюнки, рельєфи на каменях у печерах та знахідки при археологічних розкопках.

Собаки допомагали людині на полюванні, стерегли житло, охороняли від хижаків свійських тварин і навіть використовували їх у боях.

Тепер налічується понад 300 порід домашніх собак. Серед них близько 100 мисливських.

За призначенням собак поділяють на:

декоративних (тер'єри, болонки, пуделі, шпіци, чау-чау);

пастухів (німецька вівчарка, пулі, колі, ненецька лайка);

караульних (кавказька вівчарка, середньоазіатська вівчарка, чорний тер'єр, московська сторожова, московський дог);

їздових (північно-східна їздова лайка);

вартових та розшукових (німецька вівчарка, боксер, доберман-пінчер, ердельтер'єр, дог, сенбернар, ротвейлер), яких використовують для охорони майна, державних кордонів, розшуку злочинців та як мінерів, помічників геологів тощо;

мисливських, спеціалізованих на полюванні. В європейській частині Радянського Союзу їх налічується 20: російський псовий хорт, російсько-європейська, західносибірська та карело-фінська лайки; російський, російський рябий (або англорус) та естонські гончаки;

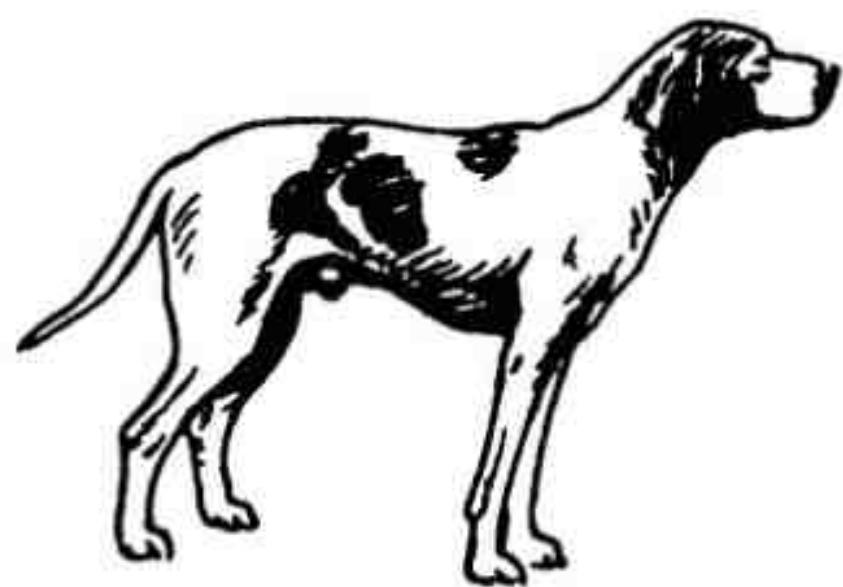

фокстер'єри жорсткошерсті, гладкошерсті та такси; лягаві — пойнтер, сетер (англійський, ірландський, гордон), дратхаар, курцхаар. Крім того, спанієлі та малі мюрстенлендери. Майже всі ці породи дуже популярні серед мисливців нашої республіки.

Із собак мисливських порід на Україні дуже поширені гончаки, лягаві та норні, яких налічується понад 10 000. Робота щодо збільшення їх кількості продовжується з урахуванням потреб мисливського господарства, на науковій основі. Для цього УТМР щорічно витрачає близько 40 тис. карбованців.

Полювання з мисливськими собаками, крім естетичної насолоди і трофеїв, має й народногосподарське значення. Значна частина «м'якого» золота щорічного міжнародного Ленінградського аукціону (10 млн. крб.) — заслуга мисливців, що мають собак. Заготівля шкурок білки, соболя, лисиці немислима без хорошого собаки. Собаки корисні ще й тим, що при полюванні з ними майже не залишається підранків. На цьому, наприклад в ЧССР та інших європейських країнах, ґрунтується закон, за яким полювання без одного собаки на певну групу мисливців заборонено взагалі (на групу мисливців з п'яти осіб повинен обов'язково бути один собака).

Тепер велику увагу приділяють спортивному полюванню як формі відпочинку людей. Тому мисливське господарство є галуззю народного господарства, яка по-

винна забезпечити максимальні потреби населення в мисливському спорті.

Природні умови України, багата мисливська фауна сприяють розвитку традиційного спортивного полювання з собакою. За даними республіканської ради УТМР, на Україні нині охоплено обліком 21 вид мисливських звірів і 35 видів диких птахів. Зараз в республіці налічується: зайців-русаків — 1450000 голів, лисиць — 142000, косуль — 148000, лосів — понад 15000, оленів — понад 18000, диких кабанів — 62000, тетеревів — 52000, глухарів 7000, сірих куріпок — 577000 та багато водоплавної птиці. Крім того, на Україну завезено і розселено чимало представників нових видів мисливської фауни — 55000 особин, які належать до 24 видів ссавців і 6 птахів (ондатра, єнотовидний собака, благородний олень та ін.).

Отже, при правильній організації мисливського господарства, за умови, що кожен мисливець-спортсмен буде другом природи, фауна України повністю забезпечить їх спортивні мисливські потреби.

У кожній області при обласних радах УТМР тепер діють обласні секції мисливського собаківництва, які спрямовують усю роботу по розведенню породних мисливських собак.

Одним з головних завдань роботи цих секцій є підвищення культурного рівня мисливців взагалі і зокрема мисливця, що полює з собакою.

Кожен мисливець-спортсмен повинен бути великим другом природи, розуміти її, дотримуватись правил полювання і з знанням використовувати мисливську собаку на полюванні.

У наші дні зростає попит мисливців на чистопородних мисливських собак. Але не всі бажаючі знають, як правильно виховувати їх, як зберігати породу в чистоті. Тому в авторів цієї книжки одна мета: дати мисливцям загальні відомості про екстер'єр та польові якості порід собак, що розводять на Україні, про їх коротку історію, допомогти вибрати собаку, познайомити з порядком проведення виставок собак.

Мисливська термінологія така ж стародавня, як і полювання, тому деякі специфічні терміни в нашому тексті залишаються такими, якими користувались мисливці від древніх слов'ян до наших днів.

У Росії перша книжка «О порядошном содержании первой охоты борзых и гончих собак» вийшла в світ ще в 1765 р., а з 1850 р. почали регулярно видаватись мисливські журнали.

На Україні мисливський журнал видавався з 1923 по 1932 р. Після Великої Вітчизняної війни було видано 7 книжок з мисливства. Пропоноване читачам видання — перше з кінології українською мовою.

1

ПОРОДИ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК ТА ЇХ СТАНДАРТИ

ГОНЧАКИ

До встановлення Радянської влади на Україні полювання з гончаками було доступне лише поміщикам. Розведення ж мисливських собак велося без відповідної племінної роботи. Кожний підбирав собі плідників на свій смак, створюючи таким чином власні зграї.

Після закінчення громадянської війни на базі невеликої кількості собак, що залишилися у мисливців-любителів, і завезених з РРФСР розпочався планомірний розвиток собаківництва.

Ще з 1923 р. почали вести облік мисливських собак, провадити обласні виставки та польові випробування. В той час на Україні гончаків російських і російських рябих було мало. Обидві породи були частково засмічені покручами з польськими гончаками, які мали сильні голоси, гонили звірів в'язко, але вносили розлад в формування єдиного типу породи.

У 1926 р. М. І. Зубаровський привіз із Англії дві сучки із зграї Форгель-Мидвуд — Лойоті і Стеллу, яких було спаровано з російським рябим гончаком Бандитом І. К. Масловського.

Використання фоксгаундів Стелли і Лойоті, як пізніше й Барона (з НДР), великої користі не дало, а лише значно погіршило мисливські якості наших собак. Діти фоксгаундів Сват А. П. Яку-

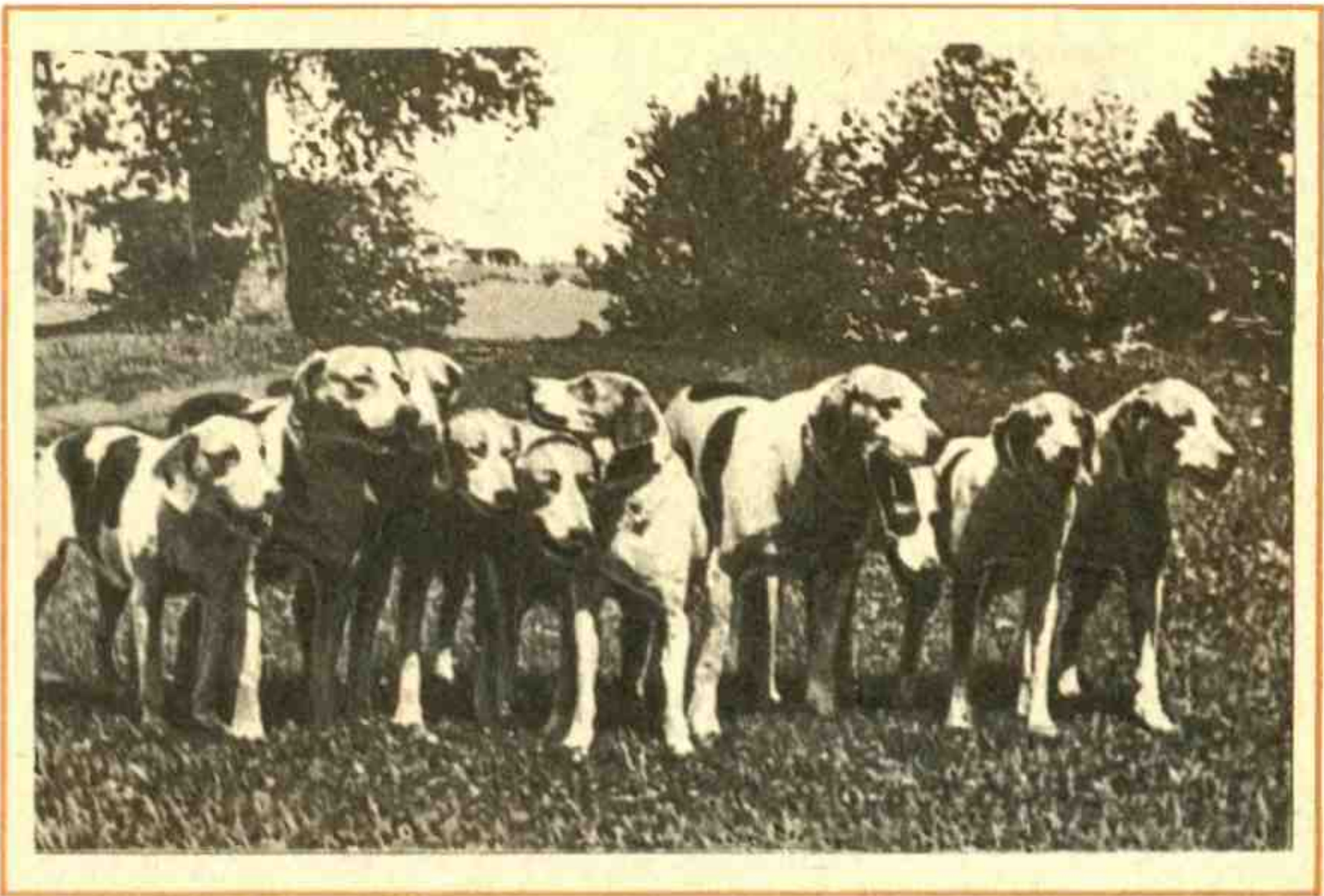
Російський гончак на польових випробуваннях.

ніна і Виплач А. П. Марина у свій час були широко використані в породі і зустрічаються в багатьох родовах собак РРФСР.

На Українській виставці 1927 р. демонструвалися вже більш породні собаки (російські гончаки сірововчої масті Ридало та Тривога М. Е. Будковського). Серед російських рябих гончаків, яких раніше називали англорусами, велику зацікавленість присутніх на цій виставці викликали Бандит і Чайка І. К. Масловського (м. Куп'янськ) та Сорока Н. В. Томиловського (м. Лубни). У цьому ж році вони були учасниками Всеросійської виставки в Москві, де їх відзначили золотими та срібними медалями.

У двадцятих роках за ініціативою К. М. Тросянського та К. І. Жарича російські мисливці передали киянам 12 англорусів, що поклали основу розплідника Київського військового округу.

В 1930 р. Українським товариством мисливців та рибалок були проведені перші республіканські випробування гончаків у лісах Валківського району Харківської області під головуванням відомого судді-експерта Н. П. Пахомова

Рябі гончаки з Києва на Московській виставці в 1938 р.

(м. Москва). У цих випробуваннях взяли участь Харківська, Чернігівська, Полтавська, Кіровоградська, Київська, Дніпропетровська та інші області. Переможцями в змаганнях вийшли російсько-польський гончак Грозний В. П. Кураженка (м. Дніпропетровськ) та англорус Виплач Уманського товариства мисливців.

У 1931 р. на Україні було організовано перший розплідник мисливських собак, основою якого стали російські гончаки Кума А. А. Прокопенка (м. Харків) та її потомки Журба, Зажигай, Краснобай, Рушай, Помчило і англоруси — потомки собак В. Н. Корніловича (м. Новохоперськ): Будишка, Крутишка, Заливай-8040.

В 1935 р. організовано другий розплідник Київського військового округу, англоруси якого починали свій родовід від Чарки І. К. Масловського, дочки Плакуна-2 В. Н. Корніловича та їх потомків (Доборка, Ридай, Кутишка, Плакун, Плакса), а також від Кукли, Змійки, Сороки І. П. Тихомирова.

Від Доборки і Звона (м. Умань) у 1935 р. теж одержали непогане потомство (Помикай, Потє-

шай, Подбивай, Помичка), а від Чарки і Вопила — Потішку і Поспішку. До цих основних ліній була «підлита кров» собак С. Ф. Зиневича (м. Проскурів), зокрема Плакуна-2 — потомка англорусів глібовських собак.

Зграя англорусів (п'ять смиків) розплідника Київського військового округу у 1938, 1939, 1940, 1941 рр. була експонатом ВДНГ в Москві.

Група російських гончаків на той час була нечисленною і за якістю поступалася перед англорусами. Проте деякі з них мали досить високий клас. Наприклад, Доборка II (від собак С. Ф. Афанасьєва з Харкова), Соловка II Л. В. Де-Конора, Рушай (син Куми А. А. Прокопенка).

Щодо англорусів, то найбільш позитивний вплив на поліпшення породних робочих якостей

Чемпіон.

мали потомки собак В. Н. Корніловича. Дев'ять з них у 1939 р. і п'ять у 1941 р. було передано в Москву, в тому числі Помикай і Сорочай-38, останній згодом дав численне робоче потомство.

Під час Великої Вітчизняної війни основне поголів'я мисливських собак загинуло. Після вигнання окупантів з нашої республіки вже з 1944 р. мисливці-любители собак за допомогою мисливських організацій відшукали в селах деяких гончаків, що збереглися, і придбали групу породних собак у РРФСР. За короткий час було не тільки відновлено поголів'я, а й значно поліпшено його породні та мисливські якості. На Україні організовано два державних і три військових розплідники мисливських собак. У 1944 р. від Грохотушки і Кларнета В. І. Казанського одержали досить непогане потомство, серед якого особливо гарні Ридай (С. К. Тимошенка) та Заливай.

Від тієї ж Грохотушки і Баламута-58 в 1945 р. одержано Плаксу, Волгу, Бембі, Плакуна. Суки були передані розпліднику Київського військового округу. До речі, Бембі пізніше залишив ряд хороших потомків у Горьковській області (собаки І. С. Бабаєва).

Після Великої Вітчизняної війни основою для розведення російських гончаків стали Рушай, Гобой, Розлука, Проворка.

До цієї групи «підлили кров» кращих російських гончаків: чемпіона Гула-123 П. І. Хлюпіна, Гула-175 А. Д. Федулова, Трубача-239, Бойка-57, Сигнала-301 В. Ф. Хлебнікова, Казана-269 Горьковської контори заготживсировини, Хохота III-467, чемпіона Будила-6355 Н. Ф. Ільїна, Камертона-5400, Горніста I-533 В. М. Казакова з м. Кірова, Виплача М. А. Сергєєва, Пісні-8152 П. І. Хлюпіна, Флейти II-6464, Флейти-5679, Звонишки-59, Метелі-535, Пісні-559 та ін. Особливо хорошу робочу лінію дав Горніст-533 В. М. Казакова.

Лінії вищезгаданих плідників у поєднанні з лінією Доборки I С. Ф. Афанасьєва (Харків) че-

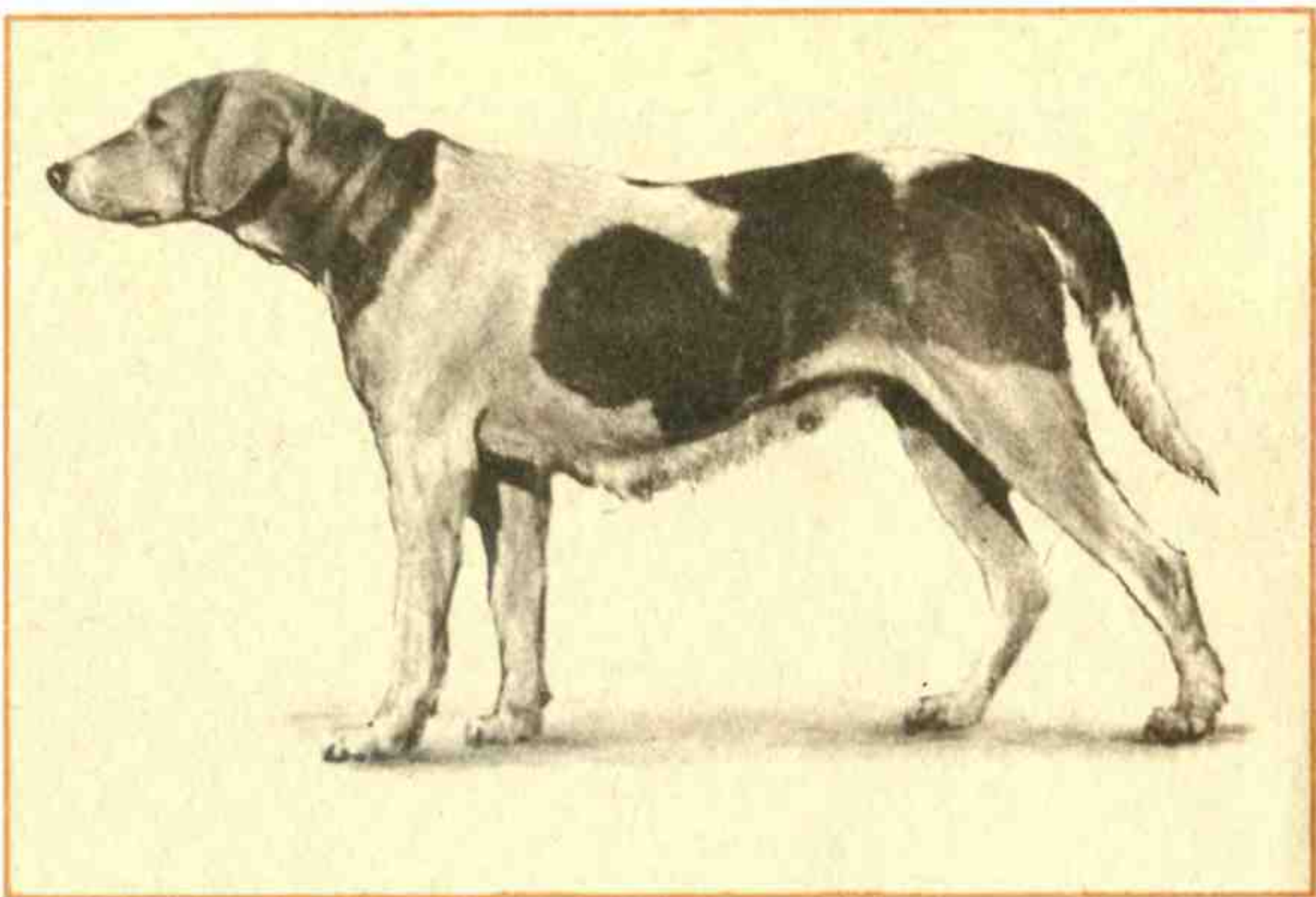
рез її онуку Розлуку і Гула-123 дали видатних потомків (Галка, Говорушка), що ввійшли до родоводів багатьох відомих російських гончаків: Мамай Г. В. Юрка, Чайка К. В. Дяченка, Майка С. А. Виборнова, В'юга Б. Я. Горбовцова.

В основу розведення повоєнних англорусів були взяті собаки Помикай, Ридай та суки Грохотушка, Кукла, Легенда, Сорока, Водишка, Волга, Плакса — потомки собак В. Н. Корніловича. У розплідник Київського військового округу ввійшли англоруські гончаки з інших розплідників.

Від Помикай і Водишки в 1947 р. І. К. Масловський взяв у м. Куп'янську Заливая та Чарку, від яких і пішло потомство англорусів, що тепер знаходиться в Харківській та Воронежській областях. Від Запоя та Легенди походить Сказка

Хорти на ринзі.

Російський рябий гончак Вісла-130.

П. М. Пастушкова, яка з Соловйом (Москва) дала лінію полтавських англорусів, що зберегли прекрасні робочі якості й до наших днів.

У Сумській області під час окупації збереглися прямі потомки англорусів В. Н. Корніловича, що стали основою цієї лінії робочих собак (Кара П. П. Буцика, Урал П. В. Шуринова, Зате́йка Т. А. Радченка, Ридай І. Г. Тарасевича, Бушуй і Зате́йка В. І. Сизонова та ін.). Як російські гончаки, так і англоруси (російські рябі) тепер представлені видатними екстер'єрними й робочими лініями.

Колективи мисливців і мисливських організацій республіки зробили великий внесок у відновлення хороших робочих і екстер'єрних якостей гончаків. В цілому в Радянському Союзі майже немає такого родоводу, де б не згадувались предки собак України.

Російські й російські рябі гончаки користуються на Україні великим попитом і найбільш поширені в Київській, Львівській, Харківській, Хмельницькій, Сумській, Полтавській, Житомирській, Кіровоградській, Чернівецькій, Черкаській,

Чернігівській, на півдні Миколаївської, Донецькій, Херсонській та Ворошиловградській областях.

З 1955 р. провадяться щорічні республіканські та міжобласні змагання гончаків. Робочі якості їх поліпшуються з року в рік. Якщо в 1955 р. із 37 гончаків, що брали участь в республіканських змаганнях, дипломи одержали лише 7, то в 1961 р. із 60 — 22, а в 1971 р. із 47 — 18.

Якісне зростання гончаків за останні роки підтверджується наявністю багатьох переможців змагань, нагороджених дипломами I ступеня. Наприклад, російські гончаки Трунило П. Н. Севастьянова (Харків), Габой В. А. Минченкова (Київ), Ракета Б. Б. Васяка (м. Шепетівка — 1971р.), Баян І. Г. Жовтого (Полтава). Серед російських рябих гончаків (англорусів) — Сорока І. Г. Погорєлого (Полтава — 1958 р.), Пальма Н. П. Орещенка (Полтава — 1961 р.), Мирта Р. І. Суліковського (м. Гайсин — 1964 р.), Урал П. В. Шуринова (Київ — 1965 р.), Соловей Л. Д. Молотова (м. Люботин — 1970 р.), Шумило А. Д. Дудника (Полтава — 1973 р.), Набат Г. Г. Горози (Київ) та ін. З цими групами гончаків ведеться основна племінна робота. Вони дали чудове потомство, яке прикрашає ринги виставок і дні полювань.

На десятій республіканській виставці (1976 р.) було показано 243 гончаки, з яких 46 класу еліта. Це свідчить про хороший стан обох порід гончаків (російських і російських рябих).

У породі англорусів до недавнього часу чітко виділялись три типові й територіальні групи: 1) сумська — кремезні, сухого типу, гарного забарвлення — прямі потомки собак В. Н. Корніловича (через собак В. І. Сизонова і собак розплідника «Укрзаготпушнина»); 2) західна — в основному собаки Московського центрального розплідника (через собак розплідника Прикарпатського військового округу) — присадкуваті, міцні, бочкуваті, іноді багряно-рябі; 3) східна (Харківська область) — крупні, високі, сируватого типу, з широкими головами.

Ознаки цих трьох типів залишилися, проте в останнє десятиріччя проводився інтенсивний

обмін собак між областями Української РСР і тепер вони зустрічаються в двох групах. Сумські собаки проникли через Урала Т. В. Шуринова в Київську, Вінницьку та Хмельницьку, через Дуная І. С. І. Бежа — у Львівську і через Загряя В. С. Полудеткіна — в Житомирську області.

Останнім часом до групи сумських англорусів досить вдало «підлили кров» ленінградських собак через Гобоя Є. К. Чекулаєва. Щодо харківської групи (м. Куп'янськ і Красноград), то вона залишилася деякою мірою самотньою (здебільшого потомки собак І. К. Масловського і А. П. Савельєва).

Лідерами сучасних російських рябих гончаків на Україні є:

Амур В. С. Сковзгирда (м. Глухів), що походить від Гобоя-444 Є. К. Чекулаєва (Ленінград) та Розведки В. С. Сковзгирда (по лінії собак «Динамо»). Клас еліта, 1965 р. народження. Чемпіон Української — 1970 р., Будапештської — 1971 р. та п'ятої Всеросійської виставок — 1973 р. Оцінка «відмінно». Мисливські якості — диплом І ступеня. У комбінації з сумськими гончаками дав багато класних потомків, серед яких Верний Т. А. Радченка, Карай П. І. Конозобка, Зурна Н. Н. Андросова, Шельма Н. Н. Нечипоренка (м. Глухів). Більшість потомків міцної конституції, гарного забарвлення. Глухівську групу цих гончаків прикрашають дві породні суки класу еліта — Забавка Т. А. Радченка та Гайда В. С. Сковзгирда. Обидві вони одержані від поєднання сумської лінії з Гобоем-444 Є. К. Чекулаєва. Забавка зайняла перше місце на Міжнародній виставці 1971 р. в Будапешті.

Чемпіон Плакун І-ПРК-137, 1963 р. народження Ю. В. Букатеви́ча (від Урала та Мирти). Оцінка «відмінно». Клас еліта. Дипломи ІІ ступеня. Класних потомків — 11.

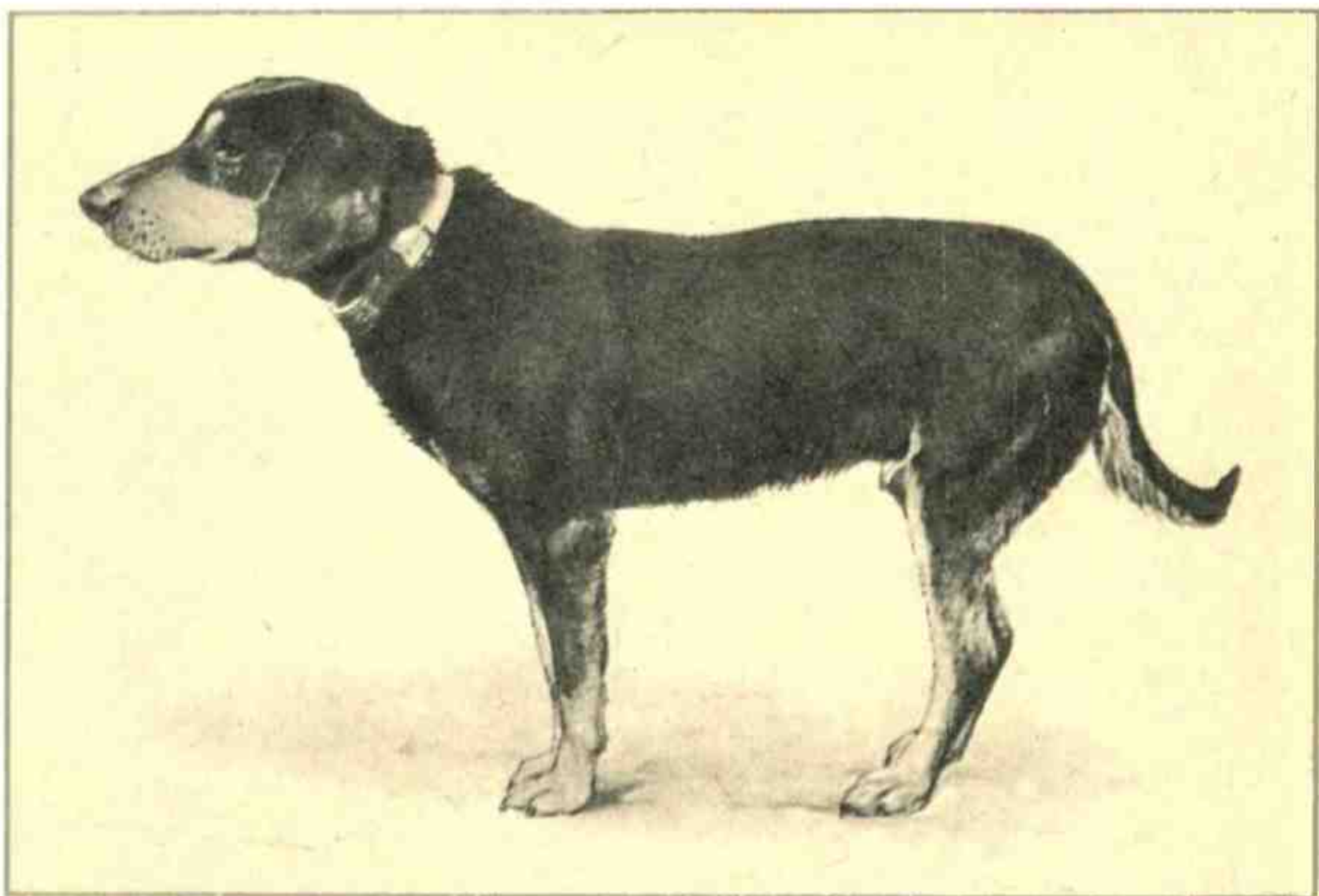
Спутник А. Н. Соболя (м. Красноград Харківської області). Від Бурана і Донки (по лінії собак І. К. Масловського і А. П. Маріна через Тарзана Н. М. Савельєва), 1963 р. народження. Клас еліта. Оцінка «відмінно». Мисливські якос-

ті — диплом І ступеня. Серед робочого потомства можна відзначити Задора Н. І. Сахно (м. Богодухів), Барса А. Г. Курятникова (Миколаїв), Сокола М. М. Госанова (м. Первомайськ).

Бушуй Л. М. Пироговського (м. Красноград Харківської області). Від Бушуя та Донки Л. М. Пироговського. Лінія походження майже та, що й Спутника, 1964 р. народження. Клас еліта. Оцінка «відмінно». Мисливські якості — диплом ІІ ступеня. Класних потомків — два. До цієї ж харківської групи собак належать елітні собаки з відмінним екстер'єром і такими ж показниками елементів роботи — це Зате́йка Л. М. Пироговського (м. Красноград) та Волга С. П. Ковальчука (Луцьк), Бушуй А. В. Погорєлова (Харків), Люта В. А. Швеця (Полтава) та переможець республіканських змагань 1973 р. Шумило А. Д. Дудника (Полтава).

Валет ПРКС-185 А. Т. Зінченка (Хмельницька область), 1964 р. народження. Від Плакуна І та Шумки Ю. В. Букатевича — від поєднання двох ліній — Урала Л. П. Шурінова і собак лєнінградця В. Т. Прохорова. Оцінка «відмінно». Ріст 68 см. Валет має чудовий голос і передає його потомству. Мисливські якості — диплом ІІ ступеня. Потомки від Валета-185 і Вісли-130 Ю. В. Букатевича перейняли від батька чудові голоси. Наприклад, Горніст-224 Л. В. Букатевича і Доборка-223 В. Ф. Попова. У Хмельницькій області від чемпіона Плакуна І ПрКОС-137 і Вісли ПрКОС-130 прямого потомка собак В. Н. Корніловича — через Аргоса Радомського і собак Пастушкова — чимало робочих англорусів: Алмаз Б. М. Близнюка, Жиральда-215 А. М. Сисюка, Динга В. І. Фролова, Сурмач Г. І. Харченка, Ельба Р. В. Ставинського, Сокол С. І. Страдалова, Стрелка А. Д. Короткого, Ера В. Ф. Яцунь і Герц Д. В. Іщука та ін.

Від цієї ж лінії походять і вінницькі російські рябі гончаки, які досить ефектно забарвлені, гармонійно складені, кремезні, з чудовими породними рисами й хорошими мисливськими якостями. Група вінницьких гончаків пішла від Доборки М. Н. Доброохотова. Мирта Р. І. Суліковського

Карпатський гірський гончак.

з м. Гайсина одержала оцінку «дуже добре» і диплом I ступеня. Її діти Лада М. І. Ботвинко (Вінниця) одержала оцінку «відмінно» і диплом II ступеня, Амур Н. І. Мироненка (Вінниця) — оцінку «відмінно» і два дипломи III ступеня та багато інших.

У 1962 р. лідером англорусів Львівського розплідника був гончак з відмінним екстер'єром — Горніст, який нагороджений дипломами I ступеня. Потомки його і тепер прикрашають львівські ринги.

У Житомирі вже більше 40 років розводить російських рябих гончаків (англорусів) у чистоті Семен Федорович Зіневич. Його собаки походять від собак довоєнного Київського розплідника з «прилиттям крові» сумських англорусів через Заїграя В. С. Полудеткіна та чернігівських (через Анчара — сина Волги А. М. Гласка).

Собаки С. Ф. Зіневича легкого сухого типу конституції, породні, чепурні. На останній республіканській виставці одержали оцінки «відмінно» (Чумай, Хохотушка, Чайка, Пойма). Цінним плідником можна вважати його собаку Рушая, що має

кількох класних потомків з оцінкою «відмінно» і дипломом II ступеня.

Останнім часом російські рябі гончаки поширились на південь України — в Херсонську та Миколаївську області, де створена породна, чудово забарвлена група, що відзначається деякою легкістю кістяка і сухістю конституції. В ній дві суки класу еліта: Флейта В. Є. Бондаренка, В'юга Г. А. Возняка з Миколаєва та ряд першокласних собак з дипломами II ступеня: Набат і Потешка В. І. Спатаря (м. Миколаїв), Ферган М. Д. Крикунова з Херсона і т. д. Ці собаки походять від харківських англорусів через Спутника (А. Н. Соболя), від Урала П. В. Шурінова (Київ) та від Флейти III А. Г. Маріна. Ця група повинна стати предметом детального вивчення, оскільки гончаків використовують в умовах півдня України в основному для полювання в заростях очерету, плавнях.

Тепер в республіці налічується понад 3,5 тис. гончаків, що становить 35% від всіх мисливських собак.

Серед любителів гончаків, зокрема початківців, часто можна почути запитання: «Яка порода гончаків краща?» На це можна відповісти, що у кожній породі є особливо видатні і зовсім погані тварини. Яку породу тримати — це справа особистого смаку. Все залежить від лінії походження і, звичайно, від власника собаки, від того, чи зможе він добре підготувати собаку і розвинути його природні дані. Адже собака може бути на перший погляд красивий, а походити від зовсім не робочих батьків. Важливо знати, від яких батьків (дідів) він походить. Чи робоча це лінія (сім'я) взагалі.

Від кожного гончака — і російського, і рябого — вимагається: пристрась до звіра, в'язкість та майстерність, хороші голосові якості (сила голосу, його звучність, музикальність та вірність віддачі), стиль роботи, поведінка собаки і, безумовно, «доброзичливість» до домашніх тварин. Отже, кращий той гончак, який здатний довго й добре з гучним та приємним голосом гонити звіра.

А щодо краси гончаків, то і перша й друга породи мають прекрасну будову тіла. Красиві білорябі гончаки в золотому лісі, красиві й багряні на білій скатертині зимового гаю.

■ **Російський гончак.** Порода остаточно склалася в Росії наприкінці ХІХ ст. з кількох породних груп (староруської, костромської, русько-польської, руської, прямоногої та інших).

У ХХ ст., особливо в радянський період, зроблено багато в справі стандартизації єдиного російського гончака. Вперше стандарт породи був написаний у 1895 р. Тепер російських гончаків оцінюють за стандартами, затвердженими в 1925 і 1966 роках.*

Зовні російський гончак нагадує вовка. Тип конституції — міцний. Висота в холці 58—68 см (у сук 55—65). Холка вища від спини на 1—2 см. Індекс розтягнутості у псів 105, сук 107 см. Тип поведінки — спокійний, врівноважений. Типовий алюр при шуканні звіра — галоп або широка рись. Ріст, менший від норми, — порок, більший — недолік. Недоліки або пороки (залежно від їх вираженості): короткі або дуже довгі ноги, розтягнутий або скорочений тулуб. Зайва сухість або сирість. Злість до людей, лякливість.

Масць. Чепрачна, багряна і сірувата з підпалинами. Підпалини не дуже яскраві, жовті або білясті. На грудях і лапах можуть бути білі цятки. Недоліки — чепрак з дуже вираженою межею або сіруватий з чорною остю, червоні підпалини, білі цятки на місцях, не вказаних в стандарті, а також чорнота на висках. Пороки — дуже червоні підпалини, крап, великі білі плями, темні (чорні) плями на вухах, морді і висках. Мишаста й кофейна масць ставить собаку поза породою.

Шерсть. На голові, вухах і ногах — коротка, на решті тіла — довга, навколо шиї виступає своєрідною загривиною. На хвості шерсть середньої довжини, коротша з кінця хвоста. Для породи характерне м'яке підшерстя. Недоліки — глянцювата, довга,

* Стандарти мисливських собак, затверджені Всесоюзною кінологічною радою Головного управління по охороні природи, заповідниках та мисливському господарству МСГ СРСР.

коротка, трохи хвиляста шерсть. Пороки — хвиляста шерсть без підшерстя, оброслість морди.

Шкіра, м'язи, кістяк. Шкіра щільна, еластична, без зморщок. Мускулатура суха, добре розвинута. Кістяк міцний, широкий. Обхват п'ястків 11—14 см.

Голова — клиноподібна, невелика, суха. Черепна коробка довгаста, зверху плоска, потиличний виступ (соколок) і надбрівні дуги виражені слабо. Перехід від лоба до морди — плавний. Морда трохи видовжена, суха, паралельна черепу. Мочка носа чорна, широка, трохи випинається вперед. Губи темні, щільно прилягають до щелеп, сухі, без брилів. Недоліки — сира, велика, широколоба голова, дуже виділяється потиличний виступ, борозна посеред лоба, надмірно розширені надбрівні дуги, горбоносість, вилицюватість, невелика гостромордість.

Російський рябий гончак Буран.

Пороки — кирпатість, мочка носа цілком або частково руда, рожева.

Очі темно-карі, невеликі, з косим прорізом повік. Краї повік темні. Недолік — світлі очі, а різнокольорові — порок.

Вуха тонкі, висячі в формі трикутника, щільно прилягають до голови, посажені трохи вище від лінії очей. Пороки — вуха трубкою, покриті довгою шерстю, дуже великі, хрящисті.

Зуби та прикус. Білі, міцні, великі, добре розвинуті, щільно прилягають один до одного. Прикус — ножицеподібний. Недоліки — дрібні зуби, один похилий окрайок, стертість різців (після шести років). Пороки прикусу — відхилення від ножицеподібного (перекус, недокус, прямий до шести років, відсутність різців).

Шия. М'язиста, суха. За довжиною дорівнює голові. Постава шиї відносно тулуба — 35° . Недоліки — високо поставлена, довга, гола, підгруддя (обвисання шкіри).

Груди. Широкі й глибокі, опускаються до ліктів і нижче. Недоліки — вузькуваті, бочкуваті. Пороки — вузькі, плоскі, слаборозвинуті.

Холка. Добре розвинута. Виділяється над рівнем спини.

Спина. Пряма, широка, м'язиста. Недоліки — м'яка. Пороки — провисла або горбата.

Поперек. Короткий, широкий, м'язистий. Недоліки — довгий, прямий, горбатий.

Круп. Широкий, дещо похилий, в міру довгий. Недоліки або пороки — вузький, підкошений.

Живіт. Підібраний. Недоліки — надмірно підтягнутий або дуже спущений (пузатість).

Передні кінцівки. Прямі, сухі, костисті, м'язисті. Спереду прямі, паралельні. Передпліччя в розрізі — овальні, лікті повернуті строго назад. Довжина передніх ніг дорівнює 50% висоти собаки. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом $100-110^\circ$. П'ястки вертикальні. Недоліки або пороки (залежно від того, як вони виражені) — прямі плечі, вивернуті лікті, клишоногість у розметі, п'ястки з великим ухилом.

Задні кінцівки. Сухі, костисті, м'язисті. Ззаду — прямі, паралельні, збоку — з добре вираженими ку-

тами з'єднань. Колінні суглоби округлі. Гомілка недовга. Скакальні суглоби сухі, добре виражені. Плесно стоїть майже вертикально. Недоліки або пороки — погано виражені кути з'єднань. Зближені або вивернуті скакальні суглоби.

Лапи. Слідисті, грудкою, овальної форми, з щільно стуленими пальцями, кігті направлені в землю. Недоліки або пороки — плоскі, розпущені, круглі (як у кота) або дуже довгі (заячі).

Хвіст. Короткий, товстий в основі і тонкий з кінця, довжиною не нижче скакального суглоба. Найбільш типовий хвіст, якщо він на 1—2 см вище скакального суглоба. У спокійному стані він опущений, у збудженому — не дуже круто піднімається над рівнем спини. Недоліки — довгий, короткий з великим підвісом шерсті, низько або високо посаджений, вихилений або звалений.

■ **Російський рябий гончак** виведений в результаті схрещування російських гончаків з англійськими фоксгаундами. Стандарт породи був затверджений І Всесоюзним кінологічним з'їздом в 1925 р.

Російські рябі гончаки вищесереднього росту, міцного типу конституції. Висота в холці у псів 58—68, сук 55—65 см. Холка може виділятися на 1—2 см вище лінії спини, а може бути й на рівні її. Індекс розтягнутості у псів 102—104, у сук 103—105 см. Тип поведінки врівноважений. Вторинні статеві ознаки добре виражені. Типовий алюр при шуканні звіра — широка рись і галоп, при переслідуванні — наметом. Недоліки або пороки (залежно від їх вираженості) — короткі або довгі ноги, короткий або довгий тулуб (дуже сухий або дуже сирий), злість до людей, лякливість. Ріст менший від вказаного — порок, більший — недолік.

Масць. Найтиповіша чорно-ряба в рум'янах, що покривають голову, плечі та круп. Розмір чорних плям на спині без обмежень. На скронях допускаються чорні цяточки. Ноги і живіт завжди білі. Може бути масць біла з сірими плямами в рум'янах і багряними. Допускається незначний крап. Недоліки — наявність значного крапу, дуже червоні або блідо-жовті підпалини. Порок — сильний крап. Наявність мишастих, кофейних плям,

а також відсутність рум'ян ставлять собаку поза породою.

Шерсть. На голові, ногах і вухах коротка, на решті тіла довша (4—5 см). Трохи довша вона і на холці та задньому боці стегна. Хвіст покритий хорошою, прямою, густою шерстю. Добре розвинуте підшерстя. Недоліки — дуже довга або дуже коротка шерсть, погано розвинуте підшерстя. Пороки — хвилястість шерсті, відсутність підшерстя.

Шкіра, м'язи, кістяк. Шкіра щільна, еластична, без зморщок, м'язи добре розвинуті, кістяк широкий, міцний. Недоліки або пороки (залежно від їх вираженості) — слаборозвинутий кістяк або м'язи, зморшки шкіри на голові та ший.

Голова. Суха, череп довгастиий, широкий. Надбрівні дуги виражені слабо. Перехід від лоба до морди з повільним м'яким виступом, але без сильно вираженого перелому. Потиличний виступ виражений слабо. Профіль морди наближається до прямокутника. Губи сухі, темні, щільно прилягають до щелепів, без брилів. Мочка носа чорна і масивна. Недоліки — різко випинається потиличний виступ, дуже розвинуті надбрівні дуги, слабо виражений перехід від лоба до морди, горбоносість, глибока борозна посеред лоба, вилицюватість та широколобість. Пороки — сира важка голова, кирпатість, різкий перехід від лоба до морди, світла або руда мочка носа, сильна горбоносість.

Вуха. Висячі, щільно прилягають до голови, трикутної форми, знизу закруглені. Посаджені вище лінії очей. Можуть бути трохи зморшкуваті. Недоліки — дуже великі або дуже малі вуха, низько посаджені. Пороки — сильно скручені в трубку, хрящисті, покриті довгою шерстю.

Очі. Середні, темно-карі або карі. Розріз повік косий, повіки темні. Недоліки — світлі, маленькі, з круглим розрізом повік, з світлими повіками. Пороки — різноколірні й безбарвні очі позбавляють собаку оцінки взагалі.

Зуби та прикус. Зуби білі, міцні, великі, добре розвинуті, щільно прилягають один до одного, прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один

похилий крайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки прикусу — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Округла, м'язиста, суха, рівна довжині голови. Постава шиї відносно тулуба 40—45°. Недоліки — низько або дуже високо поставлена, мало шерсті (роздягнута), сира (зморшки на шиї).

Груди. Широкі, глибокі, трохи бочкуваті, ребра спущені до ліктів і нижче. Недоліки — трохи вузькі або дуже бочкуваті. Пороки — вузькі, плоскі, слаборозвинуті.

Живіт. Трохи піднятий вище лінії грудей. Недоліки — дуже підтягнутий або дуже спущений (пузатість).

Естонські гончаки.

Холка. Досить розвинута, виділяється над рівнем спини.

Спина. Широка, пряма, м'язиста. Недоліки — м'яка спина. Пороки — провисла (сідлом) або горбата.

Поперек. Короткий, широкий, м'язистий. Недоліки або пороки — довгий, прямий, провислий або горбатий.

Круп. Широкий, трохи похилий. Недоліки або пороки — вузький або дуже скошений.

Передні кінцівки. Прямі, сухі, костисті й м'язисті. При огляді спереду прямі і паралельні. Розріз передпліччя овальний, лікті завернуті назад. Довжина передніх ніг дорівнює половині висоти собаки. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом 100° . П'ястки майже вертикальні. Недоліки і пороки — короткі або довгі ноги, пряме плече, криве передпліччя, похилі плесна, вивернуті або звернуті лікті, розмет, клишоногість.

Задні кінцівки. Сухі, костисті, м'язисті. При огляді ззаду — прямі і паралельні. Кути з'єднань скакальних суглобів добре виражені. Кут скакального суглоба — $135-140^{\circ}$, плесно майже вертикальне. Недоліки або пороки — прямозадість, шабlistість, дуже зближені або дуже розведені скакальні суглоби.

Лапи. Зводисті, грудкою, овальної або круглуватої форми, пальці щільно стиснуті. Кігті направлені в землю. Недоліки — плоскі, нещільні (розпущені) або дуже довгі (заячі).

Хвіст. Шаблеподібний. В основі товстий, до кінця тонкий (морквою). Довжина хвоста — до скакального суглоба або на 1—2 см вище. Носить собака його круто піднятим. Недоліки — дуже довгий або дуже короткий, однакова товщина з основи і з кінця, вивихнутий або повалений, невеликий підвіс. Пороки — кривий, сильно повалений, великий підвіс (мітлою).

Крім названих нами порід гончаків, на Україні дехто тримає естонських та карпатських гірських гончаків. Але ці породи у нас дуже нечисленні.

Карпатський гірський гончак досить поширений в Закарпатті. Існує два типи гончаків, що відріз-

няються ростом і мастю. Так, гончаки, що використовуються в низинах,— крупніші, чорної в рум'янах масті (55—65 см в холці), а ті, що працюють високо в горах, менші (48—55 см), рудої або чорно-рудой масті в жовтих рум'янах (підпалинах).

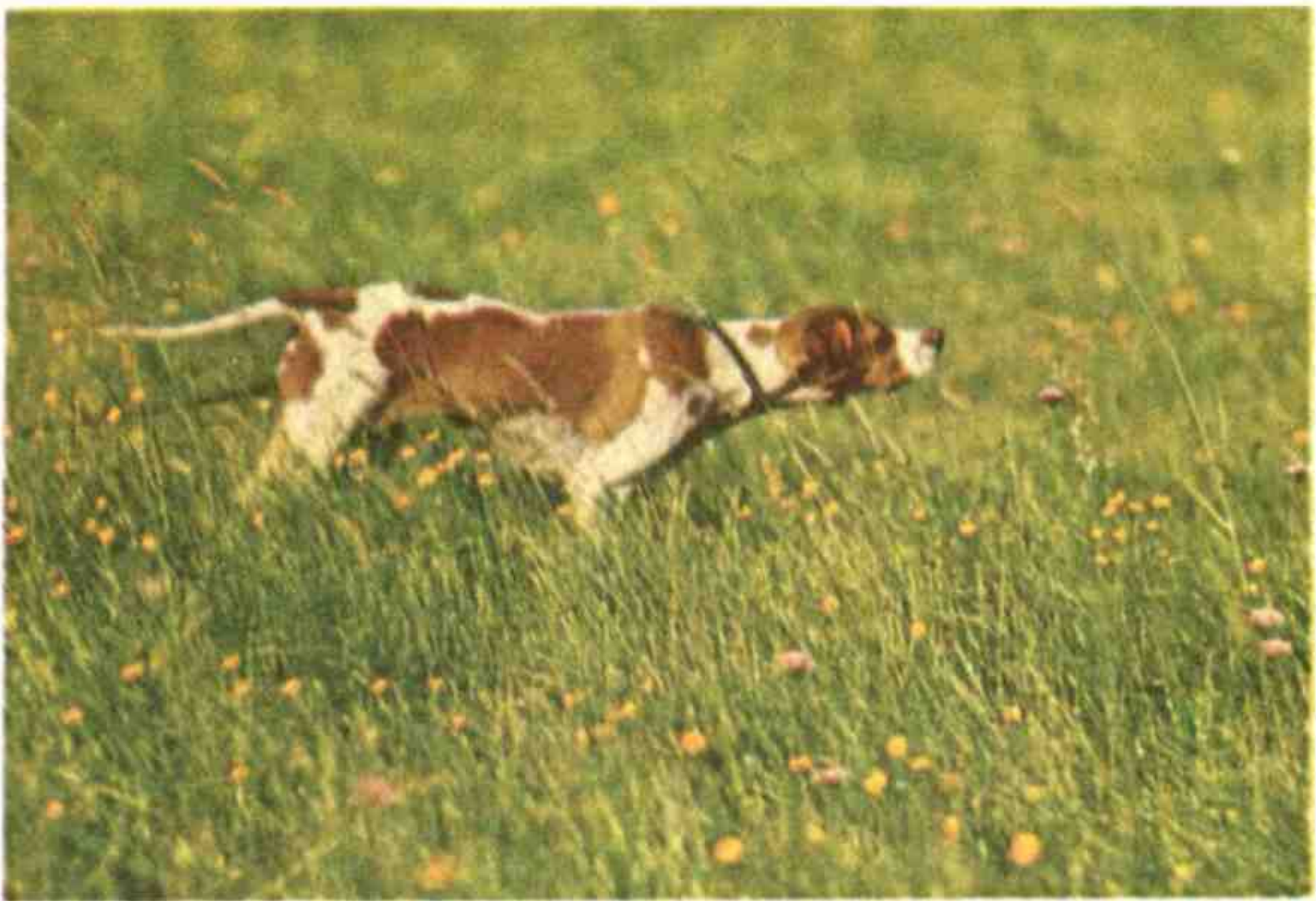
Карпатський гірський гончак легкий, злобний до звіра, сміливий, легко апортує дрібну дичину, добре гонить породним і лунким голосом підранків, а також подає голос над забитим звіром. Він рано береться за роботу. Ласкавий та відданий.

Зовні карпатський гончак нагадує звичайного гончака і відрізняється лише ростом, мастю, закругленим вухом та ін. Масть в основному чорна. Лише надбрівні дуги, морда, нижня частина шиї і ноги руді або темно-жовті. Допускаються білі цятки на лобі, грудях, лапах та на кінці хвоста. Стандарт цієї породи в СРСР ще не затверджений.

ЛЯГАВІ СОБАКИ

Ця група собак виведена для полювання на дичину: лісову (тетеруки, глухарі, вальдшнепи), болотну (гаршнеп, дупель, бекас та інші), степову (перепілка, куріпка, фазан). Лягавих собак використовують також на водоймищах при полюванні на водоплавних птахів. За допомогою гостро розвинутого чуття лягавий собака розшукує дичину і завмирає над нею в позі (стойці). Після команди свого господаря собака робить крок або два у бік дичини, що затаїлася, піднімає її «на крило» і після пострілу залишається на місці. Деякі породи лягавих після команди подають (апортують) забиту дичину.

Назва «лягаві» походить від слова «лягати», бо давні предки лягавих собак стойки не робили, а лягали недалеко від дичини. У ті часи, коли ще не було вогнепальної зброї, на дичину полювали з сітками. Під час такого полювання собака повинен лягати, як тільки вловить чуттям

Пойнтер Бена на стойці (власник В. Є. Патон).

присутність дичини. У деяких лягавих ця спадкова звичка проявляється й тепер. Замість стойки собака лягає.

З появою вогнепальної зброї змінилися й способи полювання. Собаці досить присісти або зазмерти в стойці безпосередньо біля дичини, що затаїлася. А слово «лягава» залишилося в мисливській термінології до наших днів.

У Радянському Союзі розводять лягавих собак іноземного походження, хоча відомо, що в Росії їх розводили ще на початку XIX ст. («маркловка», «орловська», «пушкінська», «дмитрівська»). Звичайно, ці групи породою не стали. Тепер в СРСР полюють з лягавими англійськими (островними): пойнтер, сетер англійський, сетер ірландський, сетер шотландський та німецькими (континентальними): курцхаари і дратхаари.

Усі ці породи відзначаються хорошими мисливськими якостями. Використовують лягавих на літньо-осінніх полюваннях. За останні роки серед мисливських собак лягавих порід збільшилась кількість пойнтерів, німецьких лягавих та шотландських сетерів.

Сінокіс — чудова пора для натаскування лягавих.

■ **Пойнтер.** Слово «пойнтер» по-англійськи означає «вказуючий». Виведений в Англії у XVIII ст. від гладкошерстої іспанської лягавої з «прилиттям крові» французьких та італійських гладкошерстих лягавих, а пізніше й крові англійських лисогінних гончаків фоксгаундів. З початку організації першої виставки в Росії (1875 р.) почалась організована племінна робота з пойнтерами. Було організовано ряд розплідників, у тому числі розплідник жовто-рябих пойнтерів А. А. Ланського, що працював над цією породою 45 років, Н. І. Луїна, Р. В. Живаго, Б. Д. Вострякова та інших.

Порода пойнтерів у СРСР в наш час досягла високого рівня. Радянські пойнтери не тільки не поступаються перед сучасними англійськими, а й значно кращі від них.

На виставці в Будапешті (1971 р.) радянські пойнтери Лада П. Ш. Долідзе (Грузія) та Ера В. К. Стуся (Кримська область) зайняли перші місця. Це наслідок більш як столітньої роботи наших мисливців над породою.

Створено чудовий тип виставочного і польового сучасного пойнтера.

Пойнтер Кармен. Клас еліта. Власник В. К. Стусь (м. Сімферополь).

В листопаді 1921 р. в Москві відбулася перша виводка мисливських собак, на якій були показані пойнтери, що збереглися у мисливців. Серед них кращими були жовто-рябий Бен-4564, Раппо, Чара-4594, Блесс-4605 та Ася-4606. Раппо з Мигом дали Паяца — родоначальника собак (Барона-7113), Бокс II І. М. Липатова і Миг-50 — потомків собак А. А. Ланського і Р. В. Живаго через Ринца-7553.

Визначний пойнтер Блек-26 В. П. Рождественського, син вищезгаданого Мига, та Бокс II відіграли основну роль у відродженні сучасного пойнера. Наприклад, Камбиз В. К. Стуса (м. Сімферополь), онук Бокса II з Альмою Л. А. Карповича (Київ) дали цілу лінію пойнтерів з високими якостями чуття й екстер'єру. Серед них Том Д. С. Чабана (Київ) нагороджений дипломом I ступеня на українських республіканських змаганнях у 1959 р. Від цієї ж пари Ера В. К. Стуса (м. Сімферополь) стала лідером Всесоюзної виставки 1958 р. у молодшій групі і зайняла перше місце на Міжнародній виставці, що відбулася в 1959 р. в Чехословаччині.

Від Камбіза і Альми пішли такі видатні пойнтери, як Рой В. К. Стуся (м. Сімферополь), Жанна М. Н. Патенкова, Дей В. В. Нікітіна, Дада Г. Н. Кисельова (всі з Києва) та Джой І. Є. Журавльова (м. Ворошиловград).

Потомків цієї групи пойнтерів тепер на Україні досить багато. На Київській республіканській виставці (1976 р.) їх було 59, в тому числі 22 одержали оцінку «відмінно», 32 — «дуже добре», 2 — «добре», 17 віднесено до вищого класу — еліта, а загальна класність пойнтерів на цій виставці дорівнювала 94%.

Стандарт пойнтера. Сучасний пойнтер — короткошерстий собака, вищесереднього росту. Міцний і разом з тим дуже стрункий, міцної сухої конституції, з добре розвинутим кістяком та з пружною, що чітко виступає, мускулатурою. Характерні риси — висока постава голови, прямий енергійний хвіст у вигляді прутика.

Пойнтер — собака сміливий, темпераментний, енергійний. На ногах високий, високопередий. Холка виділяється над спиною на 1—2 см. Висота в холці у псів 57—65 см, у сук 54—63 см. Зріст менший — порок, вищий від вказаного — допустимий, але небажаний. Індекс розтягнутості у псів 100—104, у сук 102—106 см.

Масть — одноколірна: чорна, кофейна, полова або двоколірна: чорно-ряба, кофейно-ряба, червоно-ряба, жовто-ряба. При двоколірній масті — на білому фоні плями та крап. При суцільній масті допускаються білі плями на морді, грудях, горлі й кінцівках ніг.

Допустимий бронзовий відтінок на морді у чорних та кофейних собак. Забарвлення мочки носа, повік і губ має бути при всіх мастях під колір плям, темніше або навіть чорне. Недоліками вважаються дуже світлі, різкі підпалини у кофейного пойнтера та триколірна масть. Порок — суцільна біла та чорно-підпала масть.

Шерсть. Коротка, густа, щільно прилягає до тіла. Волосся блискуче, пружне. На шийі, тулубі та хвості довжина його 10—13 мм, на голові і вухах, передніх частинах ніг волосся коротше. Волосся

Англійський сетер — лимон-бельтон.

темних кольорів коротше, ніж біле. Недоліки — груба, рідка або довга шерсть. Пороки — підвіс з довгим волоссям (на задній частині стегна, на хвості).

Шкіра. М'язи. Кістяк. Шкіра тонка, еластична, без зморщок; мускулатура добре розвинута, суха, чітко виділяється, кістяк міцний, негрубий.

Голова. В міру довга, покрита тонкою шкірою, суха, рельєфна. Надбрівні дуги сильно розвинуті. Перехід від лоба до морди різко виражений. Ширина черепної коробки в лобній і потиличній частинах рівна. Потиличний виступ чітко, але не різко виділяється. Голова майже плоска і досить широка, на лобі чітко розділяється на дві половини трикутною западинкою поміж надбрівних дуг. Скроневі западинки заповнені м'язами. Вилиці виразно окреслені, але видаються мало. Морда в міру довга, суха, в профіль тупа і прямокутна, при огляді зверху неширока, без помітного звуження до мочки. Мочка носа широка, ніздрі досить відкриті. Губи тонкі, м'які, верхня трохи звисає за нижню щелепу і в профіль утворюють тупий кінець морди із закругленим ниж-

Англійський крапчастий сетер.

нім кутом, а біля рота, обвисаючи, утворюють невелику зморшку. Недоліки — мало виражений перелом, трохи загострена морда, депігментація мочки і повік, незначна горбоносість та сильно випуклий лоб. Пороки — клиноподібна голова, відсутність перелому, різко виражена горбоносість.

Вуха. Висячі, високо посажені (вище рівня очей), тонкі, м'які, з ясно позначеними кровоносними судинами, рухливі, трикутної форми, закруглені на кінцях, переднім краєм щільно прилягають до голови, в спокійному стані звіщуються нижче щелепів. Недоліки — вуха, що нещільно прилягають переднім краєм до голови, низько посажені, великі, важкі, товсті.

Очі. Середні за розміром, з прямим розрізом повік, круглі. Колір очей такий, як плям, або темніший. Недоліки — дуже заглиблені очі або вирячені, наявність недорозвиненої третьої повіки, що затуляє частину ока, голі повіки, світлі повіки, дуже світлі очі. Пороки — різноколірні очі, косий розріз повік, вивернуті або завернуті повіки.

Зуби. Білі, добре розвинуті, щільно прилягають. Прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один

похилий крайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки прикусу — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Високо поставлена, з'єднана з головою під тупим кутом. Довга, суха, мускулиста, без звисаючих зморщок шкіри, кругла в поперечному розрізі, з випуклою верхньою лінією. Від голови до холки шия поступово товстішає, чітко відділяється від голови за потиличним виступом.

Груди. Глибокі, могутні, овальні, спущені до ліктів. Несправжні ребра довгі й округло зігнуті. Чітко виділяється передній виступ грудної кістки. Нижня лінія грудей випукло зігнута і повільно переходить у лінію живота без різкого підриву.

Спина. Широка, мускулиста, пряма, міцна. Недоліки — м'яка або трохи горбата. Пороки — провисла (сідло), горбата.

Поперек. Широкий, м'язистий, короткий, опуклий. Прямий поперек у сук допускається, для псів вважається недоліком.

Круп. Довгий, широкий, опуклий, Недоліки — невелика горизонтальність або скошеність.

Живіт. Підібраний. Недоліки — пузатість.

Передні кінцівки. При огляді спереду — прямі та паралельні. Плечі м'язисті. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом 100° . Лікті добре виражені і направлені назад. Передпліччя довгі, в розрізі — овальні. Довжина ніг від ліктів у псів 55–58%, у сук — 52–54% відносно висоти в холці. П'ястки довгі з невеликим ухилом.

Задні кінцівки. При огляді ззаду — прямі, паралельні, збоку з добре означеними кутами з'єднань. Задні ноги розставлені трохи ширше від передніх, особливо у сук. Гомілка довга. Скакальні суглоби добре виражені, плесна недовгі. Перпендикуляр, проведений з сідничного виступу, проходить в 3–4 см спереду прямостоячого плесна. Недоліки — прямувата постава кінцівок, короткі гомілки, зближення скакальних суглобів, шабlistість. Пороки — зайві пальці та ті ж самі недоліки, виражені в більш значній формі.

Лапи. Овальної форми, пальці щільно стиснуті, кігті направлені в землю.

Хвіст. Гнучкий, сухий, рухливий, посаджений досить високо, тонкий з кінця. Повільно, плавно продовжує лінію попереку та тулуба, носить його собака не вище рівня спини. По довжині хвіст повинен бути на 2–3 см вище від скакального суглоба. Недоліки — довгий або короткий, тонкий або занадто грубий, в'ялий, серпоподібний. Порок — дуже серпоподібний або хвіст із зломом.

■ **Англійський сетер.** «Сетер» — слово французького походження і означає «присідати», назва дана за природну звичку цієї собаки припадати до землі під час полювання. Походження сетера англійського точно не встановлене. Вважають, що його вивели від одного з типів спанієля.

Батьківщина крапчастого сетера — Англія. Англієць Едуард Лаверак працював з цією породою майже 50 років. Потомки його собак (іноді їх називають «лавераками» на честь творця цієї породи) з середини XIX ст. потрапили з Англії в Росію: Юнг-Роб Д. К. Нарішкіна, Роджер В. Р. Діца з Бельгії (Артур та Неро Д. К. Нарішкіна), а на початку XX ст. — із Франції: Пок-дель-Бред та Блонд. Вдало використавши вищезгаданих плідників у комбінації з сетерами, привезеними з Франції, С. П. Меч у 1900 р. заснував розплідник і продовжував роботу над породою до 1936 р. Його сетери поєднали в собі красу форм та високі польові якості і є основою більшості родоводів сучасного сетера через Пюрсель-Абрека-7402 Я. К. Орлова. Стандарт сетера англійського в Радянському Союзі затверджено в 1925 р. На десятій республіканській виставці в Києві 18.VII 1976 р. було показано 19 англійських сетерів. Всі вони з відмінною та дуже доброю оцінкою. Класність англійських сетерів на даній виставці становила 94%. Це дуже високий результат. Таких показників англійські сетери на наших виставках ще не давали.

Любителі англійських сетерів тримають породних собак з чудовими польовими якостями. Проте більш глибокий аналіз стану породи дозволяє

зробити висновок, що кількість їх на Україні незначна. В екстер'єрі помітна загальна вада, сетери малоприземисті.

Англійський сетер досить поширений. Правильна робота з собакою зробила сетера крапчастого витривалішим та поліпшила його чуття. Він дуже рано береться за роботу і не потребує великих зусиль для тренування. Загальний вигляд собаки елегантний. Англійському сетеру властивий широкий пошук на галопі (враження начебто стелеться) та високі, припадаючі потяжки і стойки.

Собака середнього росту і сухого міцного типу конституції. Енергійний. Присадкуватий, трохи високопередий, з різко косими важелями.

Висота в холці у псів 54—62, у сук на 2 см нижче. Індекс розтягнутості для сук 110, для псів 108 см. Ріст, більший від вказаного, небажаний, менший — порок. До пороків слід віднести і злість та лякливість.

Масць. Двоколірна, біла з чорними, жовтими, оранжевими або коричневими мазками, крапом або плямами; суцільне чергування білого та чорного волосся створює стандартну стальну масць, причому ноги можуть бути і в крапі, морда, надбрівні дуги, внутрішня частина вуха та ноги мають, крім чорного, ще й червоно-жовтуватий крап. Суцільна біла масць — допускається. Порок — суцільна масць: чорна, кофейна та руда.

Шерсть. Густа, блискуча, пряма, шовковиста, на стегнах може бути трохи хвилястою. На голові та передній частині ніг волосся коротке, на всьому тулубі — довге, тонке, блискуче. На вухах і нижній частині грудей, ззаду передніх ніг від ліктів до лап, задніх ногах від хвоста до скакального суглоба, а також на нижньому боці хвоста — волосся довше і густіше, ніж на тулубі, і утворює очіси; а на хвості — підвіс. Недоліки — дуже хвиляста або кучерява та суха шерсть.

Шкіра. М'язи. Кістяк. Шкіра тонка, еластична, без зморщок. Кістяк та м'язи добре розвинуті.

Голова. Легка, суха, довга з добре означеним потиличним виступом. При огляді зверху — морда трохи вужча від черепної коробки, збоку — лінії

черепної коробки прямі й паралельні, надбрівні дуги рельєфно виступають і перехід від лоба до морди чітко виражений. Морда трохи коротша від черепа. Губи тонкі, верхня трохи звисає на нижню. Морда в профіль — прямокутник з закругленим кутом. Широкі ніздрі. Мочка носа чорна або коричнева. Недоліки — коротка, гостра, бриласта морда, плоске тім'я, горбоносість. Пороки — відсутність добре вираженого переходу від лоба до морди, клиноподібна голова.

Вуха. Помірні, висячі, тонкі, м'які, неширокі, трикутної форми, із закругленням знизу. Посаджені на рівні очей, спускаються, трохи складені в зморшку, щільно прилягають до голови. Недоліки — високо посаджені, хрящисті, важкі довгі (що досягають мочки вуха), а також з дуже довгим волоссям. Порок — вуха відстовбурчені.

Очі. Круглі, посаджені неглибоко, з прямим розрізом, темно-коричневі, блискучі. Недоліки — широко та косо поставлені очі. На викоті (булькати), жовті, світлі, маленькі, глибоко сидять.

Зуби та прикус. Зуби білі, міцні, добре розвинуті, щільно прилягають. Прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один похилений окрайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Довга, суха, мускулиста, в перерізі — овальна, зверху трохи випукла, поступово розширюється до холки. Недоліки — коротка, завантажена. Пороки — кругла, товста, дуже коротка.

Груди. Довгі, в міру широкі, спущені до або нижче ліктів. Ребра добре розвинуті, трохи випуклі. Недоліки — розгорнуті, плоскі або бочкуваті груди. Пороки — ті ж, але більш виражені.

Холка. Розвинута, виділяється над шиєю.

Спина. Пряма, помірно широка, мускулиста. Недоліки — м'яка, вузька, горбата. Пороки — провисла (сідло), дуже горбата.

Поперек. Випуклий, широкий, мускулистий. Недоліки — довгий, прямий, горбатий. Пороки — ті ж відхилення, але різко виражені.

Круп. Довгий, широкий, трохи похилий. Недоліки — вузький, слаборозвинутий, горизонтальний. Пороки — ті ж відхилення, але різко виражені.

Живіт. В міру підібраний. Недоліки — пузатість.

Передні кінцівки. При огляді спереду — прямі та паралельні. Плечі м'язисті, косі. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом 90°. Передпліччя в перерізі — овальні. Лікті паралельні тулубу. П'ястки міцні, трохи похилі. Недоліки — прямуваті плечі, криве передпліччя, трохи викручені лікті. Прямуваті або дуже похилені п'ястки, розмет, клишоногість. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Задні кінцівки. Кістки стегна та гомілки довгі і утворюють різко виражені кути. Плесна короткі, в спокійному стані собаки — майже вертикальні. Недоліки — прямозадість, трохи зближені або вивернуті скакальні суглоби. Вузько поставлені. Пороки — ті ж самі, але більш виражені, а також наявність зайвих пальців.

Лапи. Трохи овальні, зводисті. Пальці щільно стиснуті, кігті направлені в землю. Поміж пальцями виступає пряма шерсть. Недоліки — плоскі або розпущені лапи.

Хвіст. Прямий або шаблеподібний, останній хребець трохи нижче від скакального суглоба. Собака тримає хвіст нарівні з спиною або трохи нижче. Пряма або трохи хвиляста шерсть поступово довшає від кореня хвоста до його середини і знову коротшає до кінця. Недоліки — довгий, короткий, звалений, тяжкий, задертий догори, серпоподібний. Пороки — хвіст гачком.

■ **Ірландський сетер** виведений в Ірландії на початку XIX ст. і походить від червоно-рябого спанієля та ряду порід мисливських собак, в тому числі і від хорта. Спочатку ірландський сетер на англійських виставках експонувався і червоної, і червоно-рябої масті. Пізніше любителі цього собаки зупинилися на червоній масті, і в 1885 р. в м. Дубліні було створено перший стандарт червоного сетера, який майже не змінився і до наших днів.

Ірландський сетер Ера В. А. Судника.

У Радянському Союзі стандарт червоного (ірландського) сетера затверджений в 1925 р. на першому Всеросійському з'їзді кінологів. У Росії червоні сетери з'явилися наприкінці ХІХ ст. Вони були завезені з Англії. Деякі з них стали родоначальниками і сучасних собак (Дизард з розплідника О'Келлогана, Гленкар А. Я. Пегова, Рижик К. А. Мошніна та ін.). Якщо в Англії ця порода втратила значення як мисливська, то в нашій країні вона склалася в чудовий породний та племінний матеріал і набула визнання багатьох знавців лягавих порід. Пошук ірландського сетера швидкий, енергійний, галопом. Стойка висока, без припадання до землі. Він елегантний, з густою і яскравою червоною шерстю.

Із плідників, що вплинули на розвиток породи «ірландців» на Україні, слід відзначити Чармінг-Чарлі БРКОС-125. Чармінг-Чарлі — онук чемпіона Гіпа і прямий потомок вищезгаданого Гленкара А. Я. Пегова.

На другій Українській республіканській виставці (1954 р.) були показані видатні потомки Чармінг-Чарлі — Леда М. І. Михайличенка і Джек

В. В. Семенова. Щодо мисливських якостей червоних сетерів, то за них красномовно говорить той факт, що на московській виставці (1961 р.) було сім ірландських сетерів, що одержали дипломи I ступеня.

На десятій республіканській виставці 1976 р. було показано 36 ірландських сетерів, 34 з них одержали оцінку не нижче «добре».

Ірландський сетер вищесереднього росту, пропорціонально складений, сухої конституції, високий на ногах. Висота в холці у псів 57–65, у сук 54–62 см. Індекс розтягнутості у псів 100–105, у сук 102–107 см. Ріст більший — недолік, менший — порок. Темперамент рухливий, енергійний. Злобність є недоліком.

Масть. Темно-червоно-руда (одного тону). Допускається довше і світліше волосся на задньому боці ніг і стегнах, а також підвіс на хвості. Допускаються й невеликі білі плями на лобі, морді, горлі, грудях і пальцях. Недоліки — темна, кофейна, світло-жовта. Пороки — чорна або сіра шерсть.

Шерсть. Середньої довжини, густа, щільно прилягає до тулуба, пряма. На голові та на передньому боці ніг шерсть коротка, на тулубі — довша. На вухах, нижній поверхні грудей, задньому боці

На просторах
Кременчуцького
моря.

Місця,
де водяться качки.
Тут полюють
з підрушничними
собаками.

передніх ніг від ліктів до лап та на задніх ногах від хвоста до скакального суглоба, а також на нижньому боці хвоста шерсть довша, густіша і утворює очіси та підвіс. Між пальцями густа щітка шерсті. Недоліки — шерсть дуже довга і на тулубі створює перебір по хребту і «чепчик» на голові, частково хвиляста, слаборозвинута. Пороки — кучерява, дуже груба, нещільно прилягає до тулуба.

Голова. Довга, суха. Неширока, звужена поміж вухами, з добре означеним потиличним виступом. Тім'яна частина в профіль — пряма. Лоб розділяється вздовж борозенкою. Надбрівні дуги малорозвинені. Перехід від морди до лоба — плавний. Морда довга, легка, з кінця звужена, тупа. Зріз верхньої губи закруглений (у сук трохи гостріший). Перенісся пряме або трошки з горбинкою, паралельне лінії лоба або трохи спущене. Мочка носа велика, темно-червона або коричнева. Губи тонкі, сухі, щільно прилягають до щелеп. Колір губ такий, як і колір мочки носа. Недоліки — слабо виражений потиличний виступ, похилість лоба до потилиці, випуклий лоб, неплавний перехід від лоба до морди, чорна, рожева або мармурова мочка носа, рожеві губи. Пороки — коротка, широка, плоска голова, сильно розвинуті надбрівні дуги,

різкий перехід від лоба до морди, морда важка, бриласті губи.

Вуха. Висячі, тонкі, закруглені на кінцях, середньої довжини. Якщо натягнути вухо до носа, то воно не повинне досягати до мочки носа. Посаджені вуха нарівні з очима близько до потилиці, щільно прилягають до голови. Недоліки — високо посажені вуха, нещільно прилягають до голови. Пороки — великі вуха, «в трубку» або лопухом, на хрящах, маленькі, короткі.

Очі. Овальної форми, темно-карі, посажені неглибоко. Розріз повік трохи косий, край повік під колір мочки. Недоліки — великі або вирячені, прямий розріз повік, наявність недорозвиненої третьої повіки, що затуляє частину ока. Пороки — широко розставлені або дуже зближені очі, маленькі, підсліпуваті.

Зуби. Білі, міцні, щільно зімкнуті, прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один похилий окрайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий прикус до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Середньої довжини, суха, м'язиста, не товста, у псів трохи випукла, у сук — рівніша. Недоліки — коротка, товста, кругла шия, підвіс.

Груди. Неширокі, довгі, глибокі, спущені до ліктів, фальшиві ребра добре розвинуті і при огляді збоку лінія грудей плавно переходить в лінію живота. Ребра трохи вигнуті. Недоліки — розгорнуті, бочкуваті або плоскі груди. Пороки — короткі груди, дуже плоскі.

Холка. Добре розвинута, чітко виступає над лінією спини, особливо у собак.

Спина. Пряма, неширока, мускулиста. Недоліки — трохи горбата. Пороки — провисла (сідло), горбата.

Поперек. Короткий, мускулистий, трохи випуклий. Недоліки — прямий, довгий. Пороки — провислий, горбатий.

Круп. Широкий (у сук помітно ширший від переду), досить довгий (у сук довший), трохи по-

Спанієль.

хилий, мускулистий. Недоліки — короткий, трохи скошений (похилий). Пороки — короткий, скошений тулуб. *Живіт*. Підібраний.

Передні кінцівки. При огляді спереду — прямі, паралельні, лікті направлені назад. Плечі м'язисті. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом трохи більше 100° . Передпліччя довгі, в перерізі овальні. П'ястки середньої довжини, вузькі, з нахилом вперед. Недоліки — прямуваті плечі, незначно вивернуті лікті. Невелике викривлення передпліч. Прямі або дуже похилі п'ястки. Клишоногість. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Задні кінцівки. При огляді ззаду розставлені широко, паралельні, прямі, збоку з добре означеними кутами з'єднань. Гомілки довгі, високо поставлені. Скакальні суглоби різко не виділяються. У стані спокою плесна трохи відтягнуті назад і майже вертикальні. Недоліки — дуже випрямлені або зближені скакальні суглоби, шабlistість. Пороки — ті ж самі відхилення, але більш виражені.

Лапи. Невеликі, овальні, зводисті, з щільно стуленими пальцями. Кігті торкаються землі. Недоліки — плоскі, розпущені.

Такса довгошерста.

Такса гладкошерста.

Хвіст. Посаджений невисоко — продовження лінії тулуба. Прямий або шаблеподібний, рухливий, товстий в основі і поступово потоншується до кінця, не піднімається вище спини. Довжина хвоста у сук до скакального суглоба, у псів коротша. Недоліки — довгуватий, в'ялий, нетипово оброслий. Пороки — тонкий, малорухливий, високо піднятий (серпом). Дуже короткий.

■ **Шотландський сетер.** Батьківщина шотландського сетера — Шотландія. Виведений у кінці XVIII ст. від старовинного чорного з підпалинами спанієля. Шотландського сетера часом називають «гордон» на честь шотландського вельможі Гордона, що в свій час розводив цю породу.

Сетер-гордон міцний, добре «одягнений», з помірною ходою. Згодом з метою полегшення собаки та надання йому більшої рухливості до деякої частини гордонів «прилили кров» сетерів ірландських. Так і склалися його два типи — старовинний тяжкий і легкий новий.

У Росії вони з'явилися з середини XIX ст. С. В. Пенський (80-ті роки) привіз з Англії Даш III і Дарлінг-Флікент, від яких одержав чудових гордонів, легких, швидких, з високими польовими якостями (Ферст, Ферт, Милка, Дарлінг-Дін, Дая Р. В. Живаго).

Через невелику кількість собак розвиток породи гордонів в основному вівся і ведеться на близько споріднених зв'язках (інбридинг), внаслідок чого в породі з'явились собаки з недоліком росту. Все ж любителі цієї породи знайшли вихід з такого становища, і зараз гордони проходять на рингах з високими оцінками. У шістдесятих роках нашого століття було одержано чудових гордонів: Каро III-96 В. В. Петрова, Джим М. Г. Кручиніної, Том І. А. Корешкова, Мира Н. Я. Ключєва, Зара С. С. Телегіна та ін. Крім того, в 1965 р. з Швеції привезли в Москву плідника Тель-Каро IV.

На Україні гордонів дуже мало і поширені вони в Київській, Донецькій, Чернігівській, Львівській та Одеській областях. Під час війни ця порода собак на Україні була зовсім знищена. Так,

на сьомій республіканській виставці в 1967 р. їх було лише шість. Всі вони одержали оцінки «відмінно» та «дуже добре», що свідчить про хороший стан цієї породи сетерів.

На десятій республіканській виставці експонувалося вже 11 гордонів. Проте гордонів на Україні мало. Це вимагає від любителів цієї породи великих зусиль для відтворення поголів'я шотландського сетера.

Справа ускладнюється ще й тим, що майже всі кращі наші гордони виведені шляхом інбридингу на відомих московських собак (у другому та третьому колінах Рада, Леда, Міра С. С. Телегіна, Джим М. Г. Кручиніної). Для зміцнення наявного племінного матеріалу обов'язково треба придбати плідника хоча б з відносно віддаленим походженням.

Шотландський сетер — собака вищесереднього росту, сильний, трохи високопередий, з масивним, негрубим кістяком, з добре розвинутою мускулатурою, з відносно масивною головою.

Висота в холці: у псів 60—67, у сук 57—64 см. Більша висота — недолік, менша — порок. Індекс розтягнутості у псів 101—105, у сук 103—107 см. Тип конституції міцний. Дуже сухий і дуже грубий — недолік. Тип поведінки — рухливий, енергійний, врівноважений.

Масть. Чорна, з синюватим відблиском, кольору гайворонового крила і обов'язково з чітко обмеженими яскравими червоно-рудими підпалинами, розміщеними на бровах, внутрішній поверхні вух, морді, нижній щелепі та на губах. На передніх ногах підпалини ідуть по задньому боці передпліччя і від зап'ястків до кінця лап. На задніх ногах підпалини покривають спереду плесна та лапи і захоплюють майже половину нижнього боку хвоста, утворюючи пляму нижче його основи, і спускаються по внутрішній поверхні задніх ніг, заходячи на кромку очісів. Допускаються маленькі білі цятки на грудях під шиєю та трохи білих волосин на пальцях. Недоліки — коричнюватий або бронзовий відблиск основної масті, блідо-жовті, бурі або замазані чорнотою підпали-

ни; велика біла пляма на грудях, біла шерсть в очісах задніх ніг. Пороки — рудувата основна масть, відсутність підпалин, білі цятки на місцях, не передбачених стандартом.

Шерсть. На шиї, спині, з боків, на тулубі — довга, густа, пряма або трохи хвиляста. На голові та передньому боці ніг волосся коротке і прилягає щільно. На тім'ї допускається «чепчик» з довшого волосся. На вухах, нижній частині грудей і живота, задньому боці передніх і задніх ніг — довше, густіше, ніж на тулубі, і утворює очіси. На нижній частині хвоста на деякій відстані від його основи таке ж волосся утворює підвіс, довший на середині, який до кінця сходить нанівець. Недоліки — дуже хвиляста, кучерява, жорстка шерсть; слаборозвинуте вбирне волосся. Пороки — дуже м'яка шерсть, яка злипається.

Шкіра, м'язи, кістяк. Шкіра щільна, еластична, нетовста, без зморщок, кістяк міцний, могутній. М'язи добре розвинуті.

Голова. Масивна, але суха. Черепна коробка об'ємна, з трохи округлим лобом, розділеним подовжньою борозенкою. Надбрівні дуги яскраво виражені, тім'я широке, потиличний виступ (соколок) чітко виражений. Перехід від лоба до морди (перелом) чітко означений. Морда суха, широка, некоротка. Мочка носа велика, чорна; верхня губа щільно прилягає до нижньої щелепи, утворюючи прямокутник морди з легеньким зрізом нижнього кута, причому у сук цей зріз допускається більш пологий. Допустиме легке звисання кутів рота. Недоліки — широка голова, великі щелепи, слабо виражений перелом, вузька, гострувата, коротка, горбата морда. Пороки — вузька голова, куполоподібне тім'я, відсутність перелому, блискучість, коричнева (частково) мочка, гостра морда.

Вуха. Висячі, посажені трохи вище від рівня очей, м'які; широкі й довгі, закруглені і навіть у збудженому стані переднім краєм щільно прилягають до голови; зовнішній бік покритий шовковистою, довгою, хвилястою шерстю. Недоліки — короткі, трикутником, бідно одягнені, дуже високо

Чернігівські мисливські угіддя.

посаджені або випнуті. Пороки — посаджені нижче від рівня очей, на хрящах, в трубку.

Очі. Прямо поставлені, великі, опуклі, темнокарі. Недоліки — з косим розрізом повік, малі. Пороки — дуже косо поставлені, жовті або зелені, обвислі, підопрілі повіки.

Зуби. Міцні, білі, щільно зімкнуті з ножицеподібним прикусом. Недоліки — дрібні, один похилий крайок. Стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий прикус до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Суха, могутня, високо поставлена ($45\text{--}50^\circ$). Недоліки — коротка шия, завантажена, «з підвісом».

Груди. Широкі, помірно глибокі. Ребра круто вигнуті, досягають ліктів. Фальшиві ребра добре виражені, утворюють плавний перехід від грудей до живота. Недоліки — сильно випинається вперед грудна кістка, малорозвинені фальшиві ребра, груди розгорнуті. Пороки — плоскі або малі груди, ребра не досягають ліктів.

Полювання на болоті.

Холка. Добре розвинута, чітко виступає над рівнем спини. Недоліки — погано розвинута холка.

Спина. Пряма, в міру довга, м'язиста. Недоліки — м'яка, трохи горбата. Пороки — провисла або горбата.

Поперек. Короткий, м'язистий, трохи випуклий. Недоліки — довгий або прямий поперек.

Круп. Широкий, довгий, випуклий, трохи похилий, мускулистий. Недоліки — горизонтальний, вузький, скошений. Порок — дуже скошений тулуб.

Живіт. Помірно підібраний (без підхвата).

Передні кінцівки. Сухі, але масивні та м'язисті. При огляді спереду — прямі і паралельні. Лікті направлені назад. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом 100° . Передпліччя міцні, довгі, в перерізі — овальні. П'ястки короткі, трохи похилі. Недоліки — прямі плечі, скривлене передпліччя, вивернуті лікті. Прямо поставлені п'ястки. Розмет. Пороки — ті ж відхилення від норми, але більш виражені.

Задні кінцівки. Сухі, масивні, м'язисті. При огляді ззаду — широко розставлені, прямі та па-

ралельні, збоку — з добре означеними кутами з'єднань. Стегна та гомілки довгі. Плесна недовгі, в стані спокою майже вертикальні. Недоліки — не досить чітко виражені кути з'єднань, дуже зближені або розведені скакальні суглоби, шабlistість.

Лапи. Великі, сухі, з щільно стуленими пальцями, довгасті. Недоліки — розпущені, в розметі, клишоногість. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Хвіст. Прямий або трохи шаблеподібний, рухливий, тримається не вище спини, не довший як до скакальних суглобів. Недоліки — зігнутий, дуже короткий або довгий; з кучерявою або злиплою шерстю. Низько посаджений. Пороки — хвіст гачком, звалений, надломлений.

НІМЕЦЬКІ КОНТИНЕНТАЛЬНІ ЛЯГАВІ

■ **Німецька короткошерста лягава** (курцхаар) виведена як порода в Німеччині в ХІХ ст. схрещуванням цілого ряду лягавих і гончих собак (французьких, іспанських, місцевих) з «прилиттям крові» англійського пойнтера. Німецькі мисливці ставили своїм завданням створити універсального собаку для полювання на птахів і звірів. Їм вдалося змінити екстер'єр і стиль роботи, манеру користуватися чуттям (слідовий пошук), але універсальною ця порода не стала.

До революції курцхаарів у Росії майже не було. Їх стандарт затверджено вперше в 1925 р. на першому кінологічному з'їзді. Курцхаарів поступово стали ширше використовувати радянські мисливці, і після Великої Вітчизняної війни вони досить поширились в СРСР за рахунок привезених з НДР.

Відправним матеріалом для розведення курцхаарів послужили ряд цінних плідників-курцхаарів Московського товариства мисливців (Рекс-97 М. І. Юсенкова, Джек-105 В. І. Янківського, Трильбі-98 А. П. Рибченкова). Собаки ці були

високопородними, проте невідомого походження. Від них пішла велика сім'я собак з типовим для породи екстер'єром і чудовими мисливськими якостями (Діана-125, Купі-107 А. Г. Ніколаєва, Бой П. І. Соколова, Марта С. І. Горяїнова, Тасо А. В. Малиновського та його син Тасо Н. В. Волкова).

На Україні ця порода дуже поширена. Так, на республіканській виставці в 1970 р. було 65 курцхаарів з досить високою класністю — 67,7%, з них 50 собак одержали оцінки «відмінно» та «дуже добре». Це красномовне свідчення прекрасного стану породи. За даними звітів обласних рад УТМР, курцхаарів в республіці було на 1.І 1963 р. 337, а на 1.І 1977 р. — 982.

Значне поширення курцхаарів пояснюється тим, що ці собаки дуже невибагливі і головне їх можна використовувати на полюванні за водоплавною дичиною. Курцхаарів використовують при полюванні на лісову, степову, водоплавну дичину, а за кордоном і на звіра.

Курцхаару досить важко показати високі мисливські якості під час змагань або випробувань, тому що правила випробувань розраховані на пойнтерів та сетерів. Проте тепер маємо собак цієї породи з відмінним екстер'єром і дипломами I та II ступенів, що стали переможцями восьмої республіканської виставки.

Гарні курцхаари є майже в усіх областях України, але найкращі з них — в Одесі, Києві, Криму, Донецьку, Прилуках, Херсоні, Ворошиловграді.

Багато можна назвати наших класних курцхаарів, що неодноразово підтверджували свої робочі якості на випробуваннях і змаганнях. Високими дипломами нагороджені Бланка — 1962 р. А. Г. Зінченка, Пальма — 1966 р. Н. С. Деєва, Динга — 1963 р. В. Д. Морозова, Арто — 1961 р. М. М. Леня, Дік — 1964 р. А. А. Антоненка, Інга — 1964 р. Б. Ф. Шатуновського, Альфа — 1966 р. В. Г. Сташевського, Лада — 1968 р. А. З. Ральяна, Каро — 1968 р. А. Я. Сівка та ін.

Із аналізу родоводів наших курцхаарів видно, що більш робоче потомство пішло від Ральфа

А. А. Яворського, Інги Ю. І. Гук, Рони Ю. І. Гук, Рекса В. С. Кормиліцина, Рема Н. А. Іванова.

Порода в доброму стані. Велика кількість собак, наявність кількох ліній та «прилиття крові» собак, завезених з-за кордону, дають підставу вважати стан породи курцхаарів одним з кращих серед інших порід мисливських собак республіки.

Так, одесити та мисливці Криму мають хорошу лінію собак В. С. Кормиліцина та А. П. Рибченкова (через Денді та його матір Трильбі-89, привезену з НДР). Ральф Байдукова дав хороше потомство на Ворошиловградщині. Донецькі любителі континентальних лягавих мають чудовий матеріал по лінії собак П. І. Соколова (Москва, через Крима, Боя, Зенті). У Львові з успіхом можна

Курцхаар-медаліст.

Курцхаар
на ринзі.

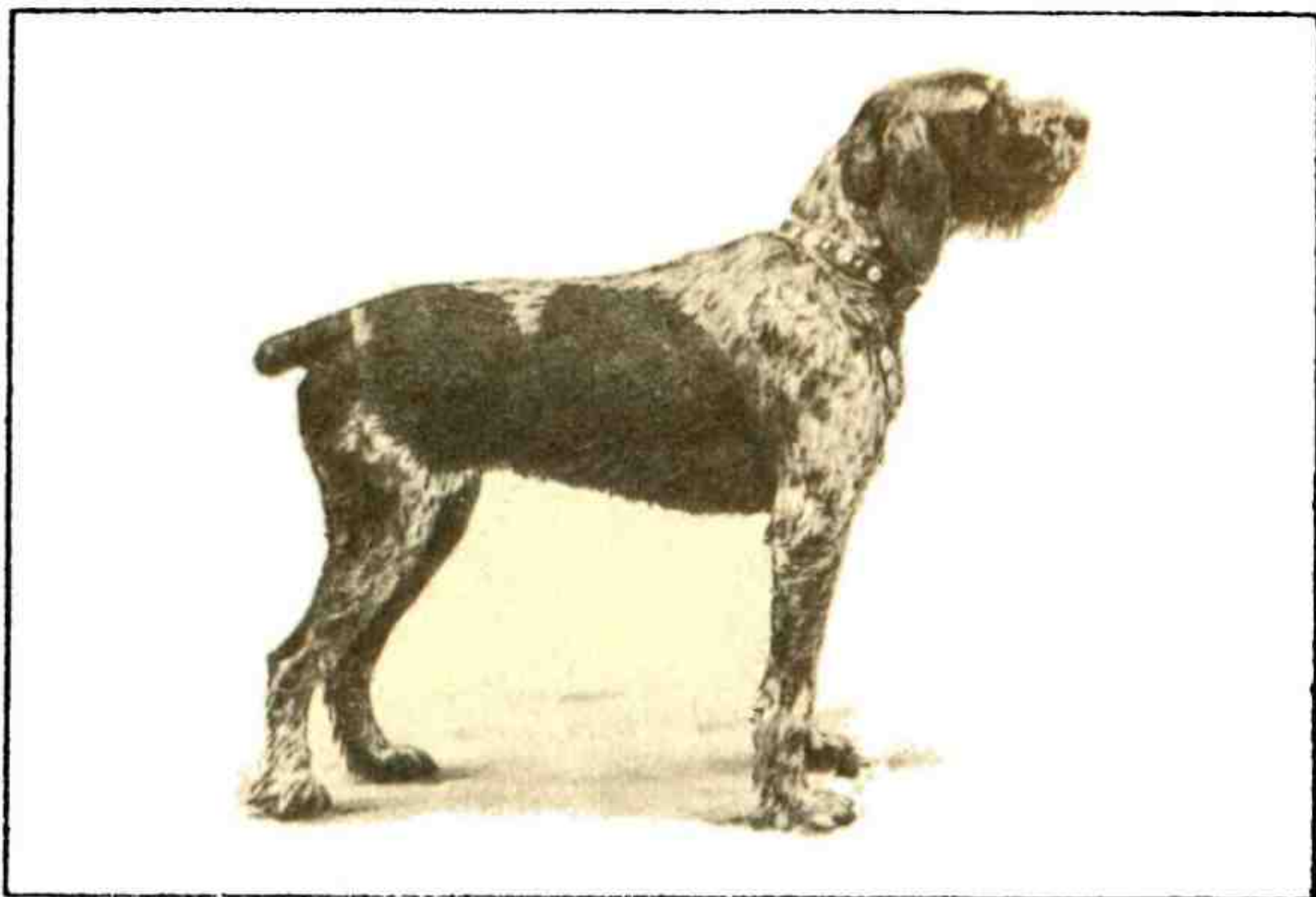
використовувати в племінній справі Бланку А. Т. Зінченка, що завезли з ЧССР.

Курцхаар витривалий, з хорошим чуттям, з нахилом до слідової роботи, природженою стойкою по птиці та із здатністю подавати забиту дичину.

Типовий алюр на пошук — в міру швидкий галоп, часом швидка рись. Курцхаар — високопередий, пропорційного складу, енергійний, з красивими формами, з міцним, негрубим кістяком, з добре розвинутими м'язами та повільними легкими рухами. Тип конституції міцний, сухий. Висота в холці у псів 62–66, у сук 58–64 см. Індекс розтягнутості у псів 101–103, у сук 102–105 см.

Масть. Кофейно-ряба, кофейна з крапом, кофейна з сивиною, кофейна. Кращою вважається темніша масть. Голова вся кофейного кольору. Недоліки — бліда масть з крапом і невеликими плямами. Пороки — біла, ознаки чорної або жовтої масті, наявність підпалин.

Шерсть. Коротка, блискуча, пряма, жорстка, густа. Довжина її по корпусу 1,5–2 см. На голові та вухах коротка і м'якша. На ногах коротка. Недоліки — м'яка шерсть, довга. Порок — хвиляста.

Дратхаар Ляна Л. З. Воробйова.

Шкіра, кістяк, м'язи. Кістяк і м'язи добре розвинуті. Шкіра нетовста, щільна, еластична, без зморщок.

М'язи сильні, гнучкі. Недоліки — слаборозвинутий кістяк та м'язи, зморшки шкіри. Пороки — бідний кістяк і м'язи, груба, товста шкіра в зморшках.

Голова. Суха, неважка, довгаста, пропорційна тулубу. При огляді зверху і збоку — клиноподібна, негостра. Черепна частина неширока, трохи випукла. Потиличний виступ виражений не сильно. Надбрівні дуги означені досить чітко, але не сильно розвинуті. Перехід від лоба до морди плавний. Морда довгаста, неширока, суха, трохи звужена до мочки. Допускається, хоч і небажано, пряма морда. Довжина морди на 1—1,5 см менша від довжини черепної коробки. Губи неважкі, прилягають до щелепів. Обріз верхньої губи плавно скошений, верхня губа трохи прикриває нижню. Мочка носа широка, під колір основної масті, з добре розвинутими рухливими ніздрями. Недоліки — неплавний перехід від лоба до морди, широкий череп, дуже розвинуті над-

Курцхаар Рона В. І. Гука

брівні дуги, чітко виражений потиличний виступ, товсті губи, прямокутний зріз верхньої губи, незначна скивистість. Пороки — груба голова, спущена морда або піднята догори, згладжений або дуже різкий перехід від лоба до морди, роздвоєна мочка, масивні скивиці.

Вуха. Високо посажені, висячі. Якщо їх натягнути кінцями вперед, то вони повинні дістати до кута губів. В основі широкі, з кінців вужчі, тупо закруглені, в міру товсті. У стані спокою передні краї вух щільно прилягають до голови. Недоліки — на хрящах, низько посажені. Пороки — дуже короткі або в трубку.

Очі. Середні, виразні. Розріз повік овальний, поставлений косо. Колір очей карий або світло-карий. Краще темніші очі. У молодих собак допускаються жовті. Недоліки — жовті очі у дорослих курцхаарів. Пороки — світло-жовті, зелені, дуже випуклі (булькаті) або запалі очі, круглі та прямо поставлені.

Зуби. Білі, міцні, добре розвинуті, щільно прилягають один до одного.

Прикус ножицеподібний.

Недоліки — дрібні, один похилий крайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного (перекус, недокус), прямий прикус (до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Помірної довжини, м'язиста, суха, під кутом 40° до корпусу, в верхній частині трохи вигнута. За довжиною приблизно дорівнює голові. Від голови до плечей розширюється. В поперечнику — овальна. Недоліки — коротка шия, підвіс. Пороки — плоска, груба, товста, сира, коротка.

Груди. Глибокі, спущені до ліктів, помірно широкі, в перерізі — овальні. Ребра досить вигнуті. Фальшиві ребра добре розвинуті, у дорослих собак утворюють плавний перехід від грудей до живота. Недоліки — дуже округлі (бочкуваті) реб-

Дратхаар.

Дратхаар на ринзі.

ра, недорозвинуті фальшиві ребра, мало спущені груди. Пороки — малі, вузькі, плоскі груди.

Холка. Добре виражена, виступає над лінією спини.

Спина. Пряма, міцна, широка, м'язиста, плавно переходить до попереку. Недоліки — слабкі м'язи спини, вузька спина, м'яка, трохи горбата. Пороки — провисла або горбата.

Поперек. Випуклий, короткий, м'язистий, широкий, плавно переходить у тулуб. Недоліки — довгий, прямий, трохи згорблений. Пороки — провислий (сідло), горбатий.

Круп. Широкий, трохи похилий, довгий, м'язистий.

Живіт. В міру підібраний. Лінія окреслення живота проходить трохи нижче від паху. Недоліки — різкий підхват живота.

Передні кінцівки. Сухі, костисті, м'язисті. При огляді спереду — прямі і паралельні. Лопатки довгі, з міцною мускулатурою, косо поставлені. Плечо-лопаткові з'єднання під кутом 100° . Лікті направлені назад. Передпліччя сухі, міцні, в перерізі овальні. П'ястки з ухилом вперед. Недоліки —

криві передпліччя, прямуваті плечі, вивернуті лікті, прямі або дуже похилі п'ястки, розмет, клишоногість. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Задні кінцівки. Сухі, м'язисті, з добре розвинутим кістяком, трохи відкинуті назад. При огляді спереду — прямі паралельні. При огляді збоку — з добре вираженими кутами з'єднань. Стегна та гомілки довгі, м'язисті. Міцні, сухі скакальні суглоби. Довжина плесен — половина довжини гомілки, плесна сухі, вертикальні. Недоліки — погано виражені кути з'єднань, короткі гомілки, зближені або вивернуті скакальні суглоби, шабlistість. Пороки — ті ж відхилення від норми, але більш виражені.

Лапи. Овальні, зводисті, пальці щільно стулені. Кігті легко торкаються землі. Недоліки — плоскі або розпущені лапи.

Хвіст. В основі товстий. Собака тримає хвіст горизонтально або трохи вище від лінії спини. Недоліки — низько посаджений хвіст, трохи довга на ньому шерсть. Пороки — дуже загнутий догори, дуже низько посаджений. Підвіс на хвості.

■ **Дратхаар.** У дореволюційній Росії дратхаарів майже не було. Ця порода виведена в середині ХІХ ст. від німецьких курцхаарів та французьких грифонів. Дратхаар по-німецьки — жорстке волосся, курцхаар — коротке волосся. Ці собаки невибагливі в утриманні, досить витривалі, їм властива злість, а жорстке волосся вигідно виділяє цю породу при полюванні в густих, колючих заростях та в очереті.

Після Великої Вітчизняної війни в СРСР дратхаари досить поширилися і мають багато прихильників цієї породи. Розведення їх почалося від ряду робочих плідників, вивезених з НДР, а також виведених у нас (Гектор-68, Урс-106 С. М. Лосєва, Ерна В. Г. Литвиненка — чемпіон породи від Султана К. Н. Кушніра і Альми І. Н. Соловйова, Гепард В. К. Ушакової, Бун-чик В. Ф. Філіппова, Чайка А. В. Васнєцова та ін.).

Лінія українських дратхаарів йде від згаданих плідників та привезених із-за кордону. Так, від

собак А. В. Васнецова (Москва) пішла чудова група київських дратхаарів через Юту Д. М. Стаднійчука та її сестер Ерні В. Г. Лисогора і Байри Н. П. Агєєва (Таран А. В. Васнецова + Байра В. Г. Литвиненка). Дратхаари Д. М. Стаднійчука поклали основу сьогоднішній численній робочій групі цих собак на Україні (Франт С. І. Новикова, Пірат В. А. Маркіна, Реда А. Д. Овсянникова, Лада Д. І. Чернявського). На десятій республіканській виставці в 1976 р. брали участь 28 дратхаарів, з них 22 відзначені оцінкою «відмінно», «дуже добре».

Наявність у трьох-чотирьох «колінах» родоводу дратхаарів нових плідників (Лорда, Діани і Рекса) — гарантія процвітання цієї породи.

З дратхаарами полюють на птахів у лісі, в степу, на воді, а також на деяких звірів. Для них характерна природжена стойка, верхнє і нижнє чуття. Дратхаар повинен за командою свого господаря подавати йому забиту дичину як з води, так і на суші. Типовий алюр на пошуку — в міру швидкий галоп, часом швидка рись.

Дратхаар енергійний, великий, трохи вископередий собака, пропорціонально складений, з могутнім, але негрубим кістяком, з добре розвинутими м'язами. Тип конституції — сухий, міцний. Тип нервової діяльності — рухливий, врівноважений. Висота в холці у псів 62—68, у сук 58—65 см. Індекс розтягнутості у псів 100—105, у сук 102—106 см. Недоліки — сухий тип конституції, слабкий кістяк, мало мускулатури, нервова збудженість. Пороки — дуже грубий або тендітний тип конституції, неврівноважений тип нервової системи.

Масць. Кофейна, кофейно-ряба, на сріблястосивому фоні кофейно-ряба з крапом, кофейна з сивиною, часом сріблясто-сіра. Недоліки — біла з рідкими плямами. Пороки — біла з дрібним крапом, чисто-біла масць. Наявність чорного, жовтого кольорів та підпалу.

Шерсть. Жорстка, недовга, досить щільно прилягає, окреслюючи тіло собаки. Волосся пряме або з легким заворотом. По корпусу, на шиї та на

стегнах — густіше. На голові оброслість у вигляді кущоподібних брів, пучків перед очима та на перенісці, недовгі кострубаті вуса, невеличка борідка. Тім'я та вуха вкриті короткою шерстю (1,5 см). Краї вух добре захищені шерстю, довшою, ніж на вухах. Шия, груди, плечі й стегна вкриті ще довшою шерстю. Довжина шерсті на спині 3—6 см. На ногах шерсть коротка. Очіси дуже короткі і тільки на передніх ногах. Недоліки — невеликі відхилення від згаданої довжини і жорсткості шерсті, щільно прилягаюча або хвиляста шерсть, відсутність підшерстя. Пороки — м'яка і довга, кучерява шерсть. Оброслість черепа та морди м'якою і довгою шерстю (маска грифонів), коротка шерсть, відсутність вусів, борідки, пучків шерсті перед очима і бровами ставлять собаку поза породою.

Кістяк та м'язи. Кістяк міцний, добре розвинутий, м'язи добре розвинуті. Недоліки або пороки — недостатній розвиток кістяка та м'язів.

Шкіра. Середньої товщини, пружна, щільно облягає тіло.

Голова. Суха, пропорційна корпусу, довгаста, клиноподібна при огляді зверху і збоку. Черепна частина неширока, тім'я трохи випукле. Потилічний виступ означений слабо. Надбрівні дуги окреслені нечітко. Перехід до морди від лоба — плавний. Вилиці розвинуті слабо. Морда з горбинкою, дещо коротша за черепну коробку. Губи нетяжкі, прилягають до щелепів. Верхня губа закруглена. Мочка носа коричнева, середня, рухлива, ніздрі добре розвинуті. Враження прямокутності — за рахунок борода та вусів. Недоліки — непропорційність морди і черепа, пряма морда, неплавний перехід від морди до черепа, дуже розвинуті надбрівні дуги, не досить закруглена знизу верхня губа, широкувата черепна коробка. Пороки — коротка морда, задерта догори, різкий перелом, кругла широка черепна коробка, прямокутний зріз нижнього краю верхньої губи, спущена морда.

Вуха. Висячі, помірної довжини, нетовсті. Посаджені вище лінії очей. В основі широкі, звужу-

ються донизу, округлені. Щільно прилягають переднім краєм до щік. Кінець вуха, натягнутого вперед до носа, повинен доставати приблизно до половини морди. Недоліки — незначні відхилення від помірно високої постави, короткі або довгі вуха, вуха на хрящах. Пороки — товсті, грубі, трубкою.

Очі. Середні, овальні, трохи косо поставлені, коричневі, краще темно-коричневі. У молодих дратхаарів можуть бути і жовті. Недоліки — прямувато поставлені, круглі, жовті, відтягнута нижня повіка.

Пороки — прямо поставлені очі, круглі, світло-жовті, зеленуваті, виражені або запалі.

Зуби. Білі, міцні, добре розвинуті, щільно прилягають один до одного. Прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один похилий окрайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус), прямий прикус (до шести років), а також відсутність різців.

Шия. М'язиста, суха, з трохи опуклою верхньою лінією, в поперечному розрізі — овальна. Довжина шиї дорівнює довжині голови. Недоліки — слабка, коротка, низько поставлена. Пороки — товста, широка, сира.

Груди. Помірно широкі, овальні, глибокі (до ліктів). Ребра добре вигнуті. Фальшиві ребра добре розвинуті. Недоліки — неглибокі, плоскуваті, недорозвинуті фальшиві ребра. Пороки — плоскі або маленькі груди.

Лапи. Овальні або круглуваті, зводисті, пальці зімкнуті. Поміж пальцями жорстке недовге волосся. Кігті міцні, кінцями направлені до землі. Недоліки — плоскі, розпущені.

Хвіст. Товстий в основі. У збудженому стані собака тримає хвіст вище від лінії спини.

■ **Спанієль.** Батьківщина спанієля — Іспанія. У XVI ст. цю породу було завезено в Англію, Францію та інші країни. Спанієля використовували на полюванні пернатої дичини, а також при полюванні на птиць сітками. Для цього потрібний собака, що відшукує в траві птицю, вказує

своєю поведінкою, де вона, і робить стойку близько біля птиці, щоб сіткою накрити і собаку й птицю. Він мав бути маленький на зріст. Під назвою «спанієль» пізніше було об'єднано кілька дрібних і середніх собак цього типу (кочерів, сусексів, спрингерів та інших).

У Радянському Союзі спанієлів як мисливських собак почали розводити лише після 1945 р. Раніше їх було не більше кількох десятків на всю країну. Значному поширенню спанієля сприяли природжені якості цих собак і здатність бездоганно працювати в полі, енергійність, здатність подавати забиту дичину, скороспілість, слухняність та невеликий розмір.

Стандарт спанієля затверджено в 1951 р. У 1965 р. на виставці в Москві було записано вже 168 спанієлів. Основними лініями сучасних спанієлів слід вважати лінії московських плідників: Пірата Н. Н. Боброва, Санчо-95 Н. Г. Малєєва, Бобі з розплідника «Червона зірка», Джері-6.

На Україні на 1.І 1963 р. налічувалось 661, а на 1.І 1977 р.— 1270 спанієлів.

На десятій республіканській виставці в 1976 р. було показано 87 спанієлів, більша половина з них — з польовими дипломами, оцінку «відмінно» та «дуже добре» одержали 45. Більшість спанієлів належала мисливцям Києва.

Показані на рингах спанієлі були класним поголів'ям, що досить повно забезпечує зростання цієї породи.

Високі оцінки на екстер'єрних рингах та кращі дипломи на польових випробуваннях одержали: Лада В. П. Подгаєвського, Пані А. П. Ковалю, Дунай Л. І. Вороб'я, Діна В. В. Безчасного, Чапа Ю. А. Оберемського, Аза Л. Д. Печак, Альма В. М. Санаєва, Джим Г. І. Агеєнка, Шум А. С. Нено, Рен М. І. Бердеса, Рекс І. Р. Жукова, Чая В. А. Заболотного, Веста П. К. Несмашного, Гай В. М. Маянського, Сигнал В. М. Назаренка.

Київські спанієлі походять від Чапи Завадської — 9 голів, Чапи Ю. А. Оберемського — 10, Люкса Ю. М. Трофімчука — 10, Цезаря І. П. Чернякова — 8 голів, що в основі своїй поєднують

лінії відомих класних спанієлів: Пірата Н. Н. Боброва, Грея-43 та Джері-6.

Спанієль — довгошерстий собака, невеликий на зріст, присадкуватий, з міцною будовою тіла. Тип конституції міцний, сухий. Висота в холці у псів 38—42 см. Індекс розтягнутості у псів 110—115, у сук 115—120 см. Типовий алюр пошуку — легкий галоп, тип поведінки урівноважений рухливий.

Недоліки, що при значному вираженні переходять у пороки: слабке вираження статевого диморфізму (вторинні статеві ознаки), ознаки рахіту, загальна фізична недорозвиненість, відсутність високопередості, високозадість. Ріст більший або менший на 1 см — недолік, понад 1 см — порок.

Масць. Чорна, коричнева, руда, чорно-ряба, коричнево-ряба, біла з рудими плямами, чорно-коричнева з підпалинами. Пороки — всі інші масті.

Шерсть. Волосся довге, м'яке, блискуче, пряме або трохи хвилясте, щільно прилягає до шкіри. На голові й передніх ногах — коротке, пряме. На шиї, спині, боках та на крупі — довге, густе. З нижнього боку грудей і живота, на задньому боці передніх і задніх кінцівок, на вухах і на нижньому боці хвоста вбирне волосся довше, м'якше, хвилястіше, утворює очіси та підвіс. Між пальцями ніг воно густе (щіткою). Недоліки — жорстке, дуже хвилясте, короткувате, погано розвинуте, вбирне волосся та підвіс. Пороки — кучеряве на шиї і тулубі, нещільно прилягає до тулуба, коротке.

Шкіра, м'язи, кістяк. Шкіра щільна, еластична, без зморщок, кістяк міцний. М'язи добре розвинуті. Недоліки — шкіра трохи кволувата з незначними зморшками, малорозвинені м'язи. Пороки — квола, в зморшках шкіра, слабкий кістяк.

Голова. Суха, помірно довгаста, з овальною неширокою черепною частиною. Лоб трохи випуклий. Потиличний виступ малопомітний. Надбрівні дуги добре розвинуті. Лінії черепної коробки і морди паралельні. Перехід від лоба до морди досить виражений. Морда довга, широка.

При огляді зверху морда широка, трохи вужча від черепа, звужена до мочки носа. При огляді

Спанієлі-близнюки.

збоку — зріз верхньої губи наближається до прямокутника з трохи закругленим переднім кутом. Забарвлення мочки носа та губ від світло-коричневого до чорного (краще чорне). Недоліки — горбоноса, опущена або трохи задерта догори, коротка морда, недостатньо виражений перехід від лоба до морди. Пороки — вузька або широколоба, мало виражений перехід від лоба до морди, малорозвинені надбрівні дуги, дуже коротка або дуже задерта морда, а також забарвлення мочки носа та губ, непередбачене даним стандартом.

Вуха. Висячі, довгі, широкі, щільно прилягають до голови, знизу закруглені, посажені вище лінії очей або на ній, рухливі. Кінець натягнутого вуха повинен доставати до мочки носа. Недоліки — високо посажені вуха. Пороки — низько посажені вуха, скручені в трубку, вузькі, легкі, короткі, дуже довгі, нерухливі.

Очі. Овальні, в міру великі, з прямим розрізом повік. Темно-карі або світло-карі (залежно від масті). Відхилення від цього стандарту вважають недоліками, а обвислі рожеві повіки та випуклі (булькаті) очі — пороками.

Зуби. Міцні, добре розвинуті, щільно прилягають один до одного. Прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один похилий крайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус), прямий прикус (до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Довга, в перерізі овальна, м'язиста, без зморщок. Всі відхилення від стандарту — недоліки.

Груди. Широкі, глибокі й довгі, з добре розвинутими фальшивими ребрами. Всі відхилення недоліки.

Холка. Добре розвинута. У псів — вища. Порок — низька.

Спина. Пряма, міцна, широка, м'язиста, від холки до попереку — трохи похила. Недоліки —

Спанієль.

м'яка спина або трохи горбата. Пороки — провисла спина (сідло) або дуже горбата.

Поперек. Короткий, широкий, м'язистий, трохи випуклий. Недоліки — прямий, довгуватий. Пороки — слабкий, довгий.

Круп. Широкий, помірно довгий, похилий, м'язистий. Недоліки — круп скошений. Пороки — вузький, різко скошений. *Живіт.* Підтягнутий. Недоліки — дуже підтягнутий.

Передні кінцівки. Сухі, костисті, при огляді спереду — прямі та паралельні. Плечо-лопаткові з'єднання — під кутом 100° . Лікті направлені назад. Передпліччя прямі. П'ястки широкі, трохи похилі. Довжина передніх ніг дорівнює половині висоти собаки в холці. Недоліки — значне покривлення передпліччя, прямуваті кути плечо-лопаткових суглобів. Вивернуті лікті (незначно), розмет ніг, клишоногість. Пороки — ті ж, але більш виражені.

Задні кінцівки. При огляді ззаду — прямі, паралельні, поставлені ширше, ніж передні. При огляді збоку — з добре вираженими кутами з'єднань. Гомілка в міру коротка, косо поставлена. Плесна об'ємні, поставлені прямо. Недоліки — слабо виражені кути з'єднань, невелика шабlistість, зближені або занадто віддалені скакальні суглоби. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Лапи. Округлі, зводисті, з щільно стуленими пальцями і довгим волоссям між пальцями. Недоліки — вузькі, витягнуті, плоскі, розпущені лапи.

Хвіст. Досить товстий в основі, рухливий, прямий, з підвісом. Собака тримає хвіст на лінії спини. Недоліки — короткий. Порок — вертикальний.

Характер роботи спанієля відрізняється від характеру роботи інших лягавих порід собак. Спанієль бігає поперед мисливця на відстані 30—40 м «човником», легким галопом, старанно обшукуючи дану площу і має як верхнє, так і слідове чуття. У високій траві, в очереті спанієль час від часу підскакує «свічкою», намагаючись вловити запах птиці. Почувши птицю, він іде повільно, хвостик у нього починає енергійно битися, і спанієль усією своєю істотою вказує господарю місце перебування дичини. Здебільшого спа-

нієль стойки не робить, а прямо кидається на птицю і примушує її піднятися на крило. Під час пострілу залишається на місці і лише після команди кидається за підранком або подає трофей. Однак є багато прикладів, коли спанієль робить і стойку, хоча від нього за правилами цього і не вимагається.

Наприклад, Зорька рижої масті (Рекс-8026 Ю. А. Харченка+Роза-34), 1963 р. народження, М. М. Усика (Харків) та її син Марсік того ж господаря демонструють стандартну стойку з піднятою передньою ногою і досить довго її витримують. Таку ж стойку робила їх бабка Роза М. М. Усика, що в четвертому коліні походила від собак, вивезених з Каліфорнії.

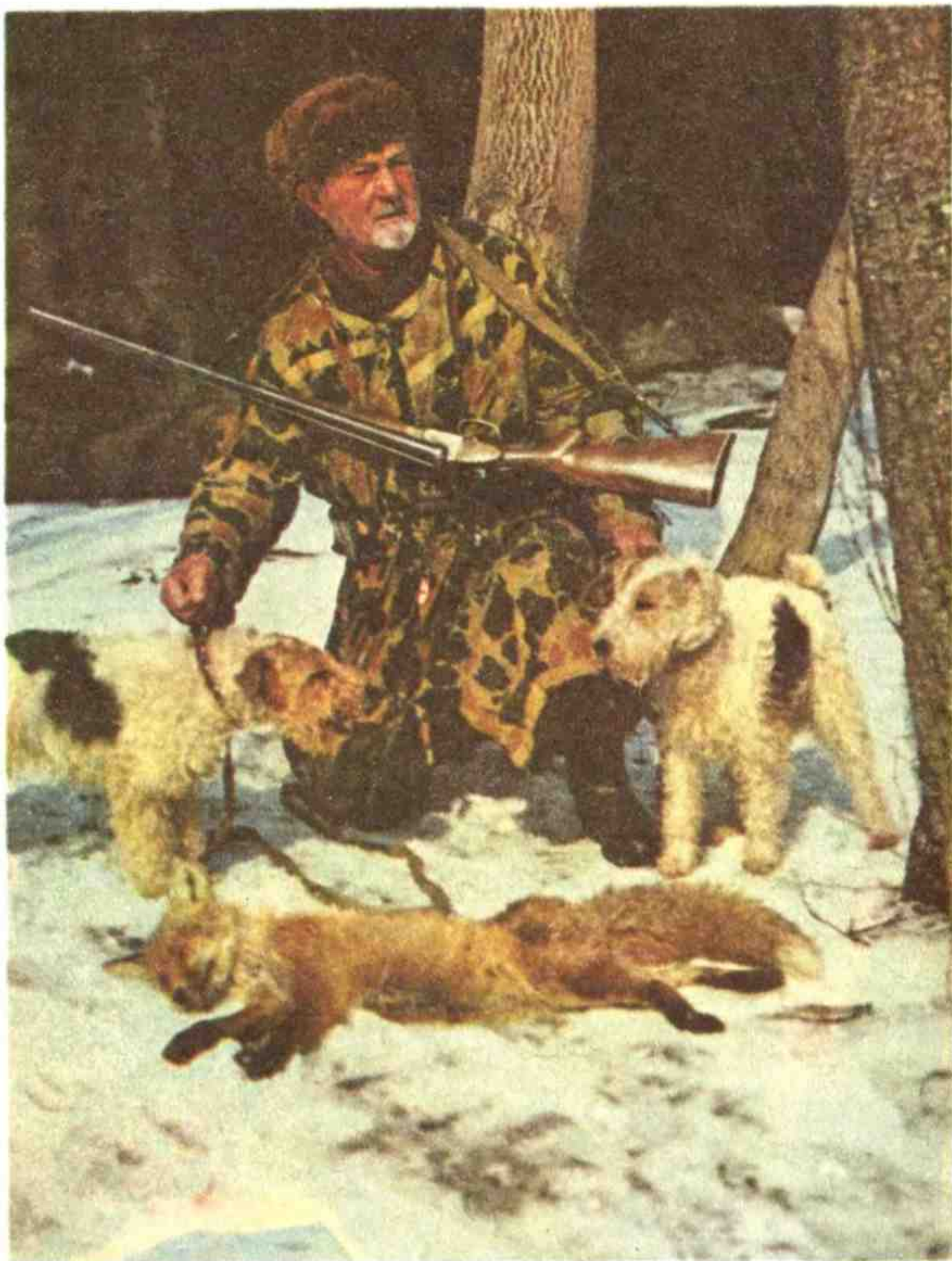
Стиль роботи спанієлів різко змінюється залежно від дичини (по дупелю — обережно, по фазану — енергійно, швидко). Добре вивчений спанієль у густих чагарниках або в лісі, піднімаючи птицю на крило, подає голос.

Спанієль добре працює на воді, довго плаває, переслідує підранків, пірнає за ними під воду і старанно приносить забиту дичину до човна.

Інколи спанієля використовують при полюванні на зайців та лисиць, де він може підняти звіра з лігва і з голосом трохи прогнати. Більшість спанієлів мають чудову звичку забігати наперед втікаючого птаха і повертати його при підйомі на крило в бік мисливця. Добре вимуштруваний спанієль завжди приносить багато радощів на полюванні і є чудовим помічником мисливця.

НОРНІ СОБАКИ

У нашій країні розводять дві породи норних мисливських собак: фокстер'єрів і такс. Це дуже сміливі та злі собаки. Полюють з ними на лисиць, єнотовидних собак і по ліцензіях на борсуків. Завдяки невеличкому зросту ці собаки проходять в нору, вступають у двобій з лисицею і змушують її покинути нору та вискочити під постріл мисливця. Часом хороший собака бере лиса хваткою (за

Вдале полювання.

місцем), душить і виносить його із нори. У деяких місцях (на Поділлі) фокстер'єрів використовують для полювання куніць-кам'янок, що водяться на горищах старих будівель.

Суть полювання з норними собаками полягає в тому, що мисливець, знаючи, де знаходяться нори, пускає туди свого собаку, а сам вибирає зручне місце для пострілу десь поблизу нори. Собака в норі швидко знаходить звіра і або хапає його і волочить на вихід, або обгавкує та переслідує його доти, поки він не вискочить з нори. Далі справа за влучним пострілом. Для цього треба знати, де знаходяться лисячі нори. Тут завжди допоможуть діти, пастухи, грибники та мисливці-гончатники.

Взимку легше визначити, де знаходяться нори, по сліду лисиць. Але після затяжної хуртовини кілька днів лисиці відсиджуються в норах і можуть бути здобуті тільки в тому разі, якщо мисливець знає всі колонії лисячих поселень і вистежує їх ще влітку.

Часом для полювань на лисиць беруть гончака та норного собаку. У даному разі лисиця від настирливого гончака (після кількох кругів) тікає в нору — і справу завершує фокстер'єр.

■ **Жорсткошерстий фокстер'єр.** Фокстер'єри виведені в Англії з маленьких собак тер'єрів, що використовувались при парфорсному полюванні (гончаки заганяли лисиць в нори, а тер'єри доставали їх або виганяли з нори). Згодом породу цих собак поліпшили «прилиттям крові» буль-тер'єрів та маленьких гончаків — біглів. Так склалася порода сучасного типу, яка з середини ХІХ ст. завоювала симпатії великого кола мисливців своєю хоробрістю, темпераментом, злістю та відданістю. Існує дві різновидності фокстер'єрів — гладкошерсті та жорсткошерсті, що різняться між собою лише шерстним покривом.

У Росії ще до революції тер'єри були досить поширені. Після 1917 р. і до Великої Вітчизняної війни основним центром розведення фокстер'єрів була Москва, зокрема собаки С. М. Горнова, що дали значне робоче потомство з хорошим

Жорсткошерстий фокстер'єр Джуга. Власник
А. Г. Дахно (м. Київ).

екстер'єром (Дредноут, Гандрик С. М. Горнова, Джой, Алька С. С. Гінзбурга). Після війни до породи наших жорсткошерстих фокстер'єрів, що склалися в тип робочого фокстер'єра, породного з міцним складом та міцним кістяком, добавили привезених з НДР та Угорщини (Джимі, Фицко-2, Матрос — лей-Сусі-Джоні, Блітц К. А. Яковлева, Енно Н. І. Марочевського), а до гладкошерстих — Душка і Факіра з розплідника «Червона зірка».

Гладкошерсті фокстер'єри тепер нечисленні і далі їх розведення потребує завезення плідників із-за кордону. Вони зосереджені в основному в Запорізькій області. Щодо жорсткошерстих, то ця порода успішно розвивається. На десятій республіканській виставці були жорсткошерсті фокстер'єри з Київської, Закарпатської, Сумської, Чернівецької, Вінницької, Запорізької, Чернігівської, Кримської та інших областей, всього 97 собак. На 1.І 1977 р. їх було 1328.

Жорсткошерстий фокстер'єр — собака міцного сухого типу конституції, квадратної форми. Кістяк міцний, негрубий. Рельєфно виступають добре

Гладкошерстий фокстер'єр чемпіон Азарт. Власник М. А. Самонькін (м. Запоріжжя).

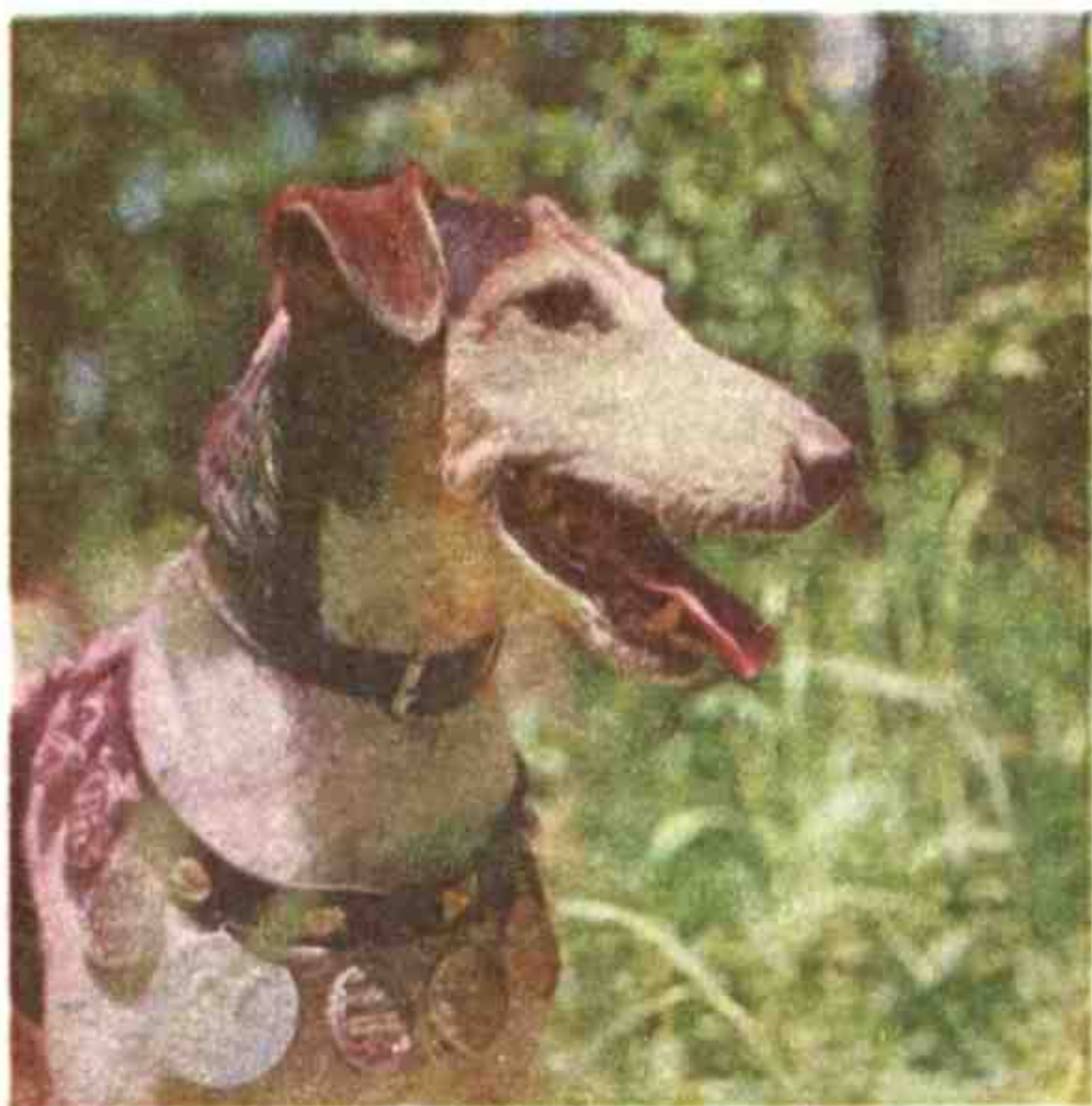
розвинуті м'язи. Шкіра еластична, прилягає щільно. Недоліки екстер'єру — невеликі відхилення від бажаного типу конституції, легкість або масивність, відхилення від квадратної форми, незначна високозадість. Пороки — різні відхилення від бажаного типу конституції (грубість, сирість, ніжність, порушення характерних пропорцій форми, рихла шкіра із зморшками).

Висота у холці у псів 35—40, у сук 34—39 см. Недоліки — висота в холці більша або менша на 1 см. Пороки — відхилення більш як на 1 см.

Тип поведінки — рухливий, сміливий, жвавий, темпераментний. Недоліки — кволість, відсутність характерної напруженості стойки, лякливість.

Масць. Дво- або триколірна — біла з чорними, рудими та сірими плямами. Плями можуть бути різної величини, але білого фону повинно бути більше. Допускається і цілком біла масць. Недоліки — дуже великі плями. Пороки — коричневі та смугасті плями.

Шерсть. Довга, однаково густа, жорстка, більш довге (щетиною) волосся на голові, тулубі та на

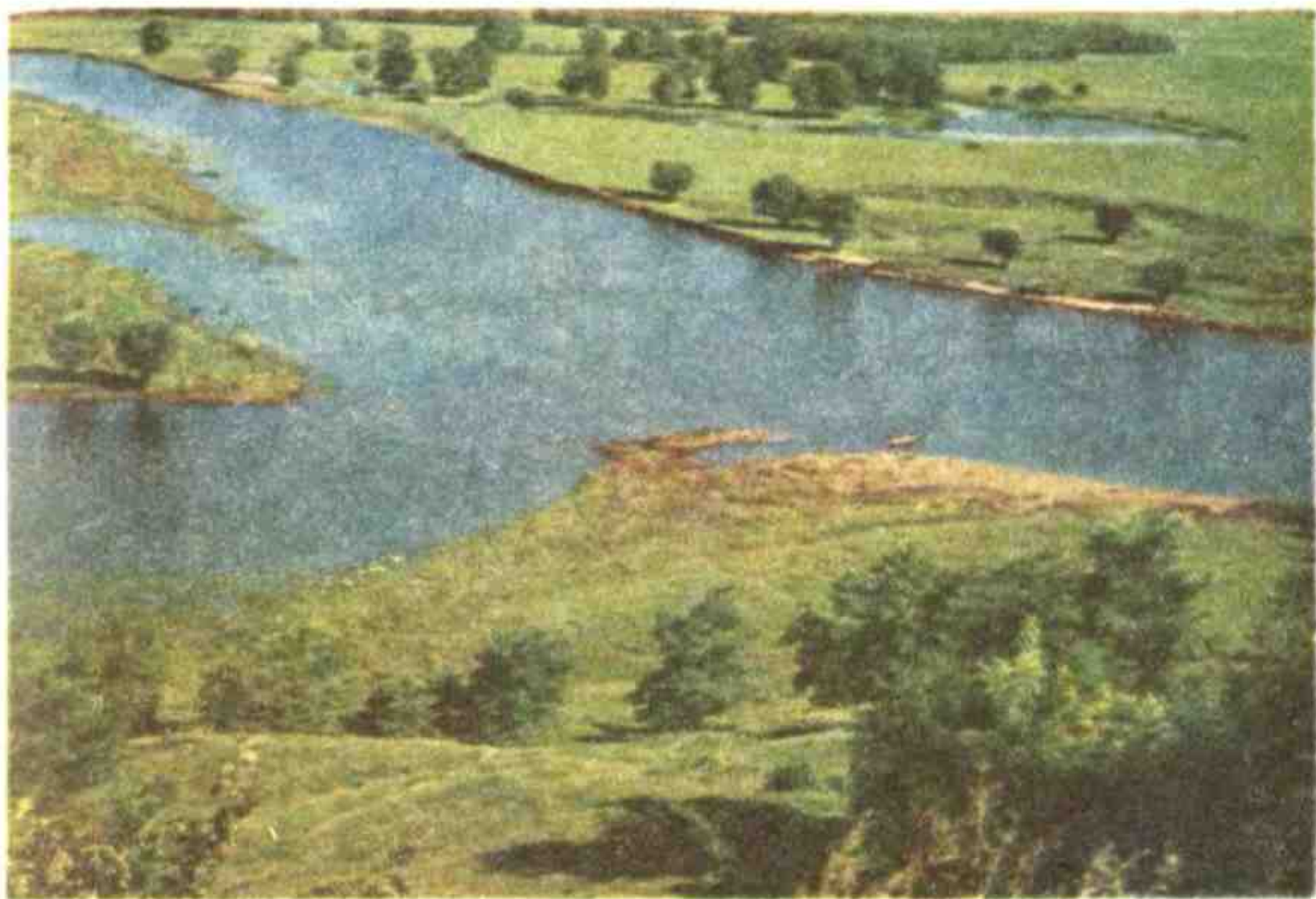
Гладкошерстий
фокстер'єр.

На деснянських
луках. ►

кінцівках. Волосся в останній своїй третині з надломом. Підшерстя густе, м'яке, закрите шерстю. На верхній щелепі шерсть довга, щетиною, утворює так звані «вуса», на нижній щелепі — «бороду». Вуса та борода надають морді форми прямокутника.

Для надання жорсткошерстому фокстер'єру стандартних форм шерсть вищипують, а на окремих ділянках тіла — стрижуть. Недоліки — прямувате волосся, мало оброслості на голові та кінцівках; погано підготовлене до виставки волосся. Пороки — відсутність оброслості на голові та кінцівках.

Голова. Довга (повинна бути не меншою від половини висоти собаки в холці), суха, клиноподібної форми. Лоб плоский, неширокий, з майже непомітним переходом до морди. Потиличний виступ малорозвинений. Морда паралельна лінії лоба, загострена, не коротша від черепа. Щелепи міцні, добре розвинуті, губи сухі, щільно прилягають до щелепів. Верхня губа не повинна закривати нижню. Зріз верхньої губи загострений. Мочка носа чорна. Недоліки — виступаючий сокол, помітний перехід від лоба до

морди, трохи скошений назад лоб, опущена морда, коротка, гостра. Пороки — задерта морда, тупа, різко опущена; різкий перехід до морди, плямиста, рожева або коричнева мочка носа.

Вуха. Висячі, на хрящах, маленькі, тонкі, в формі трикутника, без зморщок. Верхня лінія вигину вух на 2 см вище від лінії лоба. Вуха поставлені трохи косо, вперед кінцями і направлені в бік зовнішніх кутів очей, не доходячи до до них на $\frac{1}{3}$ своєї довжини. Недоліки — низько посажені, великі, грубі, важкі, із зморшками, із закругленими кінцями. Кінчики підняті більш як на 5 см над лобом або спущені нижче очей. Пороки — стоячі вуха, напівстоячі або звисаючі над вилицями.

Очі. Невеликі, поставлені глибоко, округлі, косо поставлені, коричневі, темні (під колір плям на голові). Повіки завжди темні. Недоліки — великі, круглі, нетемні, частково рожеві повіки. Пороки — випуклі очі, дуже світлі, рожеві повіки.

Зуби. Міцні, білі, щільно прилягають один до одного, прикус ножицеподібний. Недоліки — дрібні, один похилий окрайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки —

всі відхилення від ножицеподібного прикусу (перекус, недокус, прямий (до шести років), а також відсутність різців.

Шия. Довга, суха, високо поставлена (50—55° до осі тулуба), м'язиста, розширюється до плечей. Недоліки — короткувата, завантажена, низько поставлена. Пороки — дуже коротка з підвісом.

Холка. Різко виражена, коротка.

Спина. Коротка, пружна, пряма. Недоліки — м'яка, трохи згорблена. Пороки — провисла (сідло) або горбата.

Поперек. Короткий, м'язистий, трохи випуклий. Недоліки — прямий, довгуватий. Пороки — слабкий, довгий.

Круп. Короткий, горизонтально поставлений, широкий, м'язистий. Недоліки — помітно спускається. Недостатньо м'язистий. Пороки — скошений круп.

Груди. Широкі та глибокі, до ліктів. Недоліки — мало опущені груди, занадто широкі або зовсім вузькі. Пороки — ті ж відхилення від стандарту, але більш виражені.

Живіт. Підтягнутий.

Передні кінцівки. При огляді спереду — прямі, паралельні, поставлені близько одна до одної. Плечо-лопаткові з'єднання тупі (120—130°). Лікті притиснуті до боків і направлені назад. Передпліччя прямі, міцні. Завдяки довгій шерсті, зачесаній догори, передпліччя здаються товстими. П'ястки короткі, вертикально поставлені. Недоліки — скривлені передпліччя, розмет, клишоногість, довгі та похилі п'ястки; не притиснуті до боків лікті. Пороки — ті ж відхилення, але більш виражені.

Задні кінцівки. При огляді ззаду — прямі, паралельні, широко поставлені. При огляді збоку — енергійно відставлені назад, з добре означеними кутами з'єднань. Стегна м'язисті, коліна округлі, малопомітні. Гомілки помірної довжини, поставлені похило. Скакальні суглоби сухі, з добре означеними кутами. Плесна майже вертикальні. Недоліки — випрямлені кути з'єднань, зближе-

ність скакальних суглобів, ноги циркулем, коротка або дуже довга гомілка, короткі та похило поставлені плесна. Пороки — ті ж, але відхилення більш виражені.

Лапи маленькі, круглі, зводисті, з напівзігнутими, щільно стиснутими пальцями. Недоліки — довгуваті, овальні, розпущені. Пороки — плоскі, зайві пальці.

Хвіст. Товстий, високо посаджений. Собака носить хвіст майже вертикально, напружено. Недоліки — довгий, короткий, тонкий, низько посаджений, кволий. Пороки — опущений.

■ **Гладкошерстий фокстер'єр**. Висота в холці, тип, поведінка, характер, масть, голова, вуха, очі, зуби, холка, спина, круп, кінцівки, хвіст характеризуються тими ж показниками, що й жорсткошерстий фокстер'єр.

Шерсть. Густа, жорстка, волосся пряме завдовжки 2—3 см. На голові, вухах і на кінцівках коротше. Недоліки — нежорстка шерсть, хвилясте і довгувате волосся на спині. Пороки — довга шерсть, оброслість голови та кінцівок, м'яке, хвилясте або коротке волосся.

■ **Такса** відома як порода дуже давно. Таксус по-латині — борсук. Сучасні такси виведені в НДР. До 1917 р. в Росії розводили такс як декоративних собак, тому тепер дуже важливо проводити всю племінну роботу з ними з чіткою орієнтацією на існуючі робочі групи такс. У роботі в норі такса не поступається фокстер'єрам, але її дуже короткі ноги ускладнюють використання такс зимою по глибокому снігу. Вони бувають гладкошерсті, жорсткошерсті та довгошерсті (останні дві зустрічаються рідше).

Такса — собака присадкуватий, з міцним кістяком, сильними м'язами, на коротеньких ніжках. Тип конституції міцний, сухий. Висота в холці у псів 17—27, у сук 15—25 см. Індекс розтягнутості 155—170 см.

Масть одноколірна — руда, жовта, чорна, коричнева, сіра з підпалинами, мармурова.

Шерсть у гладкошерстих такс блискуча, щільно прилягаюча; у довгошерстих — довга, блискуча

Карело-фінська лайка.

Лайка на ринзі (Чернігівська область).

Західносибірська лайка.

Західносибірська лайка (розплідник УТМР).

і пряма, а на вухах, шиї, грудях, задній частині передніх ніг, стегнах і на нижній частині хвоста довша; у жорсткошерстих — жорстка, густа, пряма, над очима «брови», на морді «борідка» та «вуса». *Голова* суха, клиноподібна, витягнута та загострена. Очі невеликі, овальні, темно або світло-карі. *Зуби* розвинуті, білі. *Прикус* ножицеподібний. *Вуха* висячі, недовгі, тонкі, широкі, високо посажені. *Груди* широкі. Грудна кістка чітко виступає вперед. *Спина* широка та м'язиста. *Ноги* сухі, м'язисті, міцні. *Хвіст* шаблеподібний, досить товстий і опущений до кінця плесна.

В республіці на 1.I 1963 р. такс було 115, а на 1.I 1977 р.— 257.

ЛАЙКИ

Лайки — найстаровинніша група мисливських собак, батьківщина їх — північна лісова зона Європи та Азії.

У Радянському Союзі заводське розведення лайок розпочато з 1947 р. Тепер затверджено стандарти лайок чотирьох порід: російсько-європейська, карело-фінська, західносибірська та східносибірська.

Лайок використовують при полюванні на білку, куницю, соболя, норку, ведмедя, рись, на копитних та птахів. Суть полювання з лайкою полягає в тому, що собака розшукує по сліду або навімання звіра, затримує його та починає обгавкувати, привертаючи увагу звіра до себе, чим дає змогу мисливцю наблизитись для пострілу.

На восьмій республіканській виставці в 1970 р. було представлено 13 лайок. Тепер їх налічується понад 600.

■ **Російсько-європейська лайка.** Порода створена на базі місцевих лайок Архангельської області, Комі АРСР та удмуртських промислових собак. Собака середнього росту, міцного й сухого типу конституції. Висота в холці у псів 52—58 см, у сук на 2 см нижче. Індекс розтягнутості у псів 100—103, у сук 100—105 см. Тип поведінки врів-

Російсько-європейська лайка.

новажений, рухливий, добре розвинута реакція орієнтації. Характерний рух — галоп (часом риссю).

Масть. Чорно-ряба, чорна, біла, сіра. Недоліки — крап на голові в тон масті. Пороки — крап по корпусу, на голові, ногах, а також депігментація мочки носа. Собака з коричневою або смугастою мастю вважається безпородним.

Шерсть. Остьове волосся пряме, жорстке. Добре розвинуте м'яке підшерстя. На голові та на ногах волосся коротке. На шиї, плечах та на холці більш пишне і створює своєрідний комірець (муфту), який з волоссям, що росте на морді, утворює баки. З тильного боку задніх ніг волосся довге з очісом, але без підвісу. Між пальцями воно жорстке і утворює «щітку». З нижнього боку хвоста волосся довше, без підвісу. Недоліки — відсутність муфти та баків. Пороки — хвилястий або кучерявий смух, проділ вздовж спини, слабе підшерстя, очіси на передніх ногах. Дуже короткий або дуже довгий смух — ознака безпородності собаки. **Шкіра, м'язи, кістяк.** Шкіра товста, еластична, без зморщок. М'язи розвинуті добре. Кістяк міцний.

Хороші друзі.

Голова суха, клиноподібна. Морда суха, загострена, трохи коротша від черепної коробки. Перехід від морди до лоба нерізкий. Потилиця округлена, тім'яний виступ досить помітний. Губи сухі без брилів. Недоліки — лобастість, депігментація мочки носа, повік і губ. Пороки — довга голова, без чіткого черепного переходу або з дуже різким. Курноса, довга або масивна морда. Дуже виражені надбрівні дуги.

Вуха стоячі, в формі трикутника з широкою основою, невеликі, гострі, поставлені високо. Недоліки — вуха малорухомі, низько посажені, великі. Пороки — кругловерхі. Звисаючі вуха — ознака безпородності собаки.

Очі невеликі, овальні, з помірно косим розрізом повік. Колір очей карий. Недоліки — світлі очі. Пороки — жовті, зелені, сірі. Крутий або прямий розріз повік, дуже великі або маленькі, випуклі очі.

Зуби великі, добре розвинуті, білі, прикус ножицеподібний. Недоліки — малі, один похилий окрайок, стертість різців до прямого прикусу (після шести років). Пороки — всі відхилення від ножицеподібного прикусу: перекус, недокус, прямий (до шести років), а також відсутність різців.

Шия м'язиста, суха в поперечному перерізі, овальна. Довжина шиї дорівнює довжині голови. Постава шиї відносно лінії спини $45-50^\circ$. *Груди* широкі, глибокі, спущені до ліктів. Холка добре розвинута (особливо у псів). Спина міцна, м'язиста, пряма і широка. Круп недовгий, трохи похилий. Живіт підібраний. Добре означений перехід від грудей до живота (підрив).

Передні кінцівки. Плечі помірно косі. Ноги м'язисті, сухі, в анфас паралельні та прямі, трохи довші від половини висоти в холці. *Задні кінцівки.* Добре означені кути з'єднань, ззаду — прямі, паралельні.

Лапи. Овальні, пальці щільно зімкнуті. Часом бувають зайві п'яті пальці на задніх ногах. Недоліки — овальні або розпущені.

Хвіст. Бубликом або серпом загнутий на спину та притулений до стегна. Якщо його витягнути,

Карело-фінська лайка Лиска М. Т. Артюхова.

то він мусить досягти скакального суглоба або на 1–2 см бути вище.

■ **Карело-фінська лайка.** Виведена від олонецьких карельських лайок та від фінської пташної лайки. Висота в холці у псів 40–48, у сук 37–54 см. Індекс розтягнутості у собак 100–102 см. Масть руда. Допускаються білі плями на морді, грудях, ногах та на кінці хвоста. Смух густий, жорсткий. На голові, вухах та передніх боках ніг короткий, на холці та нижніх боках хвоста — довгий.

Голова клиноподібна. Перехід від морди до лоба є, але не дуже виділяється. Морда коротша від голови. Мочка носа чорна, але при світло-рудій масті може бути й коричнева. Губи тонкі, сухі, щільно стулені. Очі невеликі, темні, овальні.

Вуха невеликі, стоячі, рухливі у вигляді гостровершого трикутника. *Шия* суха, м'язиста. *Груди* глибокі, неширокі, спущені до ліктів. *Спина* пряма, неширока. *Живіт* з підривом. *Ноги* сухі з добре означеними кутами з'єднань. *Хвіст* бубликом або серпом загнутий на спину, притулений до стегна. Пороки і недоліки можуть бути ті ж, що й у російсько-європейської лайки.

Західносибірська лайка Тим Р: М. Звягінцева (м. Ровно).

■ **Західносибірська лайка** походить від старовинних лайок хантів та мансів. Вона найбільш численна з усіх порід лайок і досить поширена в лісовій зоні Уралу та Західного Сибіру. Висота в холці у псів 52—60, у сук 50—58 см. Індекс розтягнутості в собак 108 см.

Масть сіра, біла, чорна, руда, бура, ряба. Смух густий, грубий, прямий, підшерстя густе і м'яке. На голові й вухах волосся коротке, на шиї та плечах довше («комірець»). *Голова* клиноподібна. Черепна частина помірно широка. Перехід від морди до черепа плавний. Морда майже дорівнює голові. Мочка носа завжди чорна (при світлій масті допускається коричнева). Губи сухі, щільно прилягають до щелепів. *Очі* невеликі, темні, з косим розрізом повік.

Вуха стоячі, рухливі, за формою нагадують витягнутий трикутник, посаджені високо. *Шия* суха, м'язиста, по довжині дорівнює голові. *Груди* широкі, глибокі, до ліктів. *Холка* широка, добре розвинута і виступає над лінією спини. *Спина* пряма, широка, м'язиста. *Передні ноги* прямі й паралельні. *Задні* розставлені ширше від передніх.

Вони з
Хмельниччини.

Хвіст зігнутий в кільце і лежить на стегні. Під час руху випрямляється. Пороки і недоліки можуть бути такі ж, як і в російсько-європейської лайки.

■ **Східносибірські лайки** (тимчасовий стандарт). Дуже злі. Використовують їх для полювання на тигрів і кабанів або як їздових. Породу виведено від лайок евенківських, ламутських, амурських та інших. Тип конституції міцний. Висота в холці у псів 53–65, у сук 50–62 см. Індекс розтягнутості у собак 110 см.

Масць частіше сіра, біла, чорна, руда, бура, ряба. *Шия* суха, округла, досить високо поставлена (40–50°). Мочка носа чорна (при світлих тонах забарвлення може бути й коричнюватою). *Смух* грубий, густий, з м'яким густим підшерстям. *Голова* та *вуха* вкриті коротким волоссям, а *шия*, *холка* та *плечі* — довшим.

Голова клиноподібна, потилиця округла з вираженим соколком. Перехід від лоба до морди плавний. Довжина морди майже дорівнює довжині черепної частини голови. Губи сухі, щільно прилягають до голови, без брилів. Очі невеликі, з овальним та помірно косим розрізом повік.

Вуха стоячі, рухливі, не дуже високо посажені, за формою нагадують трикутник з гострим або трохи закругленим верхом. *Груди* широкі, глибокі й довгі, спущені до ліктів. *Спина* пряма, широка, м'язиста. *Холка* добре розвинута, чітко виділяється над лінією спини.

Хвіст загнутий кільцем на спину або серпом.

ІНШІ ПОРОДИ СОБАК

На Україні деякі мисливці-любители тримають хортів, естонських гончаків, малих мюрстенлендерів та інших.

■ **Російський псовий хорт.** Виведений в Росії від старовинного російського псового та від кримського хорта. Висота в холці у псів 70—82, у сук 65—77 см. Індекс розтягнутості 107 см.

Масць різноманітна: біла, полова, руда, червона, чорна, ряба. Шерсть м'яка, хвиляста, із завитками. На голові і ногах — коротша, на шиї, спині та на боках — довша. На нижній частині хвоста — підвіс.

Голова довга, вузька, суха, перехід від лоба до морди майже непомітний.

Морда вузька, довга, суха, з невеликою горбинкою біля мочки. Очі великі, темно-карі.

Вуха маленькі, тонкі, вузькі, гострі, високо посажені, примружені, зтягнуті назад, кінці зближені.

Шия довга, трохи випукла, поставлена під кутом 50—60° до осі тулуба.

Груди неширокі, глибокі до ліктів. Крутий перехід до живота.

Спина широка, м'язиста, помірно вигнута догори (дуга). Живіт сильно підтягнутий. Ноги прямі, сухі, паралельні. Передні ноги дорівнюють половині висоти собаки в холці.

Хвіст — довгий, шаблеподібний, тонкий, в стані спокою опущений до маклаків.

Хорти — собаки ловчі. Вони наздоганяють звіра мовчки і душать його. Користуються хортами

на відкритих просторах, в степу восени та взимку. Вовків травлять хортами і влітку. Полюють з ними верхи на коні, на санях або й пішки з одним собакою, з двома, зі зграєю.

В СРСР розводять чотири породи хортів: російський псовий, хорт звичайний, степовий та середньоазіатський (хорт-тази).

■ **Естонські гончаки.** Порода виведена в Естонії на основі місцевих гончаків з «прилиттям крові» біглів, фоксгаундів та швейцарських гончаків. Стандарт породи затверджено в 1954 р. Висота в холці у псів 45—56, у сук 42—53 см. Індекс розтягнутості 108—112 см.

Масть — чорно-ряба з рум'янами, біла з рудими, бурими і багряними плямами. Голова суха з плавним переходом від лоба до морди. Морда довга, пряма. Очі темні, з косим розрізом повік. Повіки темні. Вуха висячі, довгі, низько посажені, щільно прилягають до голови. Хвіст шаблеподібний.

■ **Малий мюрстенлендер** (стандарту в СРСР ще не затверджено). Виведений в НДР з метою одержання універсального лягавого собаки, що поєднував би в собі якості лягавих і спанієлів.

Малий мюрстенлендер — дуже енергійний собака з природженими властивостями робити стойку, апортувати, гонити звіра з голосом (звичайно, не так довго, як гончаки).

Добре піддається дресируванню. Любить працювати на воді.

Висота в холці у псів 48—52, у сук 45—55 см. Шерсть довга, гладенька, глянсувата, без підшерстя. На вухах і крупі в завитках.

Масть коричнево-ряба. Голова легка, продовгувата. Перехід від лоба до морди плавний.

Очі карі. Вуха середньої довжини, посажені високо, щільно прилягають до голови, знизу звужені. *Шерсть* на вухах довша, хвиляста. *Мочка* носа коричнева. *Хвіст* середньої довжини, знизу з білим підвісом.

Спина пряма, широка. *Холка* над рівнем спини не виділяється. Передні кінцівки прямі, міцні, на задньому боці ніг шерсть довга (з підвісом).

2

РОЗВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК

Племінна робота охоплює систему зоотехнічних і організаційних заходів, спрямованих на поліпшення племінних якостей і швидше відтворення високопородних і робочих собак. У собаківництві застосовується тільки чистопородне розведення без схрещування окремих порід. Це дає змогу зберегти і далі поліпшувати племінні й робочі якості собак. При чистопородному розведенні застосовують і віддалені споріднені парування, а також розведення по лініях. Обережне застосування спорідненого парування — інбридингу (в умовах розплідника) може дати добрі наслідки при розведенні собак по лініях.

Що ж таке порода? Під породою розуміють досить велику групу тварин одного походження, які мають однакові особливості, властивості та ознаки конституції, екстер'єру, інстинктів, робочих якостей, що стійко передаються потомству.

Порода створюється тривалий час. Селекціонер підбирає і парує тих тварин, які наділені потрібними йому якостями, вибраковує все непотрібне, виховує найбільш цінні якості, закріплює їх з покоління в покоління. Порода — це не абсолютно однорідна група, де всі схожі один на одного за зовнішнім виглядом. Вона тому і живе, що в ній є з кого вибирати кращих.

В таких місцях добре полювати з карпатським гончаком.

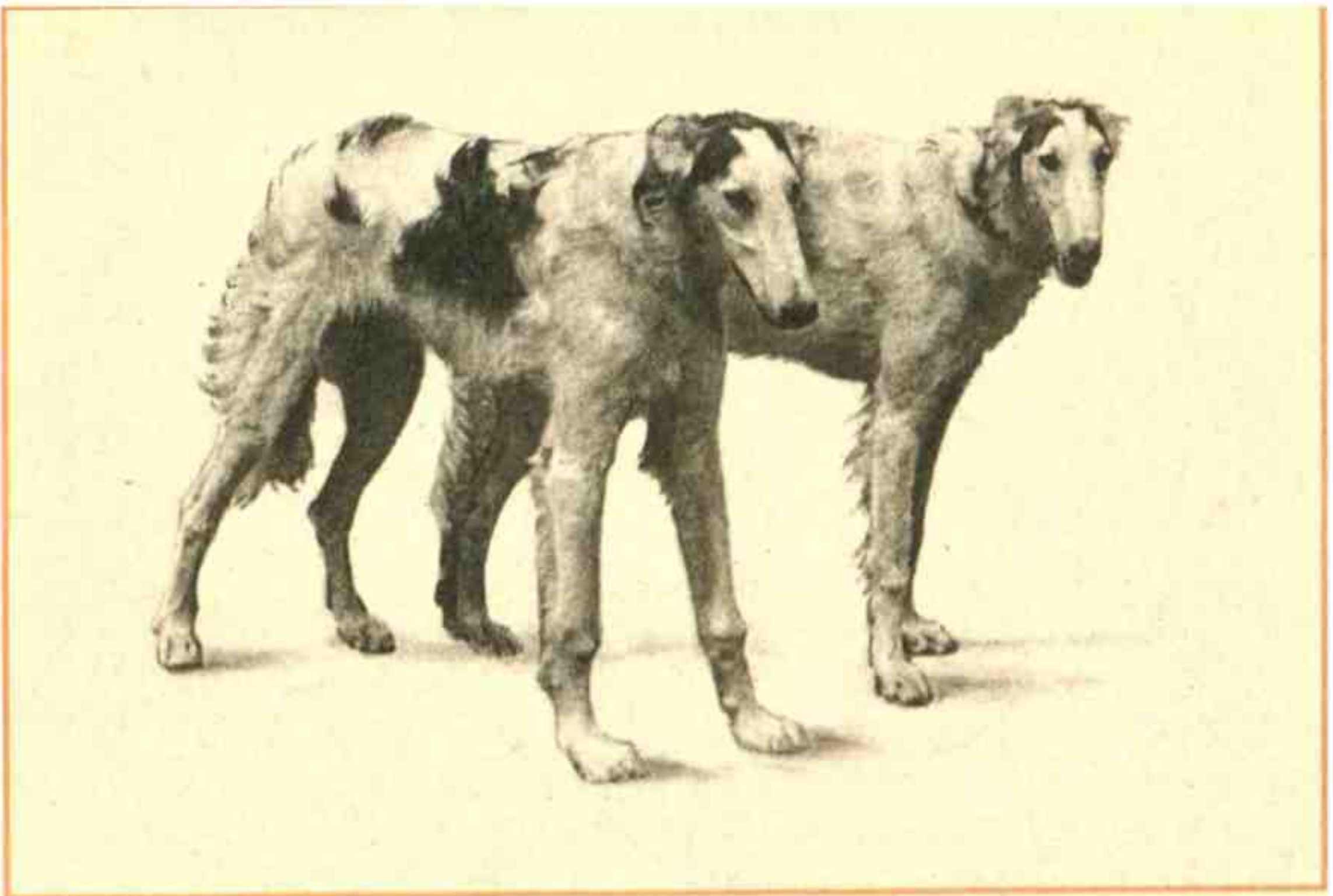
Умови життя собак, їх використання, годівля, тренування згодом впливають на формування породи, і вона весь час змінюється. Тому стабільність породи умовна.

Людина може впливати на розвиток тварини, прищеплювати їй необхідні якості, які, нарешті, стають спадковими, тобто стійко передаються в потомстві.

Отже, основним принципом розведення собак є тільки чистопородне розведення (без схрещування різних порід). Собака чистопородний, якщо він походить від однопородних предків з першого по четверте «коліно» родоводу.

Чистокровним собакою вважається такий, у якого в десяти «колінах» родоводу немає собак інших порід. Термін «породний», «малопородний» або «безпородний» означає, наскільки даний собака відповідає затвердженому стандарту типу.

Чистопородне розведення мисливських собак в умовах їх роздрібненості по всій республіці, без розплідників, без науково обгрунтованої і спрямованої племінної роботи,— досить складна справа.

Російські псові хорти Опромет та Волга В. Є. Кисельова (м. Чернівці).

Основним методом племінної роботи є добір та підбір.

Добір — це виділення найцінніших собак з більш характерними рисами для даної породи.

Підбір — підбирання батьківських пар для одержання потомства бажаного типу. Для одержання доброго потомства слід пам'ятати правило, що «краща з кращим дає краще».

Вибираючи собаку для спаровування, не забувайте, що відсутність у нього пороків і недоліків ще не гарантує, що його потомство буде без вад. Пороки такі, як неправильний прикус, агресивність до свійських тварин тощо, передаються і від дідів і прадідів (бабок, прабабок). Пороки так само, як і хороші бажані ознаки, передаються навіть через шість поколінь.

Помилкою буде сподіватись, що недоліки в екстер'єрі собаки будуть компенсовані хорошою статурою суки або навпаки. Якщо пес має сиру (важку) голову і чудовий стандартний хвіст, а сука має чудову суху голову і звалений хвіст, то вони один одного в потомстві не поліпшать.

Можуть з'явитися щенята з сирою головою та зваленим хвостом.

Правильний підбір пар є головним у племінній роботі, бо при цьому в породі нагромаджуються і закріплюються потрібні нам якості та їх зміни.

При підборі пар слід враховувати вік собак для парування, бо щенята від дуже молоді або дуже старої пари часом народжуються кволими і з послабленими робочими якостями. Підбираючи пару, треба уважно вивчити її родовід та переконатись, що вона не споріднена. Дуже близьке споріднене спаровування (інбридинг) призводить до зниження життєвості (стану депресії) породи.

Причиною депресії є перехід у специфічний стан мутантних алелів, що зумовлюють зниження життєздатності організму. Наслідки дуже близького інбридингу в першу чергу позначаються на нервовій системі, а стан її в мисливському собаківництві — питання дуже важливе.

Нервозність у інбредних собак проявляється в щенячому віці (нетримання сечі через лякливість) та у дорослих (слабоголосість гончаків, боязнь пострілу та загальна лякливість, полохливість у лягавих). В умовах любительського розведення собак інбридингом користуватись не слід. У заводських умовах інбридингом користуються часом з метою створення лінії для закріплення в породі бажаних ознак і особливостей якогось загального предка (означеного в батьківських родоводах).

Лінія — це група тварин кількох поколінь з властивостями загального для них предка, подібних до нього за екстер'єром та за стилем роботи, які передають ці властивості потомству.

Розведення по лініях — найдосконаліший метод племінної роботи, що з успіхом застосовується в радянській кінології. Звичайно, це потребує глибоких знань біології собак, особливо генетики. Розведення по лініях як метод більш доступне для роботи в розплідниках. Чим більше ліній у породі, тим більше гарантії успішного її розвитку.

Створюючи нову лінію, треба уважно вивчити родовід, знати, що то за предок, на якого робиться крос. Поряд з позитивними якостями такий предок може передати своїй майбутній лінії небажані спадкові властивості.

Створюючи лінію, ми прагнемо хороші якості одного собаки поширити на досить велику групу собак, використовуючи, звичайно, його кращих потомків (синів, дочок, онуків), свідомо допускаючи помірний інбридинг. Але й тут інбридинг може дати небажані наслідки.

Цих наслідків деякою мірою можна уникнути, якщо:

- пара підібрана з собак, що не мають ніяких відхилень з боку нервової системи;

- пара підібрана із міцних і здорових собак, в родоводі яких немає предків із загальними пороками;

- пара повинна яскраво виражати весь комплекс рис і якостей вибраного предка;

- забезпечити нормальну годівлю молодняка та хороші умови його вирощування.

У разі наявності в молодняка нової лінії ознак виродження необхідно вжити заходів по «осві-

женню крові», тобто спарувати останніх з однопородними собаками, які не доводяться їм ріднею (застосувати аутбридинг).

Останнім часом серед любителів гончаків виникають розмови про необхідність схрещування гончаків російських з російськими рябими (англо-русами), в зв'язку з тим, що, мовляв, і одна й друга порода вже дуже заінбридована і собаки обох порід частково втратили свої мисливські робочі якості.

Такі аргументи малопереконливі. Змішування порід допускати не можна. Російські і російські рябі гончаки дуже старі породи і зараз перебувають на високому породному рівні. Метизація на даному етапі — справа зайва і може призвести до взаємоліквідації обох порід.

Гарна пара!

До селекційно-племінної роботи слід підходити обережно і творчо, пам'ятаючи, що за помилки ми відповідаємо не тільки перед нашим сучасником, а й перед майбутніми поколіннями мисливців — любителів полювання з собаками. Тому дуже важливо, щоб уся селекційно-племінна робота проводилась тільки під контролем кінологічних рад.

Важливо, щоб поширювались зв'язки між республіками, краями, областями. Було б добре щороку проводити міжреспубліканські змагання гончаків, лягавих та норних мисливських собак і широко висвітлювати їх результати в мисливській пресі, в журналах, бюлетенях, довідниках тощо.

Розведення собак починається з підбору пар, спаровування їх та вирощування щенят. Спаровують собак в період так званої тічки.

Тічка — це стан суки, пов'язаний з періодом визрівання яйцеклітин. Вона починається змінами в поведінці суки (збудженість, неслухняність), набуханням петлі (статевого органа суки) та виділенням з неї блідо-рожевої рідини, яке триває з першого по 11–12-й день тічки.

Найсприятливішим часом для спаровування вважають 11–12-й день тічки (припинення кров'янистих виділень). В цілому тічка триває 18–25 днів.

Бувають випадки, коли зовнішні ознаки тічки відсутні або взагалі мало виражені. В такому випадку ознаки тічки перевіряють методом пробника. Суку підводять до прив'язаного пса і спостерігають за її поведінкою. Якщо вона не тікає від нього і дозволяє псові гратися, плигати на неї, це значить, що вона в охоті. Циклічність тічки у сук досить стабільна і повторюється (у більшості мисливських порід) через шість місяців.

Статева зрілість у собак настає в дев'ять місяців. Іноді пізніше, якщо сука хвора. Ріст і формування організму собаки продовжується до двох років. Тому першу та другу тічки слід пропустити. Суку зачинити в окреме ізольоване приміщення

і вжити заходів, щоб туди не потрапили бродячі пси.

Не рекомендується спаровувати молодого собаку до двох років, щоб не гальмувати його розвитку і не ризикувати одержати потомство від неробочого собаки, бо до двох років робочі якості його виявляються ще недостатньо.

Сука здатна давати потомство до дев'яти-десяти років (трапляються відхилення). Хоча сука може спаровуватись двічі на рік, допускати цього не слід, тому що це виснажить її і виключить з цілого сезону полювання.

Краще спаровувати сук у січні — лютому. Весняні щенята влітку добре ростуть і до початку сезону з ними вже можна почати прогулянки в лісі.

Спаровування. Трапляються суки, що навіть у розпал тічки агресивно ставляться до пса, не підпускають його. Таким агресивним сукам під час спаровування треба надіти намордник і притримувати.

Через день-два обов'язково провести повторне (контрольне) спаровування, бо визрівання 15—20 яйцеклітин і опускання їх у матку триває чотири-п'ять днів. Тому завдяки повторному спаровуванню може бути більше щенят і більше гарантії, що воно проведене своєчасно. Раніше як за добу контрольного спаровування робити не можна.

Кількість парувальних актів на рік для здорового пса може бути доведена до 30—40 разів, для молодого або дуже старого досить чотири-шість разів. Спаровувати собак краще вранці до годівлі після прогулянки.

За два тижні до спаровування суці дають глистогінне, бо наявність глистів у щінної суки може викликати отруєння ембріонів токсинами.

Під час спаровування господарям собак слід бути присутніми і тримати їх на повідку. Нормальне спаровування триває 15—30 хвилин.

Буває, що пес боїться суки. Такі випадки трапляються тоді, коли сука агресивна, спаровування провадиться в незнайомому для них місці (чужа вольєра). У такому випадку собак слід відв'язати

Її будинок.

і дати змогу їм побігати (в ізолюваному подвір'ї або у вольєрі), погратися, звикнути до нових умов. Штучно зупиняти акт спаровування собак не можна. Це призведе до вивиху статевих органів.

Присутні при цьому складають акт, де вказують дату, клички собак, прізвище власників собак та їх адреси, а також коротко три-чотири коліна походження спарованих тварин. Акт пересилають обласній раді УТМР, і він є підставою для видачі родоводу майбутнім щенят.

Щінність та розродження. Щінність суки триває 62 дні. Однак роди можуть настати і на 58-й, і на 65-й день. Причин багато. Якщо має бути мало щенят, роди затягуються на три дні, і, навпаки, при великій кількості щенят роди настають раніше.

У першій половині вагітності за сукою особливого догляду не потрібно. З нею можна полювати. З другої половини вагітності сука проявляє обережність, боїться різких рухів, посилюється апетит. У цей період треба обов'язково практикувати щоденні прогулянки, а також поліпшити годівлю (давати м'ясо, молоко, риб'ячий жир, кісткове борошно, овочі, кальцій тощо).

Поганої якості корми часто є причиною захворювання сук і можуть призвести до абортів, розладу травлення, отруєння та інших захворювань.

Бувають випадки, коли зовні сука подає всі ознаки вагітності і навіть з'являється молозиво, але щенят немає. Причин такої фальшивої вагітності багато (отруєння ембріонів, дуже жирна сука або дуже худя тощо).

З середини другого місяця вагітності у суки починає товстіти живіт, збільшується вим'я, а за кілька днів до щеніння набухає статева петля та з'являється молозиво.

За два дні до родів сука починає непокоїтись, моститися, копати ями. Апетит зникає зовсім або частково. За один день до щеніння треба з будки забрати підстилку (солому чи мати), щоб запобігти загибелі щенят, що можуть випадково закотитися під солому або під мати тощо.

Роди, як правило, проходять нормально без втручання людини. Однак навідуватися треба (можуть бути ускладнення).

Нормальне розродження починається з того, що сука непокоїться, скавулить, стогне, тремтить.

Щенята народжуються одне за одним з інтервалом 5—20 хвилин. Щеніння триває дві-три години. Якщо роди проходять без ускладнень, то непокоїти суку і часто до неї підходити не слід. Розроджується вона, сидячи боком. Щенята народжуються в плівці («сорочці»), яку сука негайно з'їдає, перегризає пуповину, а щенятко підгортає до сосків. Здорові щенята одразу починають смоктати.

Якщо інтервал між народженням щеняти година або більше і наступного щеняти немає, а сука непокоїться, це свідчить, що наступне щеня іде неправильно і треба допомогти їй, спробувати дістати двома пальцями щеня і легенько потягнути. При серйозніших ускладненнях викликають ветлікаря.

Бувають випадки, коли сука не встигає розірвати плівку. Тоді треба самому прорвати плівку, звільнити щеня від неї і підкласти його до сосків. Якщо сука дуже коротко відгризає пупок, настає його загноєння. Щоб запобігти ускладненню, треба місце загноєння обробити ляпісом. Часто, особливо в холодну погоду, бувають випадки, коли кволе щенятко відштовхується сильнішими щенятами вбік, втрачає сили, холоне і гине. Треба уважно стежити, чи всі щенята смокчуть. Дуже кволим треба розкрити рот та надіти кілька крапель молозива, після чого вони обов'язково почнуть смоктати самі. Бувають випадки, коли вдається повернути життя безнадійним, холодним, майже мертвим щенятам. Для цього слід їх спочатку розігріти (загорнути в ганчірку і покласти в тепле місце). Коли вони почнуть дихати і рухати кінцівками, щенятам дають кілька крапель молозива і підкладають до матері.

Після розродження й огляду щенят будку треба помити та підкласти трохи свіжої підстилки. У гончаків та лягавих народжується 5—12, у лайок і норних — 4—5 щенят.

Для огляду новонароджених призначається комісія з досвідчених кінологів або активу секції, яка підтверджує актом породність приплоду і

вирішує, яку кількість і яких щенят залишити, а яких (в разі їх великої кількості) підкласти під «мачуху» (сторонню суку).

«Мачухою» може бути сука будь-якої породи, що ощенилася одночасно з даною сукою, або на два-три дні раніше чи пізніше. Під таку «мачуху» підкладають зайвих щенят від породної суки на третій день після їх народження. Спочатку щенят змочують молоком «мачухи» і кладуть в будку до її рідних щенят так, щоб вона не бачила. Через 15—20 хвилин туди впускають годувальницю-«мачуху» і якщо вона почне облизувати і своїх і чужих і «приймаки» почнуть смоктати, вважайте, що все гаразд. Під одною маткою більш як 5—6 щенят не залишають.

У деяких сук в перші дні після неблагополучних родів настає тяжке захворювання (запалення матки), що характеризується пригніченим станом (втрата апетиту) і виділенням гною з петлі. Температура піднімається до 40° і вище; сука весь час лежить, не звертаючи уваги на щенят. У такому випадку треба провести спринцювання матки розчином марганцевокислого калію або риванолу 1:1000 (два рази на добу). При тяжкій формі захворювання вводять пеніцилін.

На шостий день у деяких мисливських собак відрізають (купірують) хвости. Німецьким лягавим відрізають $\frac{2}{3}$ хвоста, спанієлям $\frac{1}{2}$, а фокстер'єрам $\frac{1}{3}$. Якщо за якихось причин в щенячому віці хвости не були відрізані, це можна зробити і дорослому собаці, але обов'язково у ветлікарні.

Як правильно відрізати хвіст щеняті? Цю операцію може виконати сам мисливець. Роблять це так: вистригають шерсть у тому місці, де буде поріз, і змазують його йодом. Поруч з вистригом ближче до кореня хвіст перев'язують шпагатом, щоб запобігти кровотечі. Після цього звичайними ножицями одним натиском поміж хребцями відтинають належну за стандартом довжину хвоста.

Сука старанно зализує рану, вона за три дні загоюється.

ВИРОЩУВАННЯ ЩЕНЯТ

Народжуються щенята сліпими, глухими, без зубів. Смоктати беруться негайно після народження. Сука весь час робить кожному з них масаж живота, допомагаючи їм звільнитися від калових мас.

Різні за характером суки по-різному виховують своє потомство. Нервові суки часто встають і лягають. Часом лягають і душать щенят, особливо, коли їх дратують своєю присутністю сторонні люди.

Буває, що суки кусають своїх дітей. Щенята в таких випадках весь час скавулять, їм не вистачає молока. У даному випадку слід щенят відлучити, годувати штучно (молоком від корови через соску), а з появою молока у суки — з'явиться в неї і материнська ласка.

Щоденна прогулянка з сукою після родів обов'язкова. Треба стежити за тим, щоб міцніші щенята не відштовхували слабших від сосків. Таких ненажер треба деякий час потримати осторонь, поки насмокчуться слабші.

Їсти дають годувальниці на віддалі від щенят, бо агресивна сука може вкусити щеня, що підлізе під її морду, коли вона гризе кістку. У період лактації сука повинна одержувати більше рідких страв та молокогінних кормів (буряки, морква та ін.).

Розплющуються очі і «відкриваються» вуха у щенят на 12-й день життя, а через три тижні вони вже, перекидаючись, наче каченята, починають ходити і випадають з будки, тапчана, рами. У цей час корисно будку поставити якнайнижче, щоб щенятко, яке випало, легко знайшло собі дорогу назад у будку.

На початку четвертого тижня щенятам можна давати звичайне молоко при температурі +25°, а пізніше — м'ясний фарш, різні каші (все в розріженому стані).

На п'ятому тижні щенят годують чотири-п'ять разів на день. Після 40 днів їх можна відлучати.

1. Нормальний розвиток молодняка собак середніх порід (гончаки, лягаві).

Вік, місяці	Висота в холці, см		Вага, кг	
	пси	суки	пси	суки
1	23	22	3,1	2,9
2	34	31	8	7
3	43	42	11	10
4	51	48	15	13
5	54	52	20	18
6	59	57	23	20
7	60	58	24	22
8	61	59	25	22
9	61	59	26	23
10	62	59	27	25
11	64	60	30	28
12	65	61	32	29

Щоб не «перегоряло» молоко, всіх щенят одразу відлучати не варто. У півтора-два місяці в молодняка закінчується формування зубів і досить легко вже визначити правильність прикусу. У п'ять місяців випадають молочні зуби і на їх місці з'являються нові (табл. 1).

В окремих порід собак щенята народжуються не тієї масті, яка відповідає стандарту дорослих, але згодом в два-три місяці вони поступово міняють масть. Наприклад, щенята російського рябого гончака народжуються з чорною головою, яка вже на п'ятий тиждень рудішає. Російські гончаки народжуються майже чорними і остаточно рудіють десь у два-три місяці.

Спостережливий, досвідчений мисливець-собаківник уже в місячному віці щеняти може безпомилково визначити його майбутній екстер'єр та деякі риси характеру (сміливий чи боягуз, слухняний чи впертий, флегматичний чи рухливий).

Придбавши щенятко, пам'ятайте, що від вас залежить, яким виросте собака. Основа догляду за ним — це калорійні корми, прогулянки, сонце, купання, санітарний стан його куточка чи вольєри та своєчасне і наполегливе дресирування.

Годування щенят.

Ріст і розвиток молодняка тісно пов'язаний з споживанням належної кількості мінеральних речовин. Життєві процеси в організмі відбуваються при певному рівні кислотності й лужності його рідин. Отже, добираючи корми до раціону, треба враховувати їх мінеральний склад (фосфор, сірка, хлор, калій, кальцій, натрій, магній). Для вирощування молодих мисливських собак, крім мінеральних речовин, потрібні вітаміни.

Вітаміни — це органічні сполуки високої біологічної активності, які надходять в організм з кормом у готовому для використання стані або у вигляді сполук, з яких вони утворюються. Вітаміни — це важлива і незамінна складова частина корму.

Так, при відсутності у кормах вітаміну А або каротину собаки стають сприйнятливими до захворювання органів дихання, очей, шлунка, затримується їх ріст і розвиток. Вітамін А міститься в риbachому жирі, молоці, рибному борошні, червоній моркві.

Вітамін D регулює обмін кальцію і фосфору. Відсутність цього вітаміну затримує ріст кістяка,

спричиняє рахіт та інші хвороби кісток. Найбагатшими на вітамін D є риб'ячий жир та яєчний жовток. Вітамін D також утворюється в шкірі собак, коли вони опромінюються сонцем. Тому так важливо, щоб молодняк якнайбільше перебував на свіжому повітрі.

Вітаміни групи B посилюють апетит, запобігають розладам руху. Цього вітаміну досить в зерні, дріжджах, в зелених кормах (дуже корисно давати собакам трави — зелений пирій, плоскуху тощо).

За перші шість місяців щеня набирає 75% ваги та 85% росту (порівняно з дорослою собакою). Цей період є головним у вирощуванні собаки.

Після того як щеня відлучили від суки і воно потрапило в руки іншого господаря, треба йому дати кличку і привчити собаку до неї. Це зовсім нескладно.

Важливо, щоб кличка була короткою, звучною, з чітким закінченням. Часто мисливці дають своїм собакам будь-які клички. А між іншим клички потрібно давати за встановленою мисливською традицією. Гончакам дають назви співучі, музичні, що відповідає властивості їх гонити з голосом. Для України гончакам підходять, наприклад, такі клички: Баян, Бушуй, Гай, Гобой, Горніст, Громило, Сурмач, Заграй, Галас, Гул, Гусляр, Зап'євай, Звон, Корнет, Мажор, Орган, Бас, Рушай, Плакун, Ридай, Сигнал, Соловей, Трубач, Фагот, Виплач, Шумок, Арфа, Волинка, Вовторка, Говоруха, Домра, Заливка, Журба, Зап'євка, П'євка, Кенарка, Пісня, Плакса, Пурга, Співка, Скрипка, Тривога, Ліра, Флейта, Шумка, Бандура, Бандур, Співак, Співай, Нота, Говор.

Для хортів, основною рисою яких є швидкість, підбирають клички, що характеризують біг, рух, політ: Орел, Пірат, Катай, Ураган, Буран, Ракета, Стріла, Грім, Чайка, Сокіл, Шугай, Буря, Шнирка, Гуляй, Пуля, Пулька.

Для собак лягавих і спанієлів краще всього підбирати клички, що означають географічні назви: Урал, Веста, Ельба, Вісла, Алмаз, Кама, Волга, Емба, Дон, Дунай, Марс, Амур, Буг, Норд,

Гніздо
дикої
птиці.
Натаскування
собак в
таких місцях
заборонено.

Ера, Тайга, а також англійські назви (крім імен людей): Дін, Бек, Маркіз, Грей, Кадо, Райт, Боб, Чок, Тор, Топ, Том, Аза, Діна, Дея, Леді, Чита, Лорд, Барон та назви квітів: Роза, Айстра.

Норним за їх злостиву вдачу та вертлявість дають здебільшого клички: Таран, В'юн, Бульда, Кобра, Муха, Бой, Акбар, Гном, Хват, Барс, Джміль, Оса, Ярик, Чіта, Розбой, Задира, Зажига, Драчун, Тарзан, Терзай, Рушай, Чок, Буян, Абрек, Юла, Злюка, Кара, Гепард.

Лайкам дають клички географічних назв та звірів півночі: Уран, Урал, Соболь, Білка, Кайра, Норка, Чум, Вовчок, Марс, Зірка, Пік, Алтай, Амур, Байкал, Димок, Дозор, Кучум, Лай, Норд, Пушок, Сніжок, Туман, Шайтан, Ая, Буйна, Вега, Волга, Зея, Кента, Кича, Найда, Пихта, Пурга, Сойка, Унга, Тайга, Верний, Лиска, Чуя, Юма.

Називати собак іменами людей (Миша, Юля, Майя, Неля) непристойно. Кличку дають один раз і не змінюють її до кінця життя собаки. До клички щеня звикає швидко.

Щеня звуть кличкою і коли воно підбігає до свого господаря, йому дають ласощі. Поступово в собаки з'являється умовний рефлекс і він по-

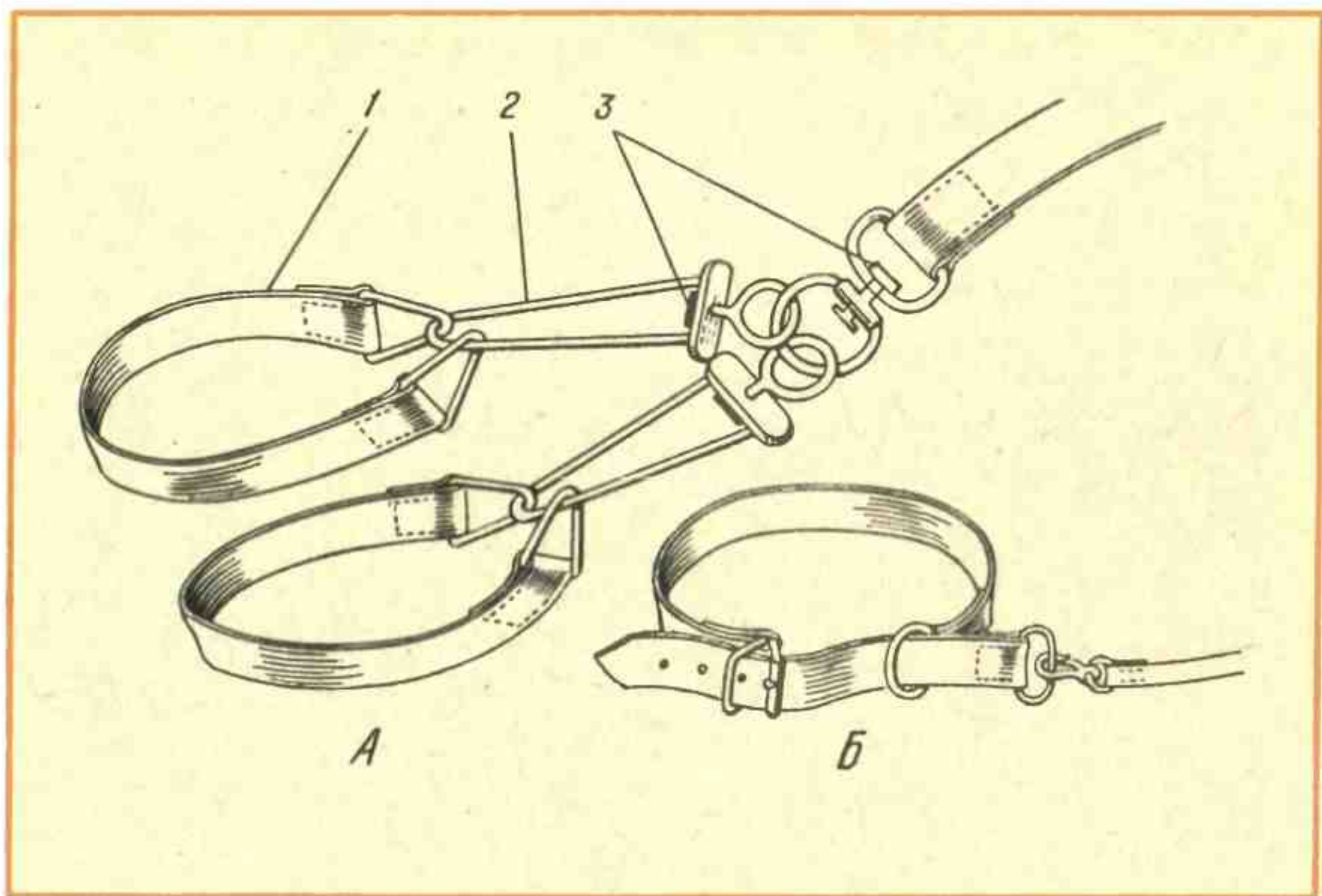
чинає «відповідати» на свою кличку — помахувати хвостом та повертати голову.

Собаки дуже люблять прогулянки, тому до ошийника та намордника їх привчити досить легко. Кількох прогулянок вистачить для того, щоб молодий собака звик до ошийника, повідка, намордника. Одне слово «гулять» викликає стільки радості у собаки, що він не помічає повідка або терпить його.

Молодих гончаків привчають до різка, а лягавих, норних та спанієлів — до свистка. Для того щоб молодий собака звик до сигналу, треба під час прогулянок використати момент, коли він відбіг від людини кроків на 60—70 і, голосно подавши команду «сюди!», тричі свиснути. Після того як собака підбіг, йому дають ласощі. Для гончаків

Колонія чорноголових чайок.

Нашийники:

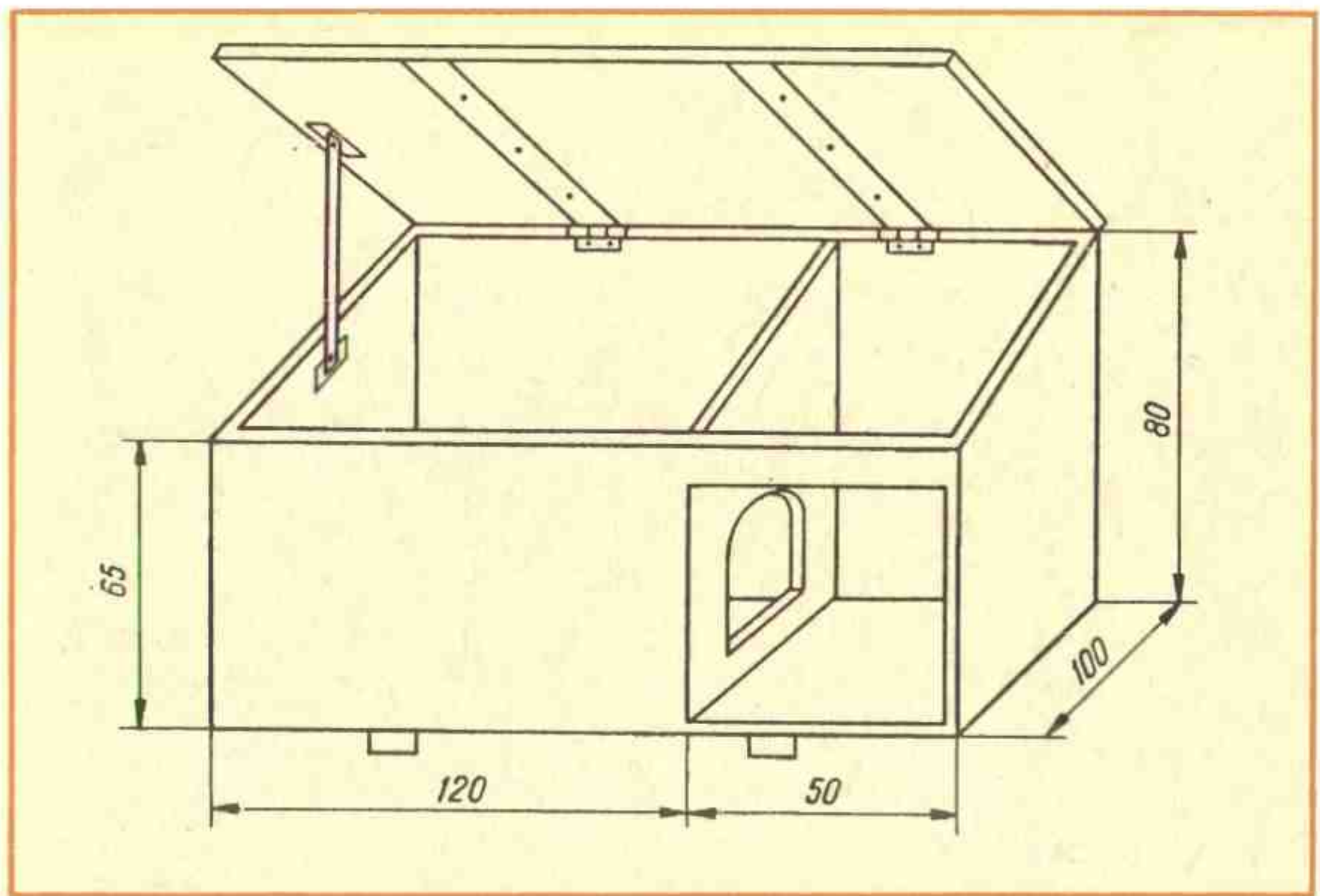
А — парний; 1 — шкіряний нашийник; 2 — металевий ковзний трикутник; 3 — карабін. Б — із зашморгом.

команду «сюди!» подають різком — три-чотири коротких звуки «до» (останній звук протяжний і вищий).

Дуже дисциплінує молодого собаку (будь-якої породи) звичка не брати корму без дозволу господаря. Її прищепити собаці нелегко, але наполегливе дресирування згодом приведе до бажаних наслідків. Тримаючи собаку за поводок, кладуть (наливають) в миску корм і як тільки собака кине́ться до миски, відтягують його та подають команду «не можна!». Після того як собака заспокої́ться, відпускають поводок і дають команду «візьми». Надалі користуються такими ж прийомами, але без повідка.

Категорична команда «не можна!» буде служити командою, застереженням у випадку, коли собака зробить спробу накинутись на свійських тварин чи птахів.

Тепер в умовах інтенсивної індустріалізації нашої країни з'являється все більше великих і малих міст. Собака міського мисливця повинен бу-

Односхила будка з підйомним дахом і тамбуром.

ти дуже дисциплінованим, чітко виконувати всі команди свого господаря, спокійно ходити в наморднику.

Намордник — річ необхідна для собак усіх порід, без нього ускладнюється перевезення їх та прогулянки з ними в містах.

Для собак усіх порід обов'язкові (один раз на рік) антирабічні щеплення (проти сказу) та дегельмінтизація. Першу дегельмінтизацію проти аскарид (паразитичні черви, глисти) проводять щеняткам на четвертому тижні після народження піперазином 0,2 г на 1 кг живої ваги.

Якщо при утриманні собаки немає можливості не прив'язувати його, тоді слід ще змалку привчати його до ланцюжка. Спочатку песику одягають нашийник і залишають його з ним на кілька днів. Коли він звикне до нашийника, чіпляють поводок і йдуть на прогулянку. Поводок намагаються не натягувати з тим, щоб песик не боявся його. Якщо песик тягне і боїться повідка, то ні в якому разі не відпускати його, але й не натягувати. Краще відвернути від нього увагу песика, і він поступово звикне.

У шість-вісім місяців щенят таврують. Тавро, що означає номер родовідного свідоцтва, ставлять на внутрішньому боці лівого вуха. З цього ж віку починається дресирування, натаскування, наганяння собак і далі вони утримуються вже так, як дорослі.

ДОГЛЯД, ГОДІВЛЯ ТА УТРИМАННЯ СОБАК

На Україні мисливські собаки розводились спеціальними розплідниками та окремими любителями-ентузіастами. Велику роль в цій справі відігравали розплідники Київського військового округу, «Укрзаготпушнина» і УТМР.

Доцільне розведення мисливських собак полягає в тому, щоб не тільки збільшувати їх кількість, а й підвищувати польові якості. Тому обидва розплідники проводили селекційно-племінну роботу, обмінюючись досвідом, консультаціями та поголів'ям кращого молодняка як між собою, так і з розплідниками Російської Федерації.

Хороший собака — це радість для справжнього мисливця. Тому дуже важливо, щоб наші мисливці, особливо на периферії, мали б деяке уявлення про правила розведення мисливських собак. Адже могутній склад, чуття, тонкий слух, швидкість, пристрась та інші якості собак сучасних вітчизняних порід доведені до високого рівня. Цей цінний скарб може бути втрачений, бо значна частина поголів'я собак знаходиться у руках осіб, мало знайомих з племінною справою і взагалі з елементарними правилами догляду та вирощування мисливських собак.

Кінологія знаходиться на совісті любителів, тому ми поговоримо на тему: «Яку собаку придбати та як її утримувати?»

Якщо мисливець полює здебільшого на лисиць та зайців — краще придбати гончака, а для полювання на пернату дичину — лягавого собаку.

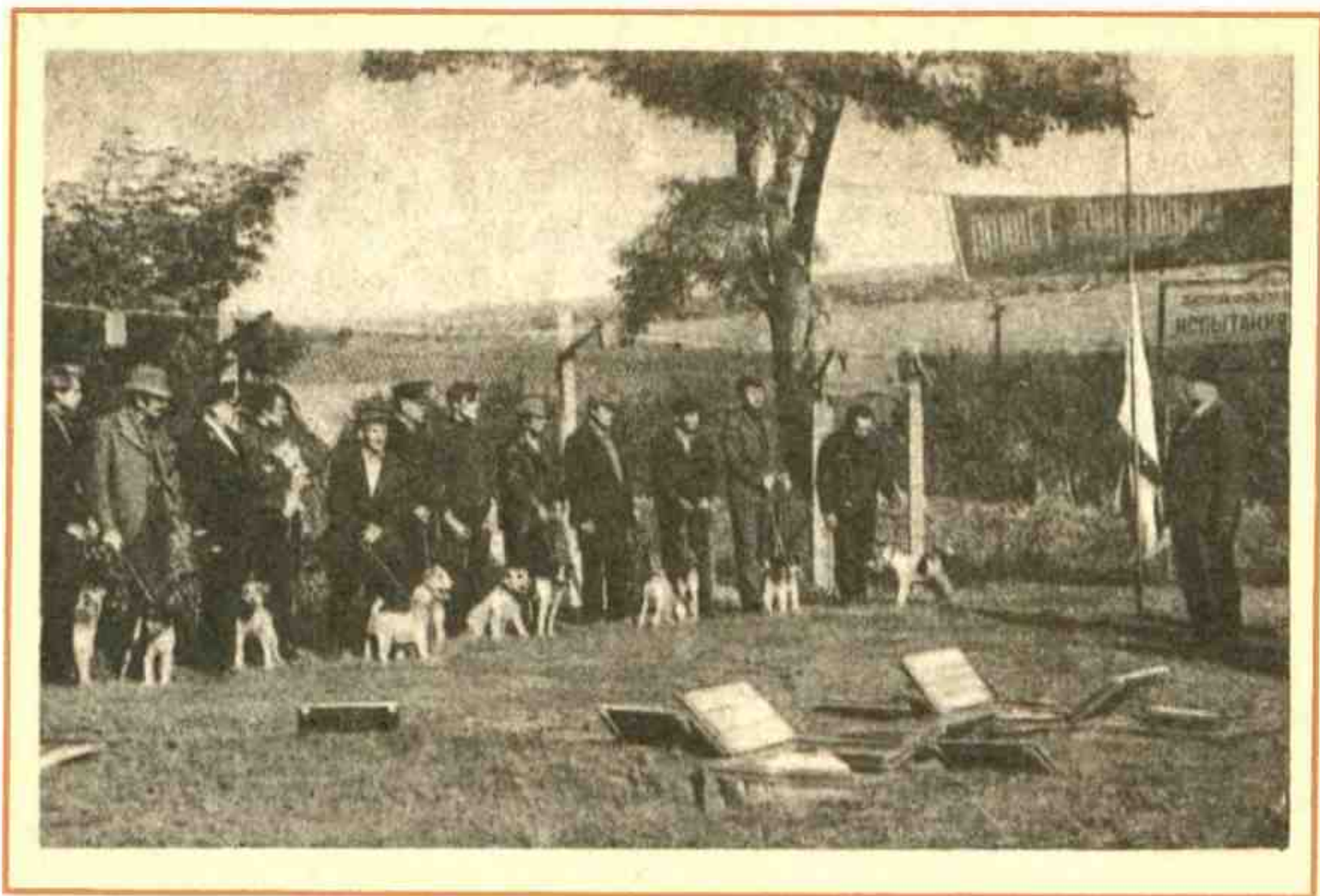
Ефективність використання кожної породи залежить від відповідних географічних умов. Адже мало радості від полювання в степу з гончаком або в лісі з хортом. Бо хорт через стрімкий і прямолінійний рух в лісі розіб'ється, а гончак в полі перестане користуватися нюхом.

Для вибору собаки неабияке значення мають і умови утримання. Мисливцям — мешканцям великих міст — більш підходять лягаві собаки. А в невеликих містах та селах краще, зручніше тримати гончаків, норних. Звичайно, це залежить ще й від особистого смаку, від захоплення тією чи іншою породою.

Щоб придбати породного мисливського собаку, треба обов'язково звернутися до обласної секції мисливського собаківництва при обласних

Курцхаар на Чернігівській виставці.

На змаганнях норних собак.

радах УТМР. Там ведуть облік усього поголів'я мисливських собак, видають паспорти та родовідні, підбирають пари та складають акти парувань. Там можна з'ясувати всі питання щодо розведення собак, одержати відповідні консультації.

Щеня треба брати тільки від чистокровних високопородних собак, що мають родовід (принаймні чотири коліна). У родоводі вказують оцінку за екстер'єр предків щенят та їх польові якості. Чим більше предків з польовими (робочими) дипломами, тим більше гарантії, що ваш вихованець успадкує ці робочі якості.

Вибираючи щенятко, необхідно звернути увагу на його фізичний стан: чи типове по масті, чи нема більма, зайвих пальців на задніх ногах, чи правильний хвіст і головне чи правильний прикус зубів, а також чи нема пупкової грижі.

Дорослого собаку перед тим як купити, обов'язково перевіряють у полі, в лісі.

Без документів (паспорт та родовід) купувати собак забороняється. Така випадкова купівля завдає великої шкоди вітчизняній кінології. По-перше, собака може бути краденим або хворим, а по-

друге, такий собака буде непридатним для племінного використання, бо походження його невідоме.

На щенят власник суки видає тимчасове первинне свідоцтво (родовід), яке через шість місяців обмінюється в обласній раді УТМР на стандартне свідоцтво (родовід) — це документ-довідка, де вказують номер, породу, стать, масть, дату народження, кличку, номер тавра на вусі, власника собаки та його адресу; батьків собаки, дідів, бабів, прадідів та прабабів (чотири коліна), оцінки, які собака одержав на виставках, дипломи (по елементах роботи), а також дані племінного використання собаки (з ким і коли спаровувався, скільки має класних, перевірених у лісі дітей, кому вони належать та їх оцінки).

Придбавши собаку, треба потурбуватись про її належне утримання. Мисливські собаки дуже легко пристосовуються до різноманітних умов. У великих містах здебільшого вони утримуються в квартирах, їм відводять якийсь куточок, де ставлять «лежанку» — ящик (лежанку-раму) або звичайну мату. Але кращими умовами утримання мисливських собак є вольєри. Собаці потрібне сонце, свіже повітря. Вольєру роблять розміром не менше 3 × 3 м, загороджують металевою сіткою заввишки 2,2 м, нижню частину якої заглиблюють на 40—50 см в землю, щоб собака не міг підкопатися. У вольєрі ставлять дерев'яну будку з однопохилим дахом, який прикріплюють до будки завісами (за типом вуликів). Собака не так боїться морозу, як вітру, протягу. Тому будку слід робити із шпунтованих дощок. Взимку будку обкладають снігом або матами із соломи (очере-ту). Кращою підстилкою для собаки вважається звичайна пшенична чи житня солома. Її треба міняти щотижня. Один раз на місяць будку мийуть 3%-ним розчином лізолу (або креоліну). Встановлюють будку отвором до сонця. Влітку треба подбати, щоб собака мав змогу ховатися від спеки в тіні. Вольєру щодня старанно прибирають. Якщо дозволяють умови, то її будують якнайдалі від санвузлів, кухонь тощо і обов'язково долівку

Пойнтер Рекс —
призер X
республіканської
виставки.

вольєри вимощують щебенем та піском. Перед будкою ставлять дерев'яний місток 100×80 см. Собака повинен мати змогу максимально рухатись, тому прив'язувати його у вольєрі не слід. Регулярні прогулянки з собакою обов'язкові: два рази на день після годівлі його ведуть на прогулянку (з намордником, на повідку).

Чистити собаку треба щіткою не менше двох разів на тиждень, а влітку купати у водоймах з чистою водою.

Собак, що утримують в квартирах, тричі на день виводять на подвір'я для відправлення природних потреб.

Здоров'я, ріст, відтворні здатності й робота собак залежать від правильної годівлі, якою повинні забезпечуватись всі потреби їх у поживних речовинах.

Нестача в кормі поживних речовин викликає погіршення здоров'я, появу різних захворювань, порушення травлення, зниження працездатності. Погана годівля молодих собак затримує ріст і розвиток, призводить до появи різних вад у будові тіла, стримує прояв спадкових властивостей.

Якими кормами годувати собак? Собака потребує повнораціонного харчування з вмістом білків, жирів, вуглеводів та вітамінів (примірні кормові раціони вказані в таблиці 2). Дорослих собак годують два рази на день — вранці та ввечері. Корм дають в чистому посуді кімнатної температури. Залишки корму, що собака відмовився їсти, необхідно з вольєри забрати, щоб не годувати пацюків, мишей та мух. Взимку собаці дають їсти більше, влітку менше. Щінних сук на другому етапі вагітності годують три рази на день і збільшують кількість кормів на 50%.

При цьому раціон обов'язково доповнюють молоком, м'ясом, кістковим борошном та різними вареними овочами.

Не слід давати собакам прокислі та дуже солоні залишки страв. Щенятам, щоб запобігти захворюванню на рахіт, дають вітамінізований риб'ячий жир по ложці три рази на день та кісткове борошно.

Найбільш повноцінним білковим та вітамінним продуктом, особливо для щенят, є сире м'ясо. Морожене м'ясо дають собакам після того, як воно відтане. Із крупів кращою вважається вівсянка. До речі, одного собаку легко можна прогодувати залишками різноманітних страв від столу сім'ї. Ці залишки є висококалорійними і корисними (крім гострих риб'ячих кісток, трубчастих кісток птахів, часнику, перцю, гірчиці).

2. Добові раціони для мисливських собак, г

Вік собак	М'ясо	Риба	Крупи	Молоко	Овочі	Сіль
Дорослі собаки	500	550	500	—	250	18
Щінні суки	600	600	800	450	300	20
Щенята від 1 до 3 місяців	200	300	200	600	180	7
Щенята від 3 до 7 місяців	300	400	400	—	250	12
Примітка. Дані для собак, середніх на зріст.						

Зграї собак годують з одного загального корита. За дві години перед виїздом на полювання, перед перевезенням на автомобілях та перед спаровуванням їх годувати не слід. На полюванні під час привалу собакам дають 150—200 г калорійних кормів. Вода повинна стояти біля них в чистому посуді завжди.

Посуд, в якому дають собаці їсти, необхідно один раз на день мити окропом і ні в якому разі не залишати біля нього. Не можна годувати собак з оцинкованого посуду.

З

ТРЕНУВАННЯ СОБАК

НАГАНЯННЯ ГОНЧАКІВ

Тренують молодих гончаків в спеціально відведених угіддях, де полювання заборонене протягом усього року. Такі угіддя відводяться постановою райвиконкомів.

Молодого гончака можна брати в ліс на прогулянку вже з 5—6 місяців, але регулярне тренування слід починати з 9—10-місячного віку. Сільські мисливці практикують наганяння трохи раніше, бо їх собаки мають можливість більше бігати, краще розвиваються і раніше загартовуються.

Чому саме з 9—10 місяців? Справа в тому, що дуже молодий собака, побачивши першого в своєму житті зайця, негайно за ним побіжить і буде гонити його, скільки матиме сил, «підірве ноги», дуже втомиться і кине. Згодом така «робота» стане звичкою. А в 10-місячному віці собака вже майже сформований, з досить розвинутими м'язами, з «набитою» лапою і сміливіший. Він не так втомлюється. Тренування слід починати не по снігу, а по чорнотропу.

Спочатку краще тренувати молодого собаку з старим, досвідченим собакою (пізніше — одного). Щоб молодий собака не приставав до чужих людей, треба попросити когось із сторонніх, щоб його в лісі покликав, і як тільки він підбіжить, побив хвостиною.

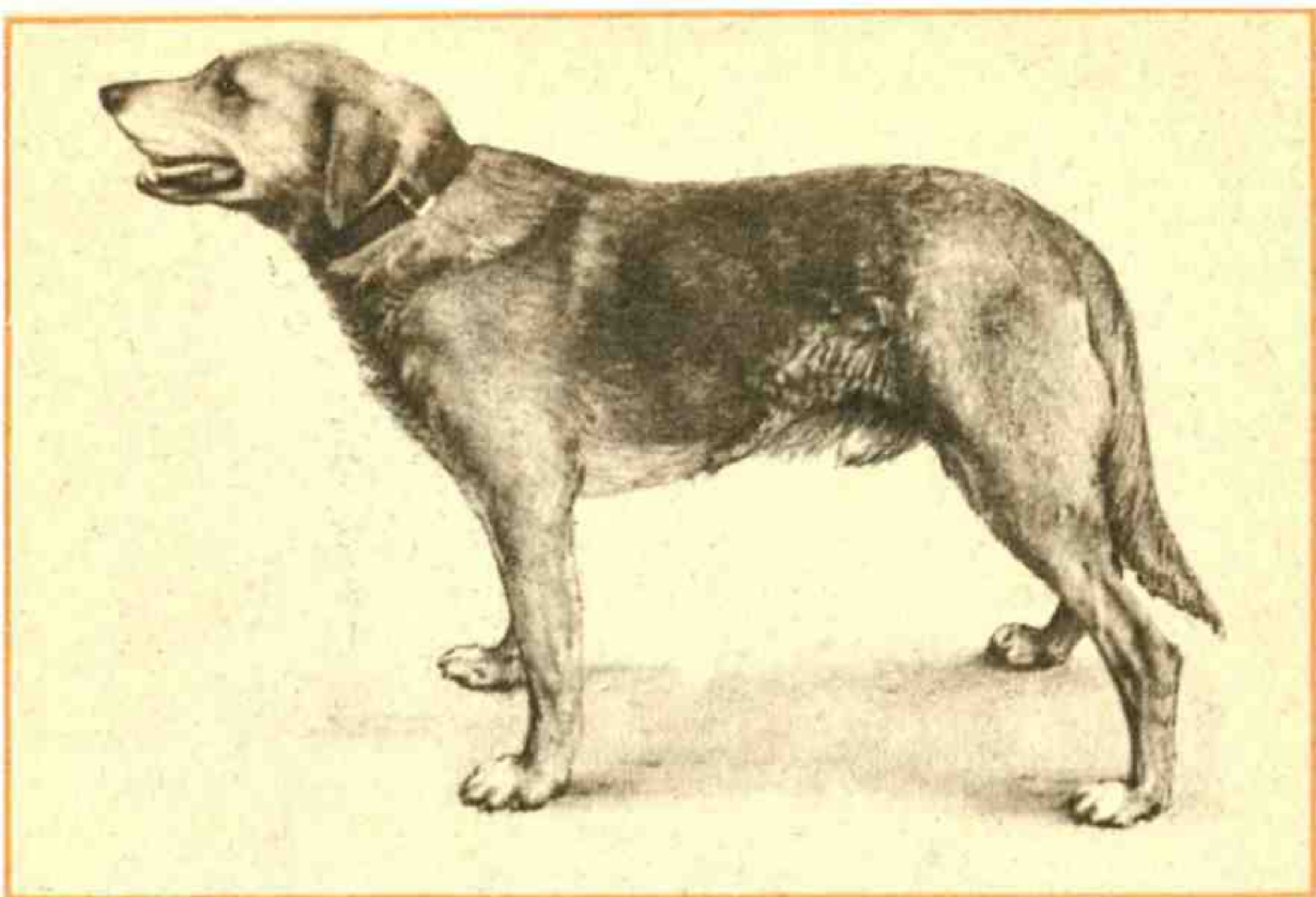

Перше знайомство...

Якщо собака виховується в умовах великого міста і не бачив свійських тварин (овець, телят та ін.), треба обов'язково кілька разів побувати з ним у селі, на полі і, тримаючи його за повідок, познайомити з худобою.

Краще тренувати молодих гончаків у травні і серпні — вересні зранку по росі. У лісі молодого собаку слід пускати там, де є достатня кількість зайців. Це дасть йому змогу швидше натрапити на звіра і виховує в нього впевненість пошуку.

Щоб привчити молодого собаку до правильного пошуку, треба весь час триматись поблизу нього, інколи покрикувати йому або посвистувати (щоб він не боявся самотності) і пробиратися в густі зарості. Не можна ходити по дорогах або по прорубах (як на полюванні), бо і щеня привчиться ходити по дорогах, а в кущі не полізе. Згодом, коли собака вже звикне до лісу і охоче почне заглиблюватись у хащі, можна ходити й по стежках. Не можна водити на повідку молодого собаку під час гону інших собак. Краще його відпустити. Ніколи не пускайте мо-

Російський гончак Фінал П. С. Тишкевича.

лодого собаку в полі, бо він привчиться гонити навмання. Взагалі з гончаками на полях не полюють.

У лісі, піднявши зайця, молодий собака одразу почне голосити і піде по його сліду до першого-ліпшого повороту або дороги, де заєць собаку-початківця обов'язково обдурить. Собака сходить з сліду (сколюється).

Щоб собака не привчався кидати роботу на місці такого сколювання, корисно поспішити туди, де він зійшов зі сліду, і потоптатися там з ним по спіралі все далі й далі від цього місця, поки він знову не набреде на вихідний слід і не пожене. Це треба робити наполегливо і на кожному сколюванні, поки собака сам не навчиться виправлятися.

Для молодого собаки досить працювати три години на день два рази на тиждень.

Буває, що молодий собака боїться лісу, не відходить від свого господаря. У таких випадках бити його не можна ні в якому разі. Наганяння несміливого собаки починають з досвідченим старим собакою.

Щоб не відбити азарту до полювання, молодого собаку не слід брати на тренування в погану погоду (дощ, паморозь тощо). В селах серед старих мисливців існує неписаний закон, що в осінні місяці, коли полювання дозволене, дуже корисною школою для собаки є підранок, особливо той, якого після пострілу наздогнав молодий собака. Один такий випадок, кажуть вони, замінює кілька місяців наполегливих тренувань. Пояснюють це так: по-перше, собаки звикають до пострілу, по-друге, вони відчують результат своєї роботи, в них активніше пробуджуються спадкові мисливські якості. Але досвідчені фахівці-кінологи (В. І. Казанський та ін.) цю теорію спростовують і доводять, що для гончака головне не звір навмання, а його слід.

Деякі з молодих собак бояться пострілу, після нього тікають у кущі і бояться підійти до свого господаря. Практика показала, що ця вада згодом зникає. Такий собака потребує більше ласки і більше часу для тренувань.

Серед молодих гончаків бувають такі, що дуже рано, після трьох виходів до лісу, беруться за роботу. А бувають і такі, що цілий рік ніяк не «розкачаються». Бракувати останніх не поспішайте, бо відомо чимало випадків, коли згодом (з другого сезону) з таких «ледарів» виходять чудові гончаки. Звичайно, якщо молодий гончак не гонить або погано гонить років до трьох, то краще придбати іншого собаку. Виховуючи молодого собаку, ніколи його не обманюйте. Молоді мисливці часом, щоб підловити собаку, стріляють угору, галасують, імітуючи крик зайця тощо. Після кількох таких обманів собака перестане реагувати на будь-які команди.

Треба пам'ятати, що деякі якості собаки можна розвинути наполегливим тренуванням (полаз і в'язкість), а невдалим наганянням можна штучно зіпсувати собак, і вони звикнуть бігати поруч з господарем. Коли вже собака почав працювати самостійно, кричати не слід. Не всі якості собаки прищеплюються їм на тренуванні. Голос і чуття собака одержує в спадщину від батьків,

Над перепілкою.

інші ж якості треба розвинути старанним тренуванням.

Отже, з молодим гончаком потрібно двічі на тиждень побувати в лісі, особливо там, де є зайці. За 15—20 виходів у ліс можна підготувати молодого собаку для участі в польових випробуваннях. Не можна наганяти собак весь час в одному й тому ж угідді.

Після такого тренування вони в незнайомому лісі погано працюють.

Тренувати краще гончаків вранці до 9—10-ї години. Нічне тренування нічого корисного не дасть, бо жируючі звірі роблять безліч слідів, і ви зіпсуєте собаці одну з найцінніших якостей — в'язкість, він почне раз у раз підміняти одного звіра іншим.

Погода також впливає на якість тренувань і краще в негоду сидіти вдома. Якщо поблизу немає лісу, а ви хочете серйозно підготувати до сезону свого молодого собаку, можна за місяць до початку сезону поїхати з ним в село, розташоване десь біля лісу, та й провести там свою відпустку.

Старих досвідчених гончаків, якщо поблизу немає лісу, можна щодня тренувати в бігу риссю поряд з велосипедом по асфальту (4—6 км). Таке ерза-тренування зміцнює собаці м'язи, лапи (підшви), стирає кігті, але ні в якому разі не розвиває мисливських якостей. Отож краще місце тренування — ліс вранці.

НАТАСКУВАННЯ ЛЯГАВИХ СОБАК

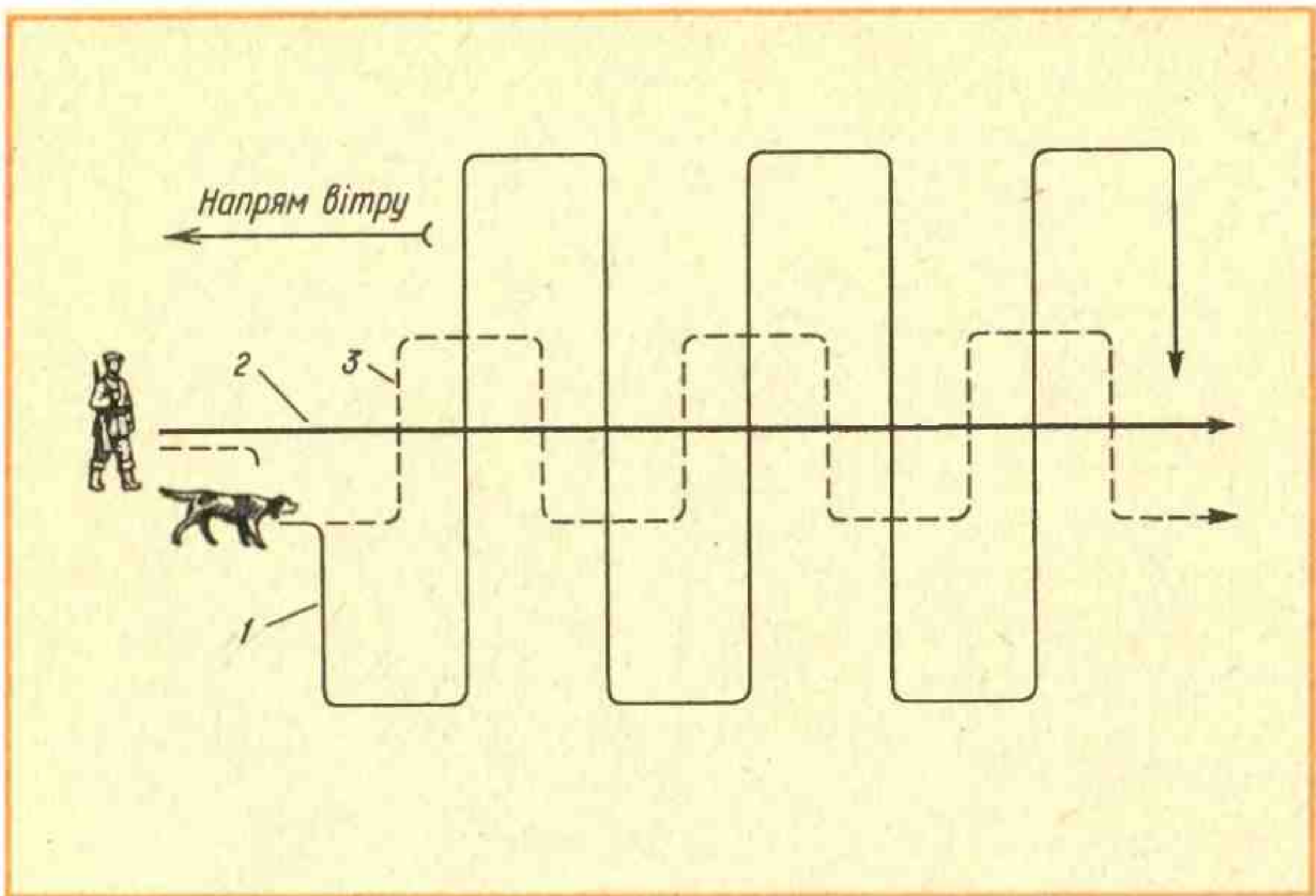
Лягавого собаку краще тренувати самому, не доручаючи його спеціальним натаскувачам — єгерям або комусь іншому. Справа в тому, що власник собаки краще знає всі тонкощі характеру свого вихованця, а часта зміна господаря взагалі негативно впливає на собак будь-якої породи.

До виходу в поле щеня повинне пройти курс домашнього тренування, знати свою кличку і спритно виконувати такі команди, як «сидіти!», «лежати!» (при піднятті руки як поруч, так і на відстані); щоб слухало свистка, не сіпало повідка, знало команди «вперед!», «назад!», подачу тощо. В основу тренування повинна бути покладена тільки ласка. Кара як метод дресирування не підходить, за винятком крайніх випадків. Молоді мисливці часом привчають своїх щенят робити різні циркові трюки, непотрібні на полюванні.

Таких трюків треба всіляко уникати і не перевантажувати ними молодого лягавого собаку.

Натаскування краще проводити по вільній дичині в липні, коли молоді птахи недалеко переміщуються, надовго залягають і дають можливість молодому собаці витримувати стойку. Молодих лягавих треба брати на натаскування, коли вони досягли певного віку (для псів — один рік, для сук — 10 місяців і до двох років).

Кращою птицею для тренування вважають дупеля або бекаса, а якщо поблизу немає болота, то перепела. Звичайно, по перепелу робота вважається важкою, бо він швидко біжить і не має такого запаху, як дупель.

Пошук лягавого собаки:

1 — рух собаки; 2 — рух мисливця на полюванні; 3 — рух мисливця при натаскуванні.

До пострілу молодого собаку привчають безпосередньо в полі (на болоті), під час натаскування застосовуючи полегшені набої. Посилають собаку в пошук тільки при наявності вітру (проти вітру).

З собою треба мати свисток, нагайку (арапник), нашийник-зашморг та чок-корду — поводок 18—20 м завдовжки. Це для того, щоб молодий собака не зірвав перших своїх стійок.

Якщо молодий собака не виконує команди «вперед!» після стійки, треба самому сполохати птицю, що затаїлася, дати собаці змогу понюхати місце сидки і всіляко заманювати його вперед.

Не можна у перший сезон привчати молодого собаку подавати забиту птицю або натаскувати по водоплавних птахів.

Якщо молодий собака реагує на постріл іншого мисливця, той повинен покарати собаку лозиною або нагайкою (арапником). З молодим лягавим собакою краще полювати без компанії мисливців і особливо без компанії інших собак.

Починають натаскувати молодого лягавого на болоті, далі — в полі і через раз у лісі.

Чи потрібен анонс? Лягавим, з якими полюють тільки в полі, анонс взагалі не потрібен і привчати до нього (до «рапорту») молодого собаку не слід. Інша справа в лісі. Собака може стояти на стойці десь за кущами, а ви його не помітите. Тут необхідний анонс.

Привчати собаку до анонса (до звички вертатися з стойки до господаря і «докладати», що там щось є, та повертатися знову на стойку) можна тільки тоді, коли він вже вміє покірно по свистку відходити від стойки. Лише в такому випадку треба серйозно зайнятися тренуванням анонса, та й то, якщо собака проявить здібності до нього.

Подавання забитої дичини необхідне лише в крайніх випадках, коли птиця впала в недоступне місце. Взагалі більшість мисливців проти подавання, тому що воно часто стає звичкою зривати стойку. Але при полюванні на озерах та ставках подавання як елемент роботи необхідне.

Тому ще змолоду треба привчати собаку подавати різні речі, дрібних пташок, а з другого сезону подавати качок, лисок тощо.

Натаскування по дичині — це найголовніше при вихованні молодого собаки. Дуже зручний дупель. Він майже не тікає від собаки, добре терпить стойку, перелітає не дуже далеко і дає змогу кілька разів наводити на нього собаку.

Більшість молодих лягавих спочатку намагаються знайти пташку і погнати її. Тому натаскування починають з повідком і ходять човником разом з собакою.

Згодом, коли собака вже звикне до угідь, він починає користуватися чуттям і робити стойку. Перша стойка — це велика радість для мисливця. Важливо не пропустити її, утримати собаку від погоні, посадити його, похвалити, дозволити обнюхати місце, де сидів птах.

Собака завжди намагається бігти попереду ведучого. Цим треба скористатися і раз у раз,

Захват лисиці.

посвистуючи і показуючи рукою, вести собаку, поки він не привчиться ходити «човником». Так привчають собаку до правильного пошуку. Рухатись, звичайно, треба проти вітру.

Підводка — це такий елемент роботи лягавого собаки, коли він після стойки рухається в напрямку до дичини, наче наводить на неї свого господаря.

Важливо, щоб під час натаскування не робити зайвих обмежень, не зловживати повідком і штучно не стримувати підводку. Так можна прищепити собаці «тугу» підводку.

Якщо лягавий собака взагалі гальмує підводку, треба його ласкаво послати вперед або піти поруч з ним.

Команда «лежати!» — основа всього дресирування. Дуже важливо, щоб в момент зльоту птиці перед пострілом собака ліг. Треба обов'язково примусити собаку лягти за допомогою ласки або утримати його на повідку.

Перший постріл на полюванні після стойки молодого лягавого собаки повинен належати мисливцеві, якого собака добре знає, любить і вірить йому.

ПРИТРАВА НОРНИХ СОБАК

Чи потрібне дресирування для норного собаки? Безумовно, так. Собака повинен спокійно йти поруч із своїм господарем без повідка та виконувати всі його команди: «не можна!», «візьми!», «шукай!», «на місце!», а також команди безшумні, що подаються рукою.

Якщо собака не виконує команд, полювання буде зіпсоване. Такий собака може порвати забитого лиса, напасти на свійських тварин, а вештаючись безладно в кущах, зашкодить полюванню. Носити в мішку на плечах собаку тільки тому, що він неслухняний, не варто. Водити його

Фокстер'єр і єнот.

весь день на повідку теж незручно. Правда, бувають випадки, коли норного собаку треба взяти і в рюкзак (глибокий сніг, болото, полювання з гончаками або коли собака дуже втомлюється).

Отже, дресирування норних собак, як і собак інших мисливських порід, обов'язкове. Собака повинен спокійно йти поруч і виконувати чітко всі команди свого господаря. Притраву норних мисливських собак починають з шестимісячного віку (відомі випадки, коли фокстер'єри беруться за роботу й раніше), застосовуючи при цьому штучну нору. Щоб досягти максимальної темряви, нору роблять з дощок без щілин і закопують у землю. Спочатку молодому собаці показують лиса в клітці з тим, щоб він почув його запах, не боявся і почав його обгавкувати. Після цього лиса зачиняють у першому «котлі» і в нору пускають собаку. Хороший собака в першому ж «котлі» бере підсадного лиса або, хватаючи та обгавкуючи його, примушує тікати в другий «котел» і до вихідного отвору.

Якщо немає типової нори, можна привчати собаку до будь-якої примітивної нори, аби тіль-

Гладкошерста такса Заграй.
Власник А. М. Добров
(Запорізька область).

Вимірювання висоти собаки.

ки він сміливо переслідував звіра. Примітивну нору зробити нескладно. Треба викопати траншею шириною 20—25 см, висотою 35 см і довжиною 3—4 м. У кінці траншеї у тупику зробити «котел» діаметром 60 см. Зверху нору накрити дошками, засипати землею та зробити кришки (3—4 штуки).

Для притрави молодого собаки підбирають і молодого лиса, бо старий, досвідчений лис в норі майже не бігає, сидить впертіше і часто сам нападає на молодого собаку. Молодий підсадний лис лякливіший. Якщо ж собака взяв лиса й душить його, треба підняти кришку нори, металевими спеціальними щипцями взяти лиса за горло та звільнити його від собаки. Якщо хватка собаки дуже міцна, то палицею обережно розводять собаці щелепи, після чого звільненого лиса садять у клітку.

При цьому не можна кричати ні на собаку, ні на лиса.

Якщо щеня несміливе і боїться лізти в нору, треба лиса ізолювати в першому «котлі», зняти кришку другого і поманити щеня: «візьми, візьми!». Воно обов'язково почне сильно гавкати на

По сліду великого звіра.

лиса. Після цього обережно закривають кришку і якщо, опинившись таким чином в норі, щеня продовжує наступати та гавкати, можна підняти шибер. Як показала практика, щеня одразу кинеться до лиса. Тут було б корисно допомогти молодому собаці взяти його. Перші два-три уроки повинні бути короткі (3—5 хвилин); надалі, якщо все гаразд і щеня добре береться за роботу, час тренування поступово збільшують до 25—30 хвилин.

Притрави проводять раз у три дні. Не змушуйте лізти в нору собаку силоміць. Краще такого лякливого песика тренувати з 10—12-місячного віку або й пізніше. Відомі випадки, коли щеня до 11-місячного віку боялося лиса, а пізніше показало чудову настирливість, сміливість, злість.

Якщо немає штучної нори, притраву можна організувати і на поверхні по прив'язаній лисиці, яку слід притримувати і дати змогу молодому собаці пошарпати та подушити її. Деякі мисливці, що мають підсадного лиса, прив'язують його за задні ноги на повідки та пускають у звичайні лисячі нори спочатку не глибше 1—2 м.

Тримаючи лиса за повідки, пускають у нору щеня, всіляко його підбадьорюючи.

Коли ж нема підсадного лиса, притраву проводять у природних умовах у звичайній норі. Якщо на одній з таких притрав буде поранена лисиця, а молодому собаці вдасться її додушити, вважайте, що притрава йде успішно і з таким собакою вже можна полювати.

Останнім часом у деяких виданнях знавці норних собак радять притравлювати молодих собак на домашнього кота. Ми вважаємо таку притраву шкідливою. По-перше, тому, що не кожен собака, що добре бере кота, візьме й лиса. І, по-друге, з таким собакою небезпечно відвідувати села або виходити на прогулянку в місті. Об'єктом такого дозвілля стануть сусідські коти, а далі неминучі неприємності. Небезпечно притравлювати норних собак в лісі весною. Бувають випадки загибелі їх від зубів борсучихи, сміливої і агресивної під час виховання своїх дітей.

4

ПОЛЮВАННЯ З МИСЛИВСЬКИМИ СОБАКАМИ

Дбайливе ставлення людей і зокрема мисливців до збереження й раціонального використання дикої фауни полягає у дотриманні існуючих законів щодо полювання і у великому комплексі науково обґрунтованих заходів по дальшому посиленню захисту, охороні, відтворенню, підгодівлі, розселенню, акліматизації і реакліматизації, лікуванню та санітарному відстрілу диких тварин і птахів. Українська Радянська Соціалістична Республіка вносить вагомий внесок у розвиток природоохоронної справи.

Цілком зрозуміло, що в авангарді захисту дикої фауни йдуть мисливці — члени Українського товариства мисливців та рибалок. З безкорисною любов'ю дбають вони про завтрашній день тваринного світу. А з цієї армії друзів природи слід відокремити більш активну групу спортсменів-мисливців, що полюють з собаками. На перший погляд це звучить парадоксально, але зважте на таку деталь. Полюючи з собаками, мисливець зацікавлений і в тому, щоб його собака показав чудову роботу і в трофеї полювання. А раз так, то собака повинен своє вміння демонструвати на лоні природи, в природних умовах по натуральній дикій фауні. Чим більше такої фауни, тим більше емоцій, тим більше мисливських ра-

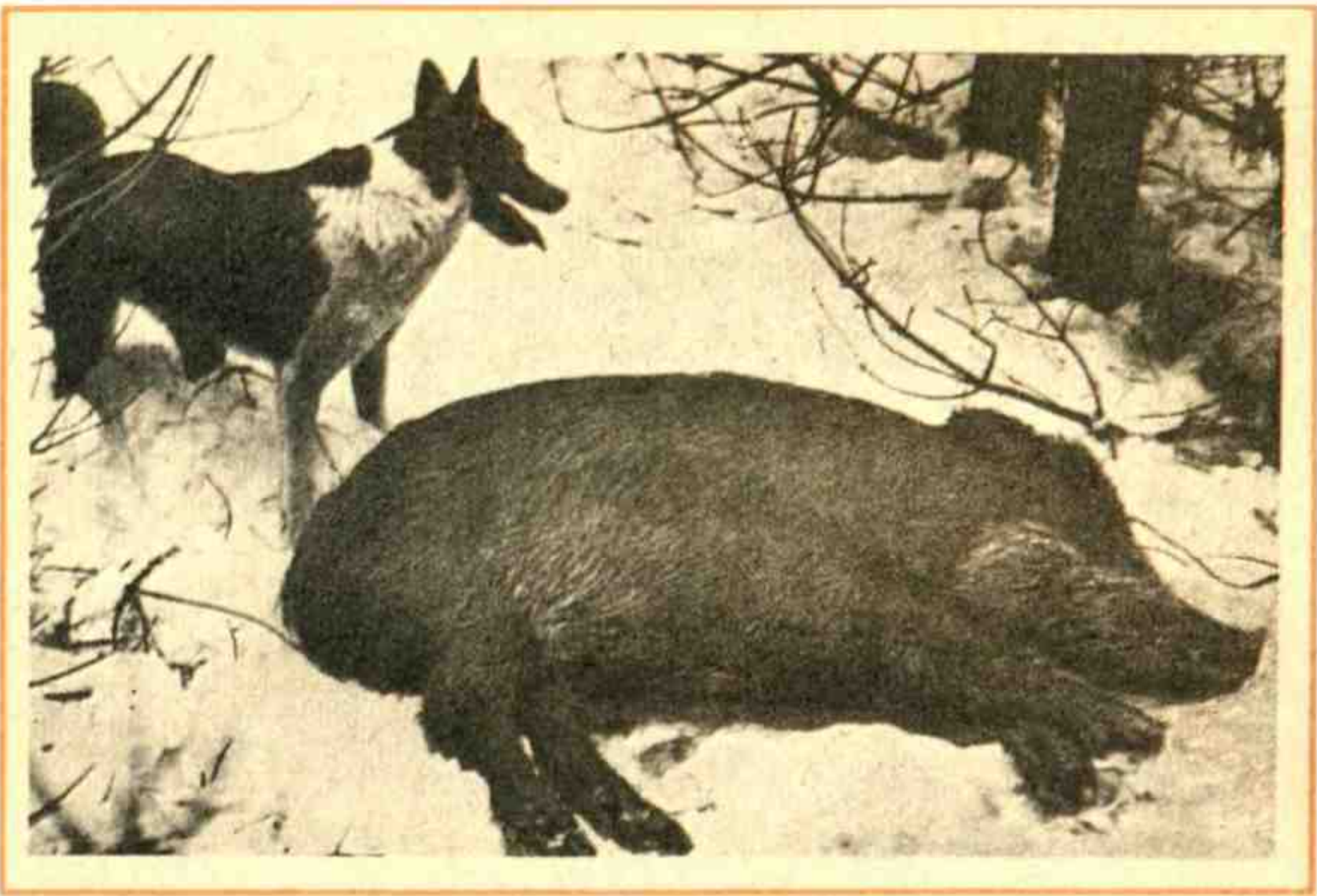
На полюванні з лайкою.

дощів. Ось чому хороший мисливець дбає в першу чергу про завтрашній день, дбає про те, щоб тваринний світ не зубожів.

Дари лісів, полів, вод треба використовувати раціонально. Відстрілюючи певну кількість зайців, лосів, оленів, козуль, мисливці регулюють щільність виду. У 1973 р. в лісах Полтавської області внаслідок недостатнього обліку та несвоєчасного відстрілу диких свиней останні дуже розмножилися, захворіли на чуму і почали сотнями гинути. Виникла загроза зараження цією небезпечною хворобою свійських тварин.

І не тільки епізоотії виправдовують відстріл певної кількості особин. Відомо, що в стаді диких свиней, де є дуже старий кнур, свиноматки залишаються незаплідненими, бо він відбиває від свиноматок молодих кнурців.

При великій перенасиченості угідь кабани взимку голодують, підходять до сіл, знищують бурти з картоплею, овочами, а лосі за одну зиму своїми погризами можуть знищити цілі квартали молодого лісу. Надмірна щільність дикої фауни завдає великої шкоди нашому народному

А вона знайшла... Російсько-європейська лайка.

господарству. Отже, полювання як засіб регулювання чисельності мисливської фауни виправдане. Ось чому обов'язково щороку провадиться відстріл вепрів, старих лосів, козуль, оленів.

Із різноманітних видів полювання (спортивне, промислове) найраціональнішим вважають полювання з мисливським собакою. Тільки з ним можна наздогнати пораненого або знайти забитого звіра і запобігти втратам цінного хутра та м'яса.

Кожен мисливець знає, що принаймні половина пострілів по дичині не кладуть її наповал, а тільки смертельно ранять.

Поранений звір спочатку тікає, а потім залягає і гине.

При полюванні на дикого кабана взимку легше визначити ступінь його поранення по закривавленому сліду. Хоча бувають випадки, коли поранений в живіт кабан не дає закривавленого сліду і тікає за 20—30 км, після чого гине. Смертельним для кабана вважається поранення тільки в голову (мозок), хребет, лопатку (серце, легені).

При попаданні в голову або хребет кабан відразу падає. Але не кожному мисливцеві щастить отак влучити. Якщо куля (картеч, жакан) попадає в лопатку (легені, серце), кабан може впасти рилом, спіткнутися і, кульгаючи, швидко втекти досить далеко. Поранений в легені кабан залишає на гілках рожеву кров з пухирцями, а поранений в живіт не залишає майже ніяких ознак поранення.

Поставлений на гарячий слід собака (гончак, лайка, такса, курцхаар, фокстер'єр, дратхаар) вмить дожене, зупинить, повернеться, доповість або завие над трофеєм. Для такого полювання не треба спеціально готувати собак. Досить одного або двох випадків, щоб собака (особливо молодий) посіпав забитого кабана за вуха, полизав кров і школа закінчена. Звичайно, біля забитого кабана собаку треба похвалити, підбадьорити, приласкати.

Гончаки, як правило, переслідуючи підранка (зайця, лиса, козулю), гонять його голосами і раптово обривають цю пісню. Це означає, що підранок спійманий.

У моїй практиці було багато випадків, коли заєць після пострілів тікав на великій швидкості, й тільки по раптово обірваній пісні собак я визначав, що він впав. Підбігши до зайця, ніяк не міг побачити, куди його поранив. Лише вдома, після того як зняв шкуру, виявив, що поранив його двома шротинами, які пройшли крізь серце.

Ось і посудіть самі, скільки таких випадків на облавних полюваннях і скільки там буває помилок. Мовляв, не влучив. А заєць тим часом впав десь за 200—300 м і став легкою здобиччю шкідливих звірів та сорок або ворон.

При полюванні на лисиць необхідно враховувати специфіку поведінки цього хитрого звіра. Лисиця після пострілу часом імітує смерть — перекинеться через голову, гаркне і лежить. Тільки-но мисливець зробить крок, як вона зникає в хащах. Такий трюк лисиця робить для того, щоб упевнитись, звідки пролунав постріл, і щоб не наскочити на мисливця вдруге.

На Київському морі.

Легко поранений лис мерщій тікає до нори і не вилазить з неї кілька діб. Смертельно поранений лис теж прямує до нори, але довго в ній не сидить. Перед смертю обов'язково виходить з нори. Як бачите, і тут був би собака — лис до нори не добіг би.

Козуля при пораненні падає відразу, але (якщо поранення не в мозок, хребет, серце, кінцівки і шию) часом зривається і, пробігши метрів 200, гине. Без собаки знайти її важко.

Відомо чимало випадків, коли на третій-четвертий день після облавного ліцензійного полювання мертвих козуль знаходять грибники, піонери, колгоспники. При полюванні з собаками таких випадків не буває, бо вони наздоганяють козулю ще до того, як вона впаде.

Відомо, що смертельно поранений звір, якого ніхто не турбує і не переслідує, тікає досить далеко, гине через кілька годин або діб (залежно від поранення), а підранок, що переслідується собаками, далеко не втече.

Різні собаки по-різному працюють по підранку. Гончаки здебільшого наздоганяють підранка,

душать його і обов'язково (якщо в зграї два пси) біля підранка вчинять «бійку» або «сварку». Згодом настає тиша. Собаки повертаються до господаря і охоче супроводжують його до того місця, де лежить трофей. Визначити це місце також неважко по тій пісні, що враз обірвалася, по собачій сварці, а взимку і по слідах.

Деякі собаки (курцхаар, дратхаар), повернувшись від підранка, пропонують мисливцеві йти за ними, а деякі (лайки) голосно гавкають або виють.

Тепер, коли на Україні кількість копитних з року в рік збільшується, крім гончаків і лайок, на них легко привчити собак німецького походження — дратхаарів та курцхаарів.

З цього приводу доцільно навести слова відомого мисливствознавця із НДР Кубиша. Він пише: «...Полювання у нашій країні — це не тільки спорт. Дичина збагачує раціон трудящих. На кожні 500 га мисливських угідь передбачається наявність не менше одного мисливського собаки, такого, що підтвердив свої породні та мисливські якості на змаганнях. Робота собаки по кривавому сліду дуже ціниться. Здібність собаки задушити дикого kota або лиса також ціниться».

«...Робота після пострілу — головна робота собаки. Істинний собакознавець повинен підготувати свого собаку до змагань з найкорисніших елементів роботи, причому найвища мета — це робота по кривавому сліду з «доповіддю» про знайдену дичину і чітке подавання дрібної дичини...».

Практикуються в НДР і комбіновані полювання — загоничів з собаками. Собак пускають після виходу загоничів на лінію стрільців. Звичайно, дратхаар — собака лягавий і у нас його здебільшого використовують при полюванні на птахів, де втрати підранків теж великі.

Дуже багато качок гинуть марно під час полювання по перу. Поранена качка довго кружляє, вибивається із сил і падає десь в полі або на озері.

При полюванні без собаки тільки 30—40% пораних качок можна дістати з очерету, осоки, з трясовини, з протилежного берега річки.

Отже, треба полювати з чотириногим другом. Добре навчити собаку, видресувати його можна тільки за місяці або й роки регулярної копіткої роботи в полі. Це вже спорт!

Собака корисний на полюванні не тільки тому, що знаходить підранків, а й тим, що, полюючи з ним, мисливець має можливість спокійно підготуватися до пострілу. Це стосується всіх видів полювання.

Гончаки гонять голосами, і мисливець заздалегідь вже чекає звіра звідти, звідки чути або линуть ці голоси. Лягавий собака потяжкою і стойкою змушує мисливця приготуватися до пострілу. Лайка не гавкає, поки не побачить звіра, і знову ж таки мисливець має час на підготовку до пострілу.

При такому полюванні підранків майже не буває. А при полюванні без собак (облавою, скрадом, з підходу та ін.) звір вискакує на стрільця (або з-під стрільця) зненацька. Тут немає часу думати. Бах! Бах! — і підранок! Полювання з собакою повинне зайняти належне місце в житті мисливців.

Щедра наша радянська земля, ліси і ріки обдаровують нас великим багатством. Їх ласка невичерпна, аби тільки про них дбали. Суворе дотримання законів і постанов щодо полювання, активна участь кожного мисливця в дбайливому ставленні до запасів дикої фауни, піклування про їх збереження і примноження — священний обов'язок кожного мисливця.

Отже, собака — ваш друг. Він допоможе знайти звіра, попередить про нього, наздожене після пострілу, принесе трофей. А до початку сезону полювання примусить вас виїхати за місто на свіже повітря, на тренування. Регулярне ж тренування — запорука успіху. Коротко розглянемо, як же полювати з окремими породами мисливських собак, що більш-менш популярні на Україні в наші дні.

Полювання з гончаками. З гончаками полюють переважно з одним або двома в зоні лісів та лісостепу на лисиць, зайців-русаків, рись, єнотовидну собаку, а по ліцензіях — на косуль та кабанів. Зграєю гончаків добре гонять і вовка.

Про естетичну принадність полювання з гончаками написано чимало чудових сторінок і художніх полотен класиками світової літератури та мистецтва. Спортивна цінність полювання полягає в різноманітному русі у поєднанні з морально-естетичними факторами, на які так багате полювання з гончаками.

Суть цього полювання полягає в тому, що гончаки знаходять, «будять», переслідують звіра по сліду з голосом, поки звір не буде забитий мисливцем або «скине» з сліду («обдурить») собак. Випадки, коли гончаки ловлять зайців, трапляються дуже рідко. Швидкість зайця, лисиці і особливо косулі в півтора-два рази більша, ніж швидкість гончака. Крім того, собаки витрачають якийсь час на орієнтацію чуттям (нюхом), що сповільнює переслідування. Пораненого або хворого звіра гончаки можуть іноді й зловити. Переслідують його гончаки з голосом, віддаючи його тільки на сліду. Голоси дають змогу мисливцеві розібратися, якого звіра гонять і в якому напрямку він пішов.

Полювання з гончаками дуже захоплююче, але не таке просте, як здається на перший погляд. Людина, що вперше на такому полюванні, не відразу зрозуміє його. Треба добре знати поведінку звірів, стиль роботи гончаків, бути витриманим, кмітливим і орієнтуватися в лісі.

Починати полювання з гончаками можна в листопаді, коли гаї вже скинули золоте вбрання.

Тікаючи від собак, заєць, лисиця роблять безліч поворотів, стрибків вбік, обманних пробіжок тощо. Розплутуючи їх, собаки то замовкнуть, то знову заллються. Мисливці-гончатники замість «під полювати» іноді вживають термін «під послухаю собак». І є що слухати! Співучі голоси мають тільки породні гончаки і в цьому головна їх цінність.

Знаючи поведки звіра і голоси своїх улюбленців, кмітливий мисливець безпомилково вибере місце, де стати, щоб обов'язково перестріти звіра.

Захоплююче полювання з гончаками цікаве і корисне. Корисне не лише тому, що знищується велика кількість хижаків (вовків, лисиць тощо), а в першу чергу тому, що полювання з гончаками споконвіку правильно регулює кількість маточного поголів'я зайців — основного об'єкта полювання на Україні.

Наприклад, мисливці, три роки полюючи без собак в полі групою п'ять-шість чоловік, забили 101 зайця, із них 77 самок. За цей же період мисливці групою п'ять чоловік, що полювали в тому районі в лісах з трьома собаками, взяли тільки 61 зайця, серед яких було 22 самки. Отже, маточне поголів'я зайців гине приблизно на 75% у полі і тільки на 30% у лісі.

Чим пояснити такий стан, що в полі гине більше самок, ніж самців? Ми вважаємо, що підкоряючись інстинкту материнства, самка міцно западає в своєму лігві і зривається майже перед самою лінією стрільців. Самці ж, які сидять у лігві чуткіше, зриваються раніше і завчасно тікають через фланги.

У лісі діють ці ж самі закони. Зайчиха в лігві майже не пахне, гончаки можуть пробігти в кількох метрах від лігва зайчихи і не помітити її. А заєць-самець зривається від будь-якого шелесту, і гончаки, як правило, швидко натрапляють на його слід.

Гончаки переслідують тільки того звіра, якого вони підняли, не підміняючи його іншим. Ось чому самки-зайчихи можуть спокійно відсидітися в лісовому лігві весь день. Логічним підтвердженням цього явища є досить довгі (за часом) стойки німецьких курцхаарів над зайчихою, що затаїлася в лігві.

На користь нашого доводу свідчать і матеріали першої наукової конференції по розвитку мисливського господарства України (1968 р.), де вказується, що «на раціональне використання

дикої фауни позитивно впливає широке використання в усіх видах полювання породних мисливських собак». Зменшення поголів'я зайців-самців на популяцію цього виду не впливає, бо зайці не моногами і під час тічки досить одного самця на 5—6 самок.

Тому кількість добутих самців за сезон полювання в даному угідді не впливає на їх розмноження.

Полювання з гончаками деякою мірою є і санітарним заходом, бо при такому полюванні підранки обов'язково будуть взяті, а не залишаться на підгодовування лисицям чи сорокам. Інша справа при полюванні «загоном». При такому полюванні чимало підранків лишаються не взятими.

Знайшла підранок.

Полювання з гончаками — наше вітчизняне, традиційне, споконвічне, випробуване часом.

Перед полюванням ввечері гончаків добре годують. До лісу (якщо не на машині) ведуть їх на повідках. Там відразу собак пускати на слід. Краще прив'язати їх біля дерева. Поки мисливці приготуються, собаки звикнуть до нової обстановки, перестануть непокоїтись.

Після напуску собаки відразу зникають в кущах. Тим часом мисливець вибирає напрямок і помалу йде дорогою або прорубом, зупиняючись і уважно слухаючи. Собаки інколи навідується до свого господаря і, впевнившись, що він тут, знову зникають, додержуючись напрямку його ходу. Шукання гончаками звіра прийнято називати полазом.

Поки тихо і собаки ще не гонять, для їх підбадьорення і для швидкого піднімання звіра можна покрикувати: «Ой давай, шукай, давай!» чи щось інше. Якщо звір випадково буде піднятий вами раніше, ніж гончаком, треба пробігти в той бік, куди пішов звір, покрикуючи: «Сюди! Сюди! Тут! Тут!».

А коли собаки в цей час далеко і вашого поклику не чують, посигнальте ріжком (під час гону сигналити, звичайно, не можна). Після сигналу собаки або один з них обов'язково прибіжить до вас і, взявши слід, почне переслідувати звіра з голосом.

Згодом «підвалять» інші собаки. Звір спочатку піде по прямій, а потім почне водити собак кругами. Залишається вибрати місце і ждати зустрічі з зайцем чи лисицею. Досвідчені мисливці під час гону собак відразу правильно вибирають місце, де стати.

Стояти краще біля лазу, тобто біля протоптаної ледве помітної стежечки, не рухаючись, і обов'язково так, щоб вітер дув від звіра до вас, а не навпаки. Полюючи на зайців, найкраще стати на перехресті доріг.

У кожного звіра свої повадки. Заєць-русак ходить великими кругами по рідколісся, переважно дорогами, стежками, порубами, інколи

забігаючи навіть в село. На повному ході він робить стрибок убік, вискакує на свій слід і біжить «в п'ятку» назустріч собаці. Знову стрибок — і затаївся. Пропускає собаку і мерщій назад по своєму ж сліду. Збитий з пантелику собака мовчки розплутує заячі хитрощі. Таку мовчанку мисливці називають сколюванням. Досвідчений собака за кілька хвилин виправляє сколювання і продовжує гонити звіра по сліду. А що таке слід?

Восени по чорнотропу звірі не залишають слідів, як зимою на снігу. По чорнотропу собаки ідуть по сліду, умовному, невидимому, чуючи запах звіра, що на певний час залишився в повітрі, на траві, листі та гілках.

Велике значення має сильно розвинутий нюх (чуття) собаки. Собака з сильним чуттям швидше переслідує звіра.

Слабке чуття — це велика вада. Собака з слабким чуттям довго не може вибрати з кількох слідів найсвіжіший слід і рідко невпевнено голосить, а якщо і пожене, то дуже повільно, що дає звіру змогу наробити безліч скидок і зовсім заплутати собаку.

Хороший, швидкий собака гонить настирливо і за сприятливих умов інколи може йти за звіром в десятки метрах. Забивши звіра, треба окриком «готов!» сповістити про це своїх друзів-мисливців. Обов'язково відрізати зайцеві передні лапки і пошарпати собак. Молодим собакам корисно дати понюхати, полизати, пошарпати забитого звіра, не допускаючи, звичайно, щоб вони його порвали.

Взимку по снігу собаки йдуть по сліду, користуючись і нюхом, і зором. У цей період на зайців краще полювати з одним або двома (з смиком) собаками, бо велика зграя собак затоптує сліди. Собаки легше і охоче гонять старого зайця. Зайчєня вони гонять мляво, наче спотикаючись, або не гонять зовсім.

Лисиця чуткіша, обережніша від зайця. Полювання на лисиць принципово не відрізняється від полювання на зайців. Різниця полягає лише

в тому, що звички лисиці відрізняються від звичок зайців. Лисиця, піднята собаками, намагається повести їх густими заростями, чагарниками, використовуючи в першу чергу низинки, ярки, балочки, канавки. Круги лисиця робить більші, і собаки за нею віддають голоси частіше, менше сколюються. Нарешті лисиця вибирає ділянку з густими заростями і ходить там невеликими кругами. Її краще підстерегти на лазу десь в низині або біля нори. При тривалому, настирливому гоні лисиця обов'язково спробує поноритися.

У морозні дні лисиця залягає недалеко від нори і по першій тривозі зникає в ній. Буває, що «нетутешня» лисиця поведе собак за 5—6 км в рідні місця — в інше, досить віддалене урочище. Щоб не ризикувати, у таких випадках слід поспішати за собаками туди, звідки чути їх голоси, бо в чужому лісі вони можуть легко заблудити.

Чекаючи лисицю на лазу, треба стояти нерухаючись. Неабияке значення має і одяг мисливця, особливо взуття. Колір одягу і взуття повинен бути під колір місцевості. Незнайомих предметів лисиці і вовки дуже бояться. На цьому ґрунтується полювання з прапорцями, де лисиці (вовки) бояться зустрічі з підозрілими або незнайомими предметами.

Поранену лисицю добивати ногою небезпечно, бо вона може вкусити за ногу і заразити сказом. Поранена лисиця небезпечна і для молодих гончаків. Бувають випадки, коли після двобою з такою лисицею покусаний молодий гончак боїться її до кінця свого життя. Тому краще добивати звіра до підходу собак. Полювання на лисицю вважається для собаки нелегким. Воно потребує значних зусиль і в'язкості собак.

Останнім часом у деяких областях України в лісах та заболочених плавнях поширився єнот (єнотовидний собака). Єнот, як і борсук, живе в норах, де сидить весь день. Виходить із нори ввечері. Але трапляються випадки, коли єнот блукає в лісі і вдень.

Після того як гончаки нападуть на слід єнота, він стрімголов біжить до нори. Полювання з гончаками на єнота має чисто промисловий характер і полягає в тому, що після п'яти-десяти хвилин гону собаки ловлять і душать цього хижака. Здебільшого єнот прикидається мертвим і через п'ять хвилин після того, як собаки відійдуть від нього, знову тікає до нори. Тому під час гону собак по єноту слід поспішати туди, де гон раптово обірвався, і забрати єнота в мішок.

Легше гончакам тримати слід козуль (диких кіз), але гонити трудніше. Хоча козулі й мають стійкіший запах, проте вони не роблять кругів, не петляють, а тікають навпростець і набагато відриваються від собак. Переслідування козулі супроводжується більш ефективним (майже без сколів) гоном з частою віддачею гончаками голосів. Буває, що козулі тікають з одного лісу в інший, заманюють за собою собак, що може зіпсувати полювання. У таких випадках треба будь-що зняти (відловити) собак з сліду і перейти в іншу частину лісу.

Гончаки (красногони) взагалі віддають перевагу лисиці, а женучи її,— козулям. Це закономірно. Але є чимало прикладів, коли старанно видресирований собака кіз взагалі не гонить.

Козулі мають звичку тікати від собак по прямій і по цій же стежці вертатися назад. При полюванні на козуль по ліцензіях треба уважно вивчити місцевість, визначити стежку, по якій їх погналі гончаки, вибрати на цій стежці горбок з хорошим оглядом і чекати, поки гон поверне назад.

Якщо козулям вдалося збити собак (а це часто буває) з сліду і гон припинився, то козулі здебільшого стоять нишком (або дуже обережно переступають) там, де припинився гон.

Для полювання на дикого кабана можна використовувати й гончаків, але краще брати приправлених лайок.

Хороших гончаків на таке полювання брати шкода, бо воно часто закінчується смертю собаки. Особливо небезпечний поранений кабан.

Піднявши з лігва кабана, собаки його наздоганяють зразу, зупиняють і, тримаючись на певній відстані, гавкають на нього звичайним голосом до приходу мисливців.

На вовків полюють із зграєю гончаків, яка повинна бути спеціально натренована і мати злість до вовків. Кількість собак у зграї не менше десяти. Правда, нам відомий випадок, коли англоруський собака Плакун з Київського розплідника в 1934 р. під селом Рудня Радовельська на Житомирщині більш як дев'ять годин переслідував вовка один на один. На другий день вранці цього вовка було забито. Це був старий беззубий самець.

На Україні зараз немає таких спеціально приправлених на вовків зграй. Такі зграї мають мисливці Російської Федерації (Тульська та Калінінська області), де за їх допомогою ведеться успішна робота по знищенню вовків. Кращий період для полювання на вовка — серпень — вересень. У цей час вовчий молодняк вже підріс, але ще не покинув свого лігва.

«Вабельщик» — людина, що вміє імітувати вовчу «вабу» — звечора підвиває і точно встановлює місце знаходження вовчого виводка. Якщо вміло підвивати голосом вовчиці, то виводок відразу обізветься.

Після кількох таких розвідок на другий день можна брати собак і «накинути» їх туди, де передбачається лігво. Дуже важливо правильно розставити стрільців. Адже вовченят собаки після короткого і дуже азартного гону передують, а старі вовки будуть тікати своїм звичним лазом. Лази повинні бути добре розвідані і перекриті досвідченими стрільцями. Часом старий вовк піддається зграї собак і, зманивши їх за собою, тікає, а вовчиця тим часом з вовченятами зникають в іншому напрямку. Тому лінію стрільців знімати не поспішайте і після того як собак вже й не чути. Такі в основному коротенькі варіанти полювань з гончаками.

Про кінець полювання на будь-якого звіра сповіщають ріжком, до якого собак привчають

змалку, подаючи відповідні сигнали перед годівлею. Зловживати різком на полюванні не слід. Це призводить до того, що в собак виникає байдужість до його сигналів, згодом вони перестають на нього реагувати взагалі. Коли собака слухняний, він негайно з'являється на різок і його слід похастувати якимись ласощами. Так закінчується полювання.

Спортивне полювання з гончаками — чудовий відпочинок.

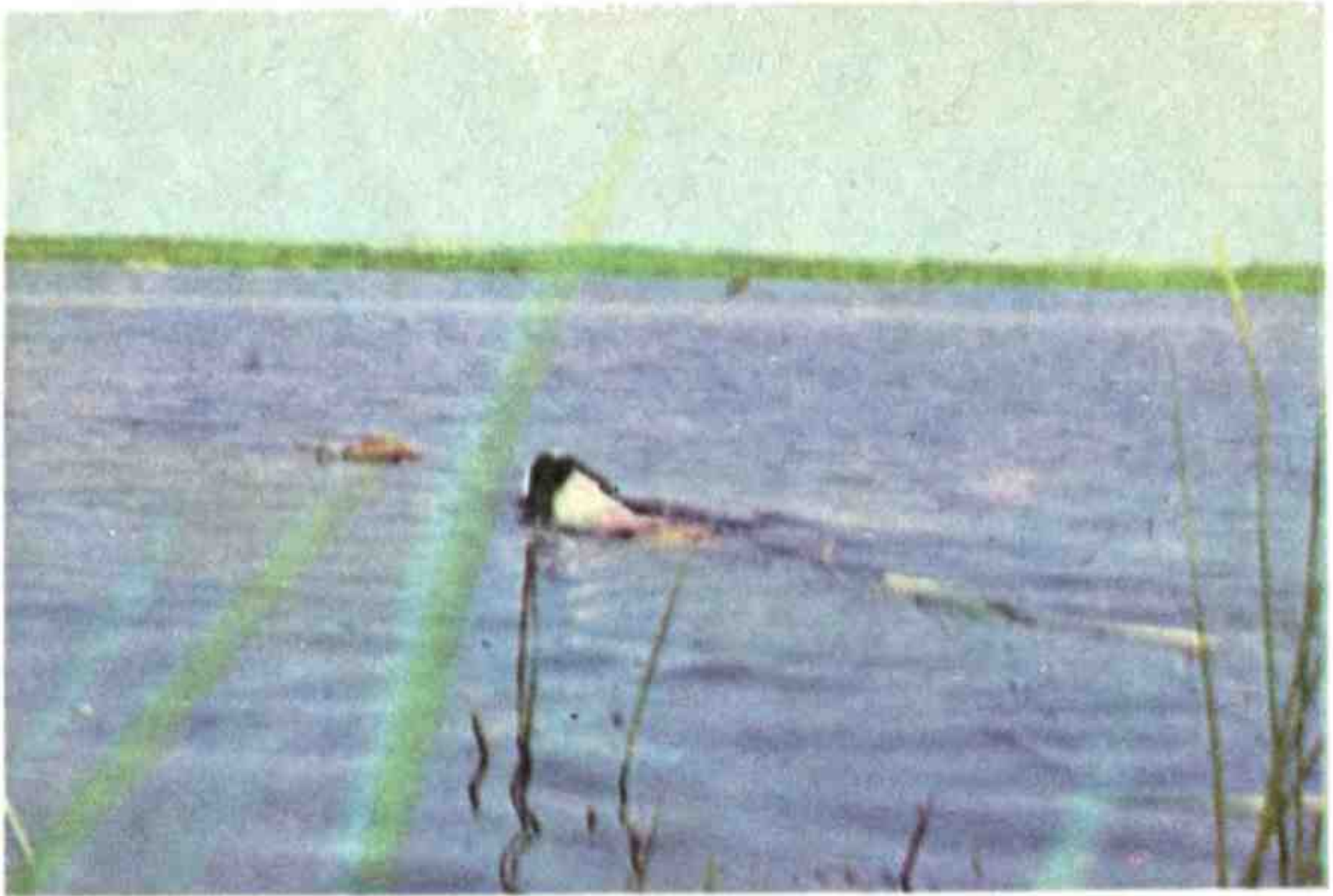
Щодо перспективи полювання в нашій країні, то гончакам належить велике майбутнє. І ось чому: по-перше, з року в рік зростає кількість мисливців і полювання як метод стає колективним, а гончак якраз з успіхом використовується при колективному полюванні; по-друге, без полювання з гончаками наші мисливські угіддя будуть перенасичені лисицями, а це призведе до зменшення інших тварин.

Полювання з лягавими. Полювання на перепела починається у вересні в місцях постійного перепелиного жирування. Краще полювати на світанку, крокуючи з собакою проти вітру. Якщо ви йдете по стерні, то краще рухатись в напрямку до озимини або до ланів з конюшиною. Часто перепел трапляється і в бур'янах, на плантаціях кукурудзи і навіть на картопляних полях.

Куріпка, як і перепел, гніздиться поблизу ланів, але вона вибирає такі місця, де поблизу є чагарники, бур'яни, ярки, низинки. У лісах куріпки майже не зустрічаються.

Молодих і нервових собак на полювання куріпок брати не можна. Справа в тому, що коли такий собака візьме слід і підійде до ще неляканого табунця куріпок — півник починає пурхати перед носом у собаки, заманюючи його в бік від табунця і зриває нервового собаку з стойки. На куріпок треба виходити трохи пізніше, коли вже зійшло сонце і вони повернулися пішки або прилетіли на місця днівок, де ситі спокійніше реагують на пошук собаки.

Чим ширше розлетяться куріпки по полю, поодинці або парами, тим легше буде собаці.

Плавом до трофею.

Рухатись треба проти вітру туди, де приземлилась куріпка. Якщо собака через якусь причину не вловила нюхом куріпок, треба його забрати на поводок, відвести вбік і уважно слухати. Розбитий виводок почне перегукуватись — і ви безпомилково визначите напрямок, куди треба пускати собаку. Полювання на куріпок красиве й цікаве. Проте цих птахів щороку стає все менше і менше у зв'язку з відсутністю підгодівлі їх в тяжкі зими. Куріпка має багато ворогів: лисиці, єноти, тхори, яструби, бродячі кішки та собаки. Багато куріпок гине від необережного застосування отрутохімікатів в сільському господарстві. Полювання на сіру куріпку на Україні заборонене, але треба сподіватися, що мисливці візьмуться як слід за її розведення і доведуть поголів'я цього корисного птаха до великої кількості і тоді полювання на сіру куріпку знову буде дозволене.

Полювання на рябчика має випадковий характер. Він не витримує стойки собаки. При першій потяжці собаки рябчики злітають усім виводком у різні боки та сідають на дерева.

Качка буде в мисливця.

Вальдшнепи тримаються виводками в сирих заростях вільхи, папороті та на зрубках. Стойку витримують досить міцно і вилітають свічкою вгору. На заболочених луках живе безліч дрібних мисливських птахів, серед яких найчисленніші дупель, бекас та гаршнеп. Полювання на них з лягавим собакою дуже захоплююче і вважається класичним. Це рухливе, багате несподіванками дозвілля.

На дупеля полюють зранку і весь день. Вдень у спеку він більше лежить, добре витримує стойку, злітає мовчки, нешвидко і летить прямо. Не стріляний дупель здебільшого відлітає метрів 100 і сідає десь недалеко від мисливця. З середини вересня «висипки» дупелів переходять на більш відкриті місця і тримаються гуртом. Отже, після того як візьмете одного дупеля, слід потоптатися на тому місці ще.

Бекаса найкраще полювати в серпні. В цей час він досить жирний і добре витримує стойку. Бекас тримається поодинці, злітає швидко з характерним «чувиканням». Політ його кручений і стріляти складно.

Тепер на Україні забороняється полювати на глухарів, рябчиків, дрохв, стрепетів, тетеруків, сірих куріпок, фазанів, лебедів тощо. Але і без них ще багато диких птахів у наших лісах, на озерах, у степу: дикі качки — вісім видів річкових та дев'ять ниркових, гуси, лиска, голуби, перепел, деркач, кулики та багато інших. Для полювання в лісі собаку готують на відкритих місцях і лише після того, як він буде бездоганно підкорятися мисливцеві, беруть його в ліс. Як уже згадувалось раніше, ніде стільки не пропадає марно дичини, як на полюванні диких качок. Практично мисливці дістають на воді лише третину забитих птахів. Тут конче потрібен лягавий собака. Причому такий, що може і не знати всіх тонкощів класичного дресирування. Важливо, щоб собака мав пристрасть до дичини, не боявся води та вмів подавати забитих качок.

Для полювання на качок треба брати немолодого, досвідченого, слухняного та витривалого собаку і навчити його подавати з води забиту качку в руки свого господаря. Для цього полювання особливо підходять континентальні лягаві курцхаари, дратхаари, а також спанієлі. Вони не бояться холодної води і навіть пірнають під воду за підранком. Крижень дуже близько підпускає собаку, але стойки не витримує.

На полюванні качок собака повинен тихо йти поруч з мисливцем, виходити з човна на незначну відстань або сидіти в човні до того часу, поки його пошлють пробитися через зарості очерету чи осоки і взяти качку після влучного пострілу. Коли качка ще тріпається десь в очереті, азартний собака проб'ється до неї будь-що. Завдяки полюванню з лягавими собаками кількість підранків зменшується в 3—4 рази.

Полюючи з лягавими собаками, треба не забувати, що полювання — це продовження натаскування. Важливо не розпускати собаку. Суворо дотримуватись тих правил, до яких він вже звик (напрямок руху, напрямок вітру, не дозволяти кидатися за птахом і т. д.). Собакою треба повсякчасно керувати.

Не забувайте, що собака на полюванні затрачає дуже багато енергії. Досить згадати, що гончаки та лягаві в середньому за один день полювання пробігають майже 100 км. Тому важливо, щоб під час привалу (обіду, ночівлі) втомлений собака мав змогу зігрітися й відпочити.

Полювання з норними. Осінній ранок — кращий період полювання з норними собаками. Основним об'єктом полювання є лисиця, тому мисливцям важливо заздалегідь знати, де знаходяться колонії лисячих нір. Взимку легше визначити, чи пішла лисиця в нору по її сліду, а влітку це вдається тільки більш досвідченим мисливцям, оглянувши старанно всі прикмети нір. Однак на полюванні і влітку, і взимку не можна наближатися безпосередньо до нори, щоб не

Підранки знайдені.

налякати звіра. Колонію нір тихо обходять на відстані 50—60 м, уважно вивчають всі сліди. Впевнившись, що лисиця у норі, треба вдало вибрати позицію для стрільби. Її вибирають проти вітру на відстані 20—30 м від нори з тим, щоб добре було видно всі віднірки. Все це робиться тихо, без зайвої метушні, бо лисиця, почувши ваші кроки або голоси на поверхні, не захоче покинути нору взагалі. Вона буде чинити жорстокий опір, покалічить собаку, але на поверхню не вийде. Як вже згадувалось, лисиця та й інші звірі в лісі насамперед звертають увагу на ті незнайомі їм предмети, що знаходяться на землі або низько над нею. Тому треба старанно маскувати чоботи, темні валянки, а ще краще і всю постать, особливо якщо ваше вбрання контрастного кольору. Добре було б стати за деревом, за кущем. Приготувавшись до пострілу, пускаєте собаку. Якщо лисиця в норі, то собака її хвилини через п'ять-шість витягне або вижене, а далі справа за влучним пострілом.

Ось як розповідає про полювання з жорсткошерстим фокстер'єром Лірою мисливець О. П. Литвиненко з м. Суми. У середині листопада 1970 р. увесь тиждень йшли дощі, всюди калюжі. Земля розгрузла. А дощі йдуть днями й ночами. У таку погоду лисиці відсиджуються в норах (інколи цілим виводком). За 40 км від Сум ще влітку в лісі, збираючи ягоди, він побачив свіжий пісок біля лисячих нір і маленькі сліди лисенят. І от взявши Ліру в рюкзак, приїхав до цього лісу і пішов розгрузлою ріллею до знайомого місця. Ось і нори. Всюди розкидане куряче пір'я, заячі лапки, ратиці молоді козулі. Свіжі сліди лисиці на мокрому піску вели прямісінько до нори. Ліра почула лисицю і почала непокоїтися ще в рюкзакі. Олександр Прокопович обійшов навколо нори. Віднірків немає. Значить нора одна, так звана тупикова. Діставши рушницю, заклав набої, зняв ошийника з Ліри і відпустив її. Вона кинулась стрімголов до нори і зникла в ній. Одразу почувся завзятий настирливий гавкіт. Під землею щось гарчало, сопіло,

йшла боротьба. Через якихось п'ять хвилин, немов з катапульти, з нори вилетіла лисиця так швидко та так зненацька, що влучним був лише другий постріл. В ту ж мить з нори виглянула ще одна лисиця і, побачивши мисливця, чкурнула назад в нору. Рушниця була не заряджена. Скориставшись ваганням лисиці, мисливець підскочив до нори, затулив її ногами, водночас зарядив рушницю і тільки-но відійшов від нори метрів на п'ять, як із неї кулею вилетіла друга лисиця, що тут же була вбита влучним пострілом. А Ліри все нема й нема. Знову шум, гуркіт, гарчання чути з-під землі. Хвилин через сім-вісім у темному отворі піщаної нори з'явився Лірин хвостик, а згодом і вона сама. Важко дихаючи, йшла задом і волочила за горло третю лисицю.

Рідкісний випадок: з нори добуто два єноти і дві лисиці.

З цієї події можна зробити висновок, що Ліра, як тільки зайшла в нору, кинулася в кінець до «котла» (котел — це найширше місце, «кубło» в норі). Там схопила стару лисицю, а двоє молодих проскочили на вихід і спинилися між Лірою та вихідним отвором. Впоравшись з лисицею, Ліра почала її тягти на вихід і задом виштовхнула тих двох, що змушені були вискакувати під постріл. У даному випадку Ліра продемонструвала відмінні мисливські якості і забезпечила успіх у полюванні.

А що робити, коли в такій тупиковій норі сидить стара, досвідчена лисиця і ваш собака не бере її хваткою, а лише обгавкує?

Треба почекати, поки собака вийде з нори, взяти його на повідок і бути готовим до пострілу, бо яка не хитра лисиця (навіть найсміливіша), але потурбована собакою, вискочить з нори.

Поранена лисиця або та, що вскочила в нору після гону гончаків, відсиджується в норі довше. У такому випадку норного собаку після відпочинку пускають в нору ще кілька разів — йому доведеться попрацювати довше.

Тепер у деяких областях з норними собаками полюють в компанії з гончатниками. Гончаки знаходять лисицю і гонять, а норного собаку в цей час тримають на повідку або в рюкзаку. Якщо гончаки заженуть лисицю в нору, їх підловлюють, прив'язують і пускають в нору норного собаку.

Полювання на єнотовидного собаку в принципі таке ж саме, з тією лише різницею, що єнот трапляється в лісі тільки влітку, а взимку впадає в сплячку. Єнот не чинить собаці такого опору, як лисиця. Він тікає від собаки в тупиковий віднірок, ховає голову під груди та прикидається мертвим. Настирливий і сміливий собака швидко витягне живого єнота з нори.

Добре навчений норний собака завжди друг і помічник мисливця. Полювання з ним має, безумовно, промисловий характер. Однак воно захоплює, цікаве й корисне.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВОК СОБАК

Для визначення кращих мисливських собак та оцінки стану їх поголів'я проводять виставки, де методом порівняння визначають кращих племінних представників породи. Собак оцінюють відповідно до стандартів за конституцією та екстер'єром.

Оцінка мисливських собак за екстер'єром має велике значення при їх розведенні. За екстер'єром судять про напрям продуктивності собаки, про її породність, здоров'я, міцність будови тіла.

Оцінюють екстер'єр окомірно. Вимірюють мірною палицею, циркулем, сантиметровою стрічкою (висота в холці, довжина тулуба, обхват грудей, п'ястка тощо). Кожна порода має властиві їй форми екстер'єру як загального, так і власного, визначеного стандартами.

Стандарт — це детальний опис характерних і бажаних ознак, властивостей, екстер'єру, мисливських якостей та типу вищої нервової діяльності даної породи. Стандарти затверджують на загальносоюзних кінологічних нарадах.

Так, стандарти основних порід мисливських собак затверджувались в 1896, 1925, 1939, 1947, 1950, 1954, 1959 та в 1966 роках.

Стандарт чітко визначає, якими повинні бути екстер'єр даної породи та його статі: голова, мор-

Біля стенду.

да, лоб, холка, спина, тулуб, попереk, круп, груди, живіт, пах, плече, ноги і лапи, хвіст та ін.

Конституція тварини — це сукупність зовнішньої та внутрішньої будови і фізіологічних особливостей організму як єдиного цілого, пов'язаних з характером продуктивності і здатністю тварин відповідно реагувати на навколишні умови. Добираючи собак для племінної роботи, обов'язково враховують їх конституцію. Найбільш бажаною є конституція з гармонійною будовою тіла. Конституція тварин буває сирою (грубою), рихлою, ніжною, дуже сухою. Вона залежить від спадкових якостей, але виявляються вони повною мірою при добрих умовах утримання і достатній повноцінній годівлі.

Мисливські собаки витрачають багато енергії на полювання в найрізноманітніших природних умовах (спека, мороз, робота в норі, по глибокому снігу, в воді тощо). Тому вони повинні мати гармонійну будову тіла, бути добре розвинутими, здоровими, сильними, з хорошим екстер'єром. Екстер'єр — це тільки зовнішня форма тварини, але він тісно пов'язаний з функціями організму.

Тому за зовнішніми формами можна судити про деякі внутрішні якості організму тварини. Ми говоримо деякі, тому що зв'язок між конституцією та екстер'єром не абсолютний. Розвиток зовнішніх статей може відставати або випереджати розвиток функцій. Проводячи виставку, визначають насамперед ті риси породи, що безпосередньо впливають на призначення собаки (його використання): апарат руху, його злагодженість, силу. А такі не менш важливі якості, як нервова система, мисливська пристрасть, нюх та інші, на виставках непомітні. Практика підтверджує, що породні собаки, екстер'єр яких відповідає стандарту, є носієм і хороших мисливських якостей.

Щороку в Радянському Союзі проводиться багато міжрайонних, обласних і міжобласних виставок мисливських собак. За роки Радянської влади проведено дві Всесоюзні виставки (1958, 1967) у Москві, п'ять виставок у Російській Федерації, 26 московських та 10 українських республіканських у Києві. Організуються вони згідно з правилами проведення виставок мисливських собак на території СРСР.

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ВИСТАВОК *

1. Виставки мисливських собак — елемент племінної роботи, їх проводять з метою: визначення якості та оцінки поголів'я мисливських собак і показу кращих з них; демонстрації досягнень і пропаганди культурного полювання з собаками; обміну досвідом роботи по розведенню мисливських собак; заохочення власників кращих племінних собак і кращих організацій, що займаються розведенням мисливських собак.

* Затверджені наказом № 25 від 13.X 1971 р. Головного управління по охороні природи, заповідниках та мисливському господарству МСГ СРСР.

Відвідувачі цікавляться.

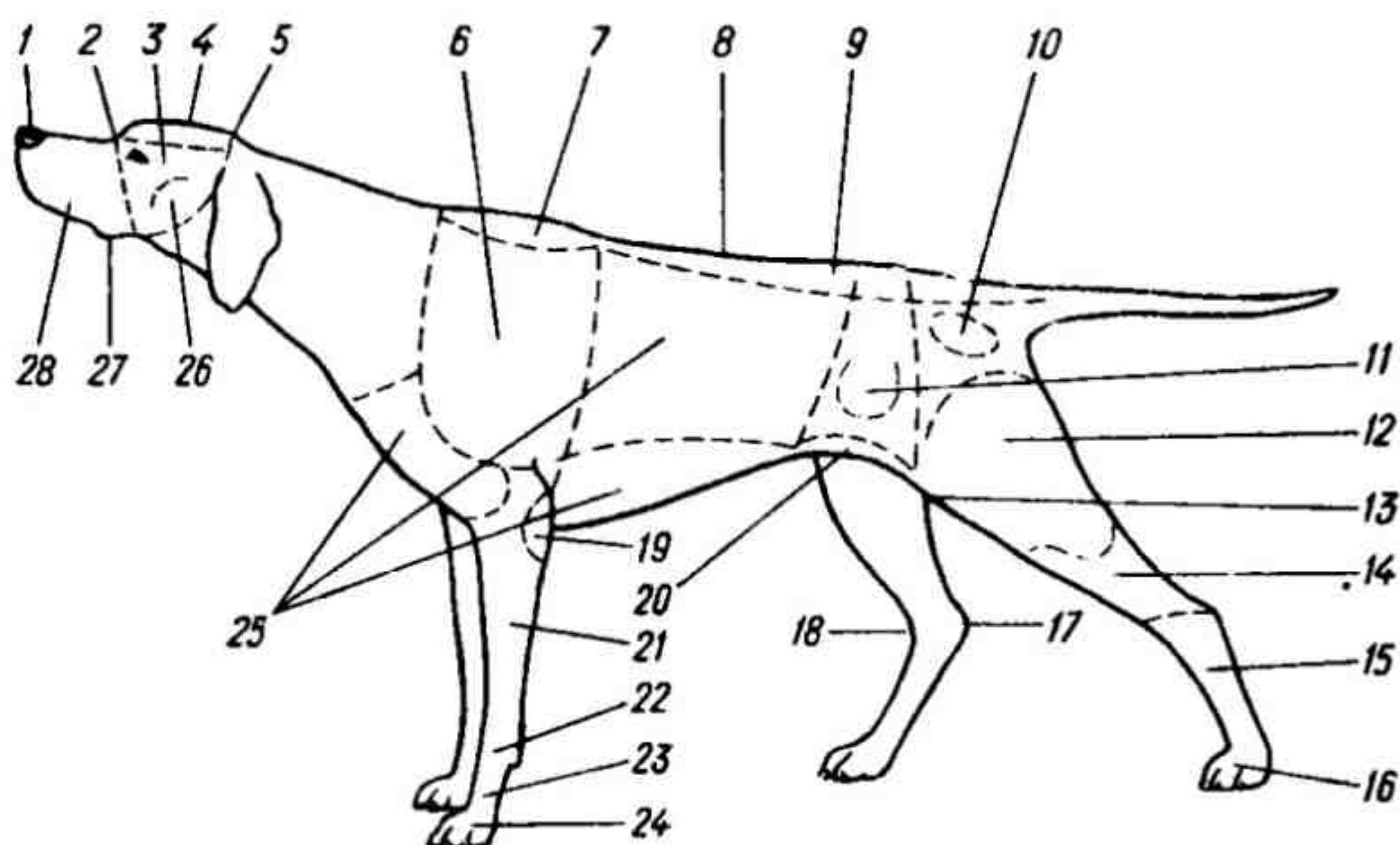
2. До участі у виставках допускають мисливських собак, що належать державним, громадським організаціям та окремим громадянам.

3. Виставки мисливських собак проводять органи управління, мисливське господарство і товариства мисливців. Організація, що проводить виставку, має право брати плату за запис собаки на виставку.

4. За два місяці до відкриття виставки призначають виставочний комітет. За кожним його членом закріплюють певні обов'язки. Президія виставочного комітету складається з голови, його заступників, секретаря та членів — голів комісій виставкому. До складу виставкому входять такі комісії: приймальна, експертна, нагородно-призова, агітаційно-масова, господарська та ветеринарна.

Головна експертна комісія керує роботою експертів по породах (групах), розглядає скарги власників, експонатів, проводить експертизу собак, що належать експертам та асистентам, розробляє план проведення параду і видачі нагород.

Нагородно-призова комісія купує нагороди, призи, медалі, жетони та розподіляє їх згідно

Статура собаки:

1 — мочка; 2 — перехід від лоба до морди; 3 — голова; 4 — лоб; 5 — потиличний виступ; 6 — плече; 7 — холка; 8 — спина; 9 — попереk; 10 — круп; 11 — пах; 12 — стегно; 13 — коліно; 14 — гомілка; 15 — плесно; 16 — задні лапи; 17 — п'ятка; 18 — скакальний суглоб; 19 — лікоть; 20 — живіт; 21 — передпліччя; 22 — зап'ясток; 23 — п'ясток; 24 — передні лапи; 25 — груди; 26 — вилиця; 27 — брилі; 28 — морда.

з рішенням експертної комісії. Вручає призи і забезпечує оформлення їх видачі.

Агітаційно-масова комісія видає і розповсюджує каталоги, звіти, довідки по собаківництву, керує художнім оформленням виставки, організовує місцеві радіопередачі, оголошення тощо.

Організаційно-господарська комісія відповідає за матеріальне забезпечення виставки, організовує розміщення експонатів, розроблює правила внутрішнього розпорядку та забезпечує їх виконання.

Ветеринарна комісія оглядає собак, що прибули на виставку, та організовує необхідні ветеринарно-санітарні заходи під час підготовки виставки.

Запис на виставку. 5. На виставку записують собак віком від 10 місяців до 10 років. Запису підлягають також групи собак, що мають польові дипломи і належать одному власникові або колективу:

а) по гончаках — смички, пари, зграї; б) по хортах — пари та зграї. Смичок — це однопородні пес та сука. Пара — два однопородних пси або дві однопородні суки. Зграя — три однопородні хорти, один із яких повинен бути іншої статі, або 4 і більше гончаків.

6. За віком собак поділяють на 3 групи: а) молодша — від 10 місяців до 1,5 року; б) середня — від 1,5 до 3 років; в) старша — від 3 до 10 років. Вік собаки враховують на день виставки.

7. Кожному собаці дають порядковий номер, який вказують в оціночному листі.

8. Оціночні листи з необхідними даними на собаку підготовляють заздалегідь і передають голові експертної комісії до початку експертизи.

9. На собак, що мають дипломи, заповнюють лист бонітування.

10. Собак на виставку допускають після санкції ветеринарної комісії тільки здорових і обов'язково щеплених проти сказу. На обласні, міжобласні, республіканські та всесоюзні виставки допускають тільки тих собак, які мають родовідні встановленого зразка. Лайок, яких придбали в північних промислових районах, та хортів місцевих порід допускають без родоводів. Не допускають на виставку сук, що перебувають в стані тічки, виснажених, вагітних та сук-годувальниць.

ЕКСПЕРТИЗА СОБАК

11. Експертизу собак на рингах (екстер'єрному та комплексному) провадить експерт з двома асистентами. Експертів і асистентів рекомендує і затверджує організація, що проводить виставку.

12. Експертами призначають осіб, які мають звання експерта другої і вище категорії, згідно з положенням про експертів. Оцінює собак тільки експерт.

13. Експерт на рингах повинен давати короткі пояснення присутнім щодо результатів експертизи.

14. Експерти та їх асистенти не мають права провадити експертизу собак, що належать особисто їм або членам їх сім'ї (жінці, дітям). Цих собак оглядає головна експертна комісія (без визначення їм місця, чемпіонату та призів). Члени головної експертної комісії не мають права бути експертами по породах на даній виставці та виставляти своїх собак.

15. З метою підготовки молодих експертів до експерта на ринзі прикріплюють одного-двох стажистів.

16. На виставці собаки спочатку проходять експертизу на ринзі екстер'єрної оцінки, а потім на ринзі комплексної.

17. Експертизі на екстер'єрному ринзі підлягають всі собаки незалежно від наявності в них дипломів за мисливські якості. Експертизу на цьому ринзі провадять за породами, окремо за віковими і статевими групами порівняльною оцінкою собак за породністю, конституцією та екстер'єром відповідно до інструкції експертизи.

Експертизу собак, що не з'явилися до початку рингу (так звану експертизу «поза рингом»), заборонено.

18. За породність, конституцію й екстер'єр дають такі оцінки: в старшій та середній за віком групах — «відмінно», «дуже добре», «добре» та «задовільно». В молодшій групі — «дуже добре», «добре», «задовільно».

Смички, пари, зграї на екстер'єрних рингах проходять порівняльну оцінку на однотипність, їх оцінюють на «відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно».

19. На собаку, що пройшов екстер'єрний ринг, видають свідоцтво, де вказують оцінку за породність, конституцію та екстер'єр і зайняте собакою місце на ринзі.

Кращим собакам, які оцінюються за комплексною оцінкою, такого свідоцтва не видають, а оцінку екстер'єру їм вказують в дипломі на медаль.

20. На ринзі комплексної оцінки проходять експертизу собаки всіх груп за віком, що одержали на даній виставці оцінку не нижче як «добре»

і мають дипломи за мисливські якості. Собаки, які одержали оцінку «задовільно», комплексній оцінці не підлягають.

21. На рингах комплексної оцінки проходять експертизу також смички, пари, зграї, що мають дипломи за спільну роботу на випробуваннях і оцінюються як за мисливські якості, так і за однотипність незалежно від віку.

22. Експертизу на рингах комплексної оцінки проводять в часи найбільшого відвідування виставки людьми. Собаки вишиковуються за породами, статтю, віковими групами і класами так, щоб попереду стояли собаки-переможці, що набрали найбільшу кількість балів, а за ними ті, які мають на 1–2 бали менше і т. д. Експерт пояснює присутнім, чому такий-то собака на такому-то місці.

Реєстрація собак.

Комплексна оцінка (бонітування) собак.

23. Комплексну оцінку роблять з метою визначення класності собаки.

24. Вона складається з: а) мисливських якостей; б) породності, конституції та екстер'єру; в) походження; г) потомства (згідно з п. 27, 28, 29, 30 даних правил).

25. Комплексній оцінці підлягають собаки молодшої, середньої та старшої груп, що походять від однопородних батьків і мають дипломи.

26. До виставки на кожного собаку в оціночному листі заповнюють такі розділи: 1 — загальні відомості, 2 — походження собаки; 3 — комплексна оцінка (пункти 1, 3, 4) та «список класних потомків».

На виставці на екстер'єрному ринзі експертна комісія уточнює дані оціночних листів та заповнює розділ 4, пункт 2.

27. Оцінку за походження роблять на підставі родоводу собаки, що стверджує походження його від однопородних з ним предків найближчих чотирьох поколінь, а також польову та екстер'єрну оцінку батьків. Предків оцінюють так:

максимально 20 балів за батька та матір, в тому числі: класність батьків (батько та мати) по 1 балу $1 \times 2 = 2$ бали. При наявності у батьків оцінок за породність, конституцію та екстер'єр не нижче «добре» додають по 2 бали $2 \times 2 = 4$ бали. При наявності у батьків польових дипломів додають ще по 2 бали $2 \times 2 = 4$ бали.

Наявність дідів та бабок по 1 балу $1 \times 4 = 4$ бали. Наявність прадідів та прабабок по 0,5 бала $0,5 \times 8 = 4$ бали. Наявність прапрадідів по 1/8 бала $1/8 \times 16 = 2$ бали. Якщо в родовідній відсутній один із предків, інший предок цієї пари не розцінюється.

28. Оцінку мисливських якостей провадять за двома кращими дипломами, що присуджені собаці в полі (лісі) раніше за роботу

29. Основний бал за мисливські якості береється за кращий (за ступенем) диплом. За диплом I ступеня — 40 балів, II ступеня — 35 і за диплом III ступеня — 30 балів.

Додатковий бал зараховують собаці на підставі наступного вищого по ступенях диплому за роботу. За повторний диплом I ступеня додатково нараховують 10 балів. За повторний диплом II ступеня — 8 і за повторний диплом III ступеня — 5 балів.

Гончакам та лайкам, що мають дипломи за роботу парою (смичком), основні бали кожному собаці нараховують згідно з ступенем диплома: за диплом I ступеня — 20 балів; II — 18; III ступеня — 15 балів. Хортам із пар та зграй основні бали за одержані ними дипломи при групових випробуваннях проставляють повністю.

30. Оцінку собаки за потомство провадять максимально по шести прямих потомках (рідних дітях), що мають дипломи за мисливські якості та оцінку не нижче як «добре». За кожного такого потомка як батькові, так і матері нараховують бали.

Максимально враховують шість кращих потомків (36 балів).

Так, наприклад, собака, що одержав диплом II ступеня (2 бали) та екстер'єрну оцінку «відмінно» (3 бали) — всього 5 балів, підвищує бонітування своїх батьків на 5 балів.

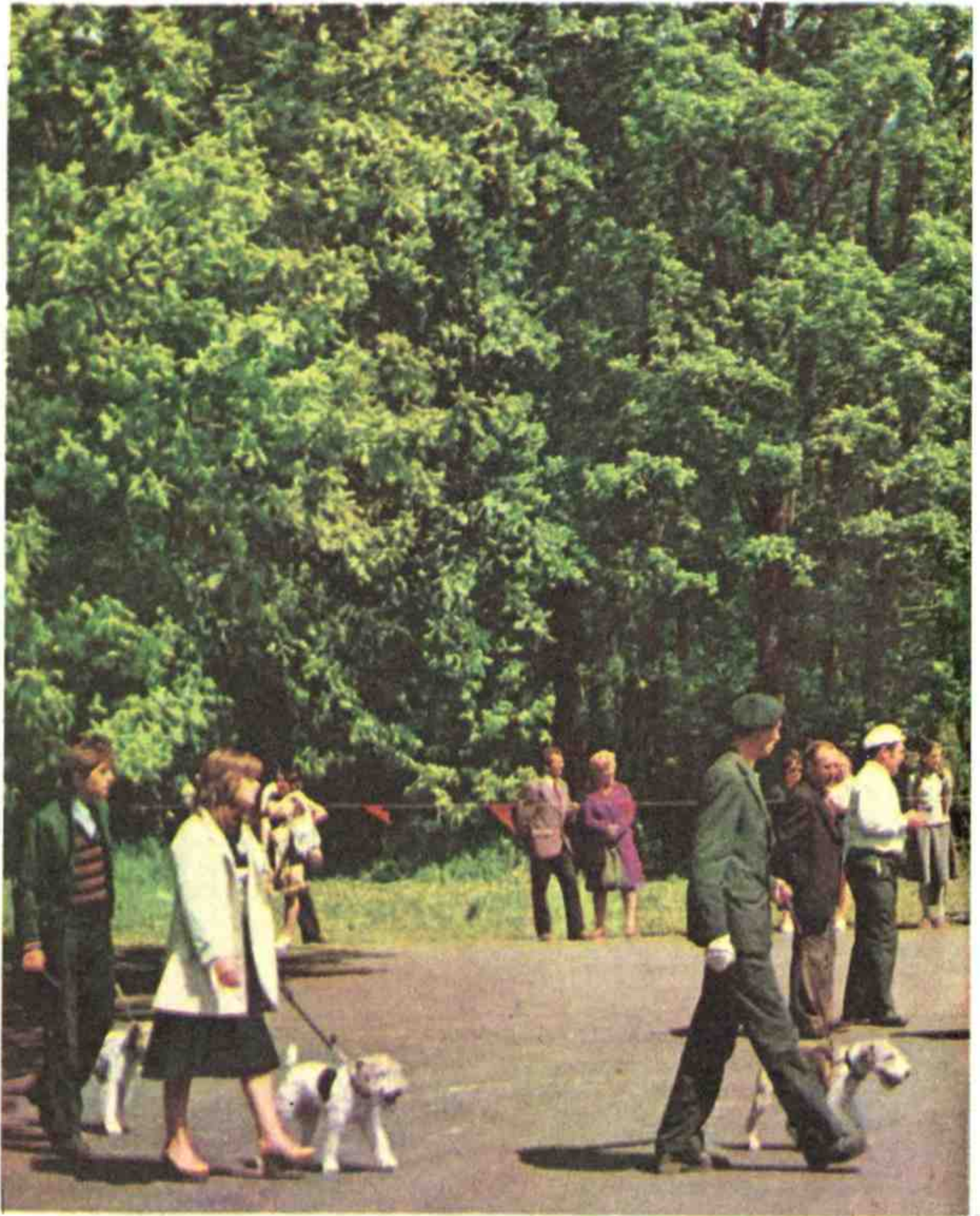
31. Бальну оцінку за екстер'єр виставляють на підставі оцінки, яку одержав собака на даній виставці: «відмінно» — 40 балів; «дуже добре» — 30; «добре» — 20 балів.

Однотипність смичків, пар, зграй оцінюють так: «відмінно» — 5 балів; «дуже добре» — 4; «добре» — 3 бали.

32. Згідно з таблицею мінімальних вимог для визначення класності собак поділяють на три племінних класи (еліта, перший та другий).

33. Якщо два або декілька собак наберуть однакову кількість балів, то долю першого місця вирішують залежно від балів комплексної оцінки в такій послідовності: а) потомство; б) мисливські якості; в) екстер'єр; г) походження.

Якщо й ці чотири показники будуть однаковими, то перше місце буде в собаки, що зайняв краще місце на екстер'єрному ринзі.

На ринзі норні. X республіканська виставка.

Нагороди. 34. Собакам, молодшої за віком групи, що не мають дипломів за мисливські якості, присуджують жетони:

при оцінці екстер'єру «дуже добре» — великий срібний жетон;

при оцінці екстер'єру «добре» — малий срібний жетон;

при оцінці екстер'єру «задовільно» — нагород немає.

Присудження жетона записується в свідоцтво. Собак молодшої групи, що мають дипломи за мисливські якості, нагороджують, як і дорослих, на загальних підставах.

35. Класним собакам — учасникам рингів комплексної оцінки присуджують такі нагороди:

а) одному псові і одній суці, що зайняли в класі еліта (не нижче обласної виставки) перші місця, присуджують звання чемпіонів виставки і видають медалі «чемпіон» та велика золота.

б) звання чемпіона на обласних, крайових виставках (крім Московської, Ленінградської та інших республіканських) присуджують тільки собакам, зареєстрованим у даній області;

в) псам і сукам класу еліта — великі золоті медалі;

г) псам і сукам I класу — малі золоті медалі;

д) псам і сукам II класу — срібні медалі.

Власникам собак видають дипломи на медалі.

36. За смички, пари, зграї видають дипломи та медалі:

а) при наявності групового диплома не нижче II ступеня і оцінки за однотипність не нижче «відмінно» — велику золоту медаль;

б) при наявності диплома III ступеня і оцінки за однотипність «дуже добре» — малу золоту медаль;

в) при наявності диплома III ступеня і оцінки за однотипність «добре» — срібну медаль.

Власники кращих собак можуть бути нагороджені призами.

37. Для нагородження кращих розплідників (або областей) головна експертна комісія нараховує бали за таким принципом:

а) за чемпіона виставки — 10 балів, за собаку класу еліта — 6, за собаку I класу — 5, за собаку II класу — 4 бали;

б) за собак молодшої групи, що одержали оцінку «дуже добре», — 2 бали, «добре» — 1 бал.

38. Для преміювання кращих працівників мисливського собаківництва виставка може встановити премії та грамоти.

39. На виставках показують кращі зразки інвентаря для догляду за собаками.

40. Після закінчення виставки експерт складає звіт в двох примірниках не пізніше як через два місяці.

ОРГАНІЗАЦІЯ РАЙОННОЇ ВИВОДКИ

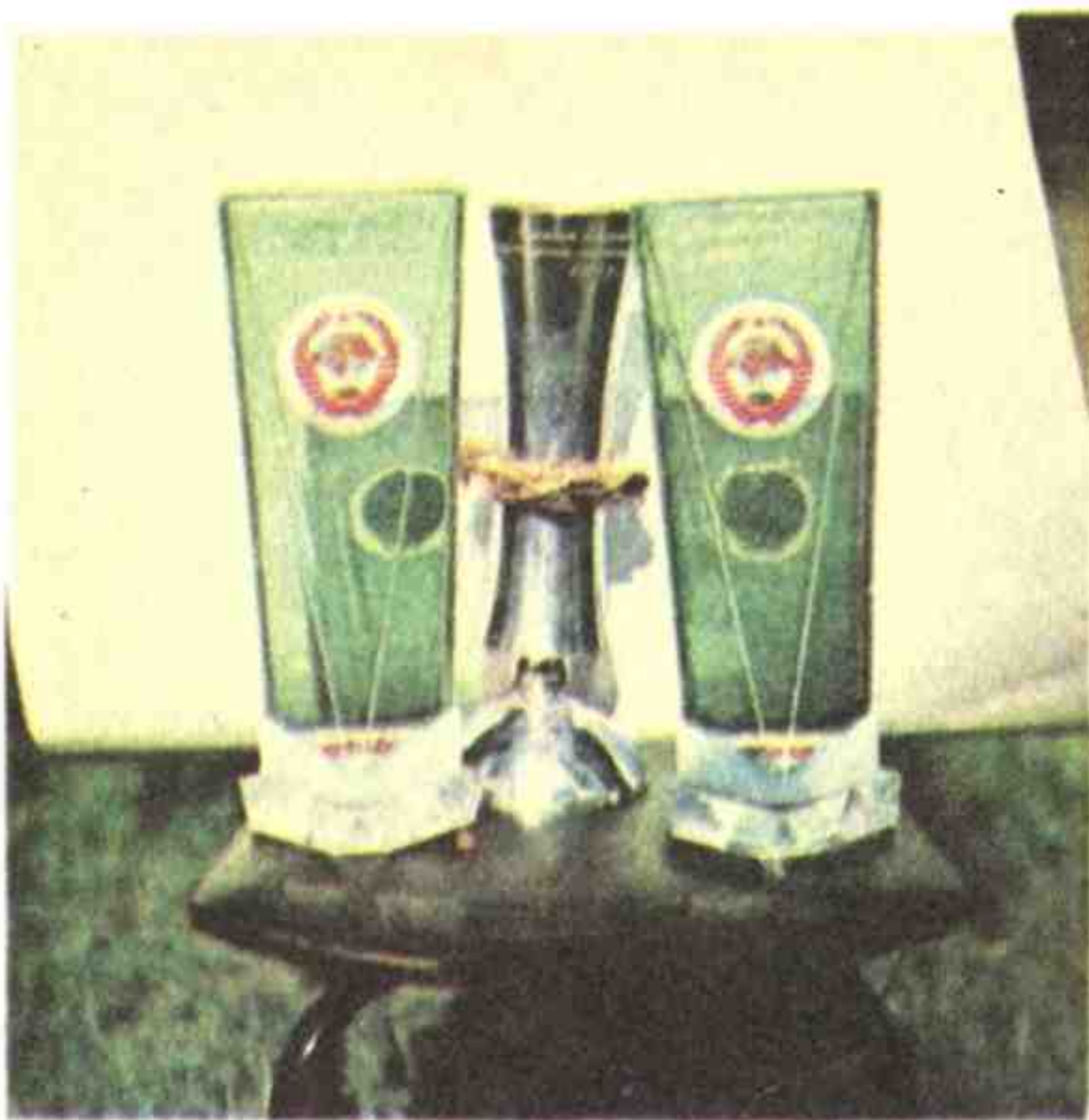
Там, де немає достатньої кількості класних собак і недоцільно проводити виставку, влаштовують виводку мисливських собак.

На Україні кожні три роки проводяться республіканські виставки, а між ними в більшості областей організовуються обласні виставки та районні виводки собак.

На обласну виставку звичайно запрошують мисливців з кращими породними собаками, які зайняли провідні місця на районних виводках. Різниця між виставкою і виводкою полягає в тому, що на виводці собакам дають оцінку тільки за екстер'єр (за її зовнішній вигляд), а на виставках провадять бонітування собак, де їх оцінюють за екстер'єром і робочими якостями, за потомством і походженням та нагороджують дипломами, медалями, призами.

Перед виводкою собаку повинен оглянути ветлікар. Хворих псів, а також сук у стані тічки на виставки (виводки) приводити забороняється.

За день до виводки собак треба викупати в річці або в іншому водоймищі, обов'язково розчесати гребінцем та почистити щіткою. Це роблять для того, щоб собака не мав неприємного

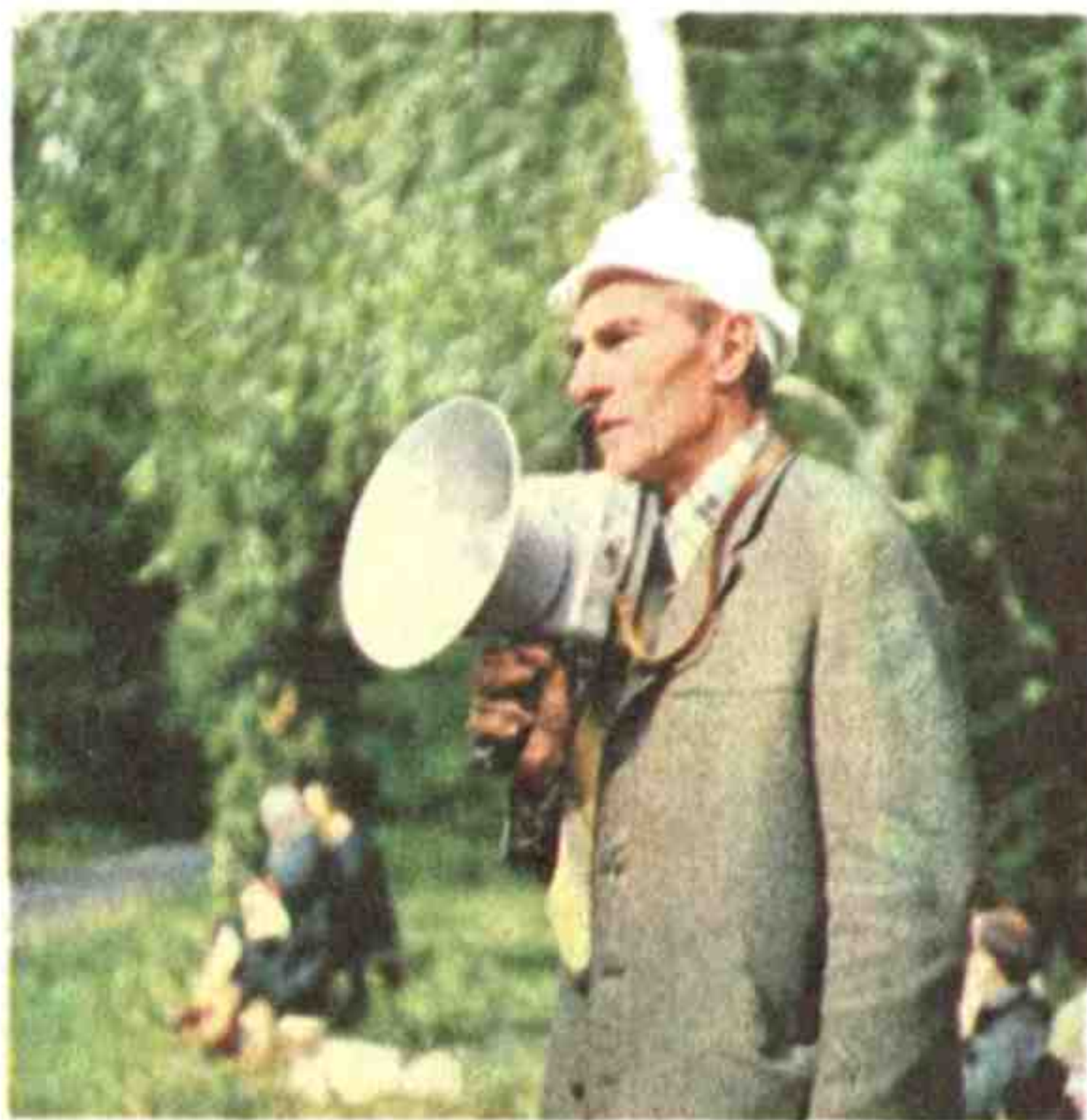
Перехідні кубки
київських
собаководів.

запаху, не смітив у машині (в поїзді) волоссям і мав охайний вигляд. Фокстер'ерам перед виставкою (і взагалі весною) вищипують відмираюче волосся та підшерстя (роблять так званий трименг — щипку). Щипку роблять гребінцем з ледве помітними зубцями в такій послідовності.

За 45 днів до виставки верхню частину шиї, спину та зовнішню частину стегна коротко вищипують. Внутрішню частину стегна трохи вистригають. На передніх кінцівках шерсті не вищипують, а тільки зачісують. На хвості шерсть вищипують тільки зверху (знизу стрижуть). На вухах шерсть вищипують за 30 днів до виставки із зовнішнього боку (з внутрішнього боку вуха вистригають). За 20 днів до виставки їм вищипують шерсть на плечах, з боків грудей та живота.

За 15 днів до виставки жорсткошерстим фокстер'ерам вищипують шерсть на щоках, на лобі, з боків тулуба, на лапах та передній частині грудей. На нижній частині грудей шерсть не вищипують, а тільки розчісують.

Собаки, різні за характером, по-різному ведуть себе на виставках. Одні спокійно вичікують своєї черги. Інші починають скавуліти, гризти повідки.

Тих собак, що мають звичку гризти повідок, приводять на цепку і прив'язують, а під час демонстрації на рингу водять на повідку.

Якщо собака скидає через голову нашийник, треба одягти на нього нашийник-зашморг (удавку). Дуже жирні собаки, як і дуже худі, будь-якої породи програють на ринзі, тому до виставки їх слід підготувати заздалегідь.

Виводки проводять протягом одного дня і обов'язково вдень, влітку, в хорошу суху погоду.

Краще всього в червні — липні.

Для проведення виставок підбирають майданчик (десь у парку, сквері за містом) розміром принаймні 50×50 м. Цей майданчик називається рингом. Його обмежують шпагатом з прапорцями. Якщо собак мало (30—40), досить одного рингу. При більшій кількості собак треба робити два-три ринги по породах, перший ринг — гончаки, другий — лягаві, третій — норні мисливські собаки. У центрі рингу ставлять стіл для роботи експертної комісії. На виводках для експертизи окремо в кожній породі собак ділять за віком на три групи (окремо пси і окремо суки): молодша група від 10 місяців до 1,5 року; середня — від 1,5 до

3 років; старша — від 3 до 10 років. Щенята від 4 до 10 місяців оцінок не одержують, а проходять лише загальний огляд.

Собак виводять на ринг у такій послідовності: пси I, II і III груп; суки I, II і III груп.

На рингу кожний учасник виводки тримає свого собаку на повідку лівою рукою, рухаючись в напрямку проти часової стрілки один за одним на відстані 1,5 м собака від собаки.

Під час цього руху експерти, порівнюючи екстер'єрні дані собак, весь час міняють їх місцями, прагнучи до такого положення, коли попереду опиниться найкращий собака, що відповідає стандарту більше за всіх своїх партнерів по рингу.

Критерієм оцінок є наявність у експонатів даного рингу пороків і недоліків. На останньому місці буде той собака, в якого їх найбільше.

Недолік — це незначне відхилення від стандарту, що не заважає племінному використанню даної собаки.

Порок — значне відхилення від стандарту, що перешкоджає племінному використанню собаки. Наприклад: хвиляста шерсть у дратхаара — недолік, а кучерява — порок. Або: дуже рідка шерсть у пойнтера — недолік, а очіс на хвості — порок.

На виводках оцінюють породність, конституцію та екстер'єр згідно із зайнятим на ринзі місцем. Порядок визначення оцінок екстер'єру собаки на виводках (виставках) подається нижче — в розділі «Методика експертизи». На собаку, що пройшов експертизу на виводці, складають оціночний лист та видають свідоцтво.

Експерт, що провадить експертизу собак на виводці або виставці, не має права оцінювати своїх собак або собак, що належать членам його сім'ї.

Крім однаків, на виводках додатково провадять експертизу пар і зграй хортів, смичків, гончаків. Ці групи оцінюють за однотипністю екстер'єру оцінками «відмінно», «дуже добре», «добре» та «задовільно».

Експерт повинен після закінчення експертизи кожної за віком групи до початку опису об'явити

присутнім оцінку екстер'єру кожного собаки і зробити пояснення щодо результатів експертизи.

Після закінчення виводки експерт складає звіт.

Виводки та виставки мисливських собак — велике мисливське свято. Тут зустрічаються старі приятелі, бувалі звіролови і мисливці-початківці, люди з різних районів, областей, республік. Тут вирішуються такі питання, як підбір пар для майбутніх спаровувань, обмінюються досвідом щодо утримання собак.

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ СОБАК НА ВИВОДКАХ ТА ВИСТАВКАХ

1. Експертизу на рингах екстер'єрної та комплексної оцінки на виставках мисливських собак проводять з метою оцінки їх відповідно до стандартів та правил комплексної оцінки використання собак у племінній роботі.

2. Експертизу проводить спеціально призначений експерт.

3. Виставком і організація, що проводять виставку, не мають права втручатися в дії експерта щодо експертизи, розстановки та оцінки собак.

Ринг повинен бути обладнаним, з твердим ґрунтом, загородженим бар'єром або вірьовкою. Розміри рингу залежать від кількості собак, що проходять експертизу. Ринг має бути зручним для детального огляду собак під час їх руху (інтервал між собаками по колу 1,5 м).

На ринзі повинні бути:

а) стіл (з відповідним тентом на випадок дощу; б) 3—4 стільці; в) олівці, ручки (чорнило), бланки оціночних листів, відомості тощо; г) дерев'яний щит, на якому ставлять собаку під час його опису; д) вимірювальна лінійка; е) електромегафон або рупор.

4. Експерт повинен:

а) до початку експертизи ознайомитися з рингом та його обладнанням; б) скласти план експертизи; в) перевірити необхідну документацію та провести інструктаж асистентів і стажистів;

г) після закінчення експертизи кожної групи собак подати головній експертній комісії: список собак, що пройшли екстер'єрну оцінку; відомість комплексних оцінок.

5. У кожній породі експертизу провадять окремо псів і окремо сук (псів раніше) — спочатку в молодшій групі, потім середній та старшій.

Якщо собак на виводці (виставці) менше десяти, їх оцінюють водночас всіх разом на одному ринзі, розбивши на статеві групи за віком.

6. План проведення експертизи:

а) після перевірки наявності собак і правильності запису їх до даної групи експерт оголошує: «Експертиза собак такої-то породи, такої-то групи почалася!» і дає команду для початку руху собак;

б) всіх собак оглядають в їх природній позі як під час руху, так і в стані спокою;

в) оглядають зуби (прикус) до остаточного розміщення собак на ринзі.

Опис краще починати з останнього найгіршого собаки. Після опису собаку з рингу виводять. Під час опису перевіряють документи на собаку.

7. Експертизу провадять тільки вдень.

8. Собак, що не з'явилися до початку експертизи, оцінювати заборонено.

9. Експерт може доручити попереднє розміщення собак на ринзі асистентам та стажистам, але остаточне розміщення робить сам і пояснює асистентам та стажистам мотиви свого рішення.

10. Експерт провадить експертизу відповідно до діючих стандартів, правил, інструкцій.

11. Собаку на ринзі слід розглядати в цілому за всіма його позитивними якостями, недоліками і пороками, а не за окремими ізольованими позитивними або негативними статтями.

12. Залежно від якості екстер'єру та конституції собакам на ринзі присуджують оцінки «відмінно», «дуже добре», «добре» та «задовільно».

а) «відмінно» та «дуже добре» присуджують породним собакам, що повністю відповідають вимогам стандарту, з добре вираженим статевим типом, типом конституції, властивої для даної

породи, з добре розвинутим кістяком та м'язами, з гармонійною будовою тіла, головою правильних ліній та хорошим апаратом руху. При оцінці «відмінно» допускаються лише слабко виражені недоліки будови тіла, що не впливають на племінне використання собак. При оцінці «дуже добре» собака може мати кілька незначних недоліків, що не переходять в пороки.

б) «добре» присуджують собакам, типовим для породи з недоліками і пороками (не більше двох), крім перелічених в пункті «г», а також собакам, що не повністю відповідають бажаному для породи типу конституції із нечітко означеним статевим типом;

в) «задовільно» присуджують собакам, типовим для даної породи з рядом недоліків і пороків (більше двох), що ставлять собаку поза племінним використанням;

г) собаки з ознаками нечистопородності: масть, шерсть тощо, що ставлять собаку поза породою, а також кастрати, двосторонні крипторхи та ті, що мають багато пороків, лишаються «без оцінки».

13. Всі відхилення від стандартів поділяються на пороки та недоліки.

14. Собакам, що мають неправильний прикус, незалежно від кількості зубів, що неправильно ростуть, виставляють оцінку не вище «задовільно».

15. Собакам, у яких відсутні один або кілька різців, і собакам агресивним, що не дозволяють оглянути зуби, дають оцінку «задовільно», про що роблять помітку в звіті «визначити прикус неможливо».

16. При роботі на ринзі експерти враховують особливості вікових груп: а) собаки молодшої вікової групи відрізняються слабкими м'язами тощо; б) собаки середньої вікової групи характеризуються закінченням росту, сухістю, міцністю; в) собаки старшої групи закінчили свій розвиток і до них вже слід ставити вимоги відповідно до стандарту.

17. Експерт повинен поміряти висоту собаки спеціальною лінійкою і, якщо собаці знижується

оцінка за малий або дуже великий ріст, зробити помітку в звіті.

18. Після закінчення розстановки собак і визначення оцінок за екстер'єр експерт складає список і оголошує результати експертизи власникам собак та присутнім.

Вносити зміни до відомості (списку) після такого оголошення заборонено.

19. Оголосивши оцінки, експерт починає описувати собак.

20. Спочатку він визначає ступінь її породності, тип конституції, зріст та кістяк. Далі послідовність опису провадять відповідно до послідовності стандартів з помітками позитивних якостей, недоліків, пороків собаки, характеру руху, якості прикусу тощо.

21. Після описання собак на екстер'єрному ринзі експерт складає бонітувальну відомість, визначає їх класність і порядкові місця.

22. Собак, що пройшли комплексну оцінку, викликають на ринг, розставляють за породами, статтю, групами за віком, в порядку зайнятих місць по сумі балів. Цей ринг називається рингом виставочного показу і вважається головним етапом в роботі експерта, бо саме на цьому ринзі глядачі можуть побачити чемпіонів та інших визначних представників даної породи мисливських собак. Викликаючи собак, експерт вручає їх власникам відповідні медалі та дипломи.

23. Після закінчення виставки експерт складає звіт і не пізніше як через два місяці здає його в організацію, що проводила виставку.

24. Собаки, що були виведені з рингу з будь-яких причин, оцінці не підлягають, і про це роблять помітку в звіті.

25. Собак, що пройшли бонітування і не з'явилися на ринг комплексної оцінки для публічного показу, позбавляють права на одержання медалі та призів.

6

ОБОВ'ЯЗКИ ВЛАСНИКІВ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК

1. У триденний строк зареєструвати собаку в районній ветсанінспекції та в секції мисливського собаківництва.

2. З шестимісячного віку собаці виписати через обласну УТМР паспорт і записати в мисливський квиток. На вухо собаці поставити тавро — номер родоходу.

Утримання собак і полювання з ними без паспорта на собаку забороняється. Винні в порушенні цієї постанови відповідають, як за браконьєрство.

3. В комунальних квартирах утримувати собаку тільки на своїй житловій площі, при утриманні на подвір'ї в ізольованій вольєрі — в належному санітарно-гігієнічному стані з відповідного дозволу.

4. Щороку робити собаці щеплення проти сказу та чуми в строки, вказані ветсанінспекцією, з поміткою в паспорті. Перед від'їздом на полювання, виставку, змагання, в інші області або республіки собаку обов'язково показують ветлікареві. Без довідки (форма-1) перевозити собак із однієї області в іншу забороняється.

Порушення ветеринарних правил, що спричинило поширення епізоотії або призвело до інших тяжких наслідків, карається законом.

Надійний сторож.

5. Брати активну участь у роботі секції породного мисливського собаківництва: виставках, виводках, польових пробах, змаганнях, а також відвідувати лекції та слухати доповіді, бесіди по мисливському собаківництву.

6. Відводити цуценят тільки від породних сук згідно з планом спаровування.

7. Тренувати мисливських собак лише у відведених для цього місцях і в установлені строки.

8. У разі загибелі собаки в десятиденний строк здати в облраду УТМР її паспорт.

9. Негайно повідомити рай-, міськраду УТМР і скласти протокол на осіб, що утримують крадених собак або полюють з собаками, які не мають паспорта на право полювання.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕЗЕННЯ СОБАК

...Дозволяється мисливцям перевозити мисливських собак на передніх площадках трамвайних вагонів, у поїздах та на пароплавах. Ці собаки повинні бути на повідках і в намордниках.

Із правил перевезення, затверджених Міністерством автомобільного транспорту та шосейних доріг Української РСР від 17.IV 1965 р.

С. 7, § 12:

В автобусах міських і приміських сполучень допускається перевезення мисливських собак в намордниках.

С. 30, § 117:

У легкових таксомоторах дозволяється перевозити собак в намордниках. Відповідає за чистоту кузова пасажир.

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА СОБАКУ

Собака — особисте майно громадянина СРСР. Право особистої власності громадян на їх трудові доходи та збереження, на будинок та домашнє господарство, предмети домашнього побуту, предмети особистого вжитку... охороняється законом.

Право використовувати на полюванні собаку має лише той громадянин, який придбав його на законних підставах. Придбати собаку законно — це означає: мати на собаку родовід або довідку про походження, паспорт на право полювання з ним.

Без згаданих документів собаку купувати заборонено. В разі крадіжки собаки винні відповідати відповідно закону. Відповідають за крадіжку собак з подвір'я, вулиці, а також за перехоплення собаки на полюванні.

Громадянин, до якого пристав мисливський собака, зобов'язаний повернути його власникові або сповістити про це органи міліції чи УТМР. Привласнення знайденого або такого, що випадково опинився у винного, карається законом.

Детальне вивчення справ на місцях, а також розрахунки затрат на утримання собак дають підставу вважати, що тепер позовна сума вартості собак становить: пса (суки) чемпіона — 250 крб.; пса (суки) класу еліта — 180—200; пса

(суки) I класу — 150—180; пса (суки) II класу — 100—120; породного пса (суки) поза класом — 80 крб.

Вартість цуценят, батьки яких поза класом, але мають екстер'єрну оцінку «відмінно», «дуже добре», «добре», становить 15—25 крб. Собаку вважають класним, якщо він має польовий диплом будь-якого ступеня і оцінку на виставці не нижче «добре».

Породні мисливські собаки відстрілу не підлягають, їх затримують і передають власникові.

На території України дозволяється полювати з породними мисливськими собаками, які зареєстровані в мисливському квитку та мають паспорт і тільки у відведених для цього місцях.

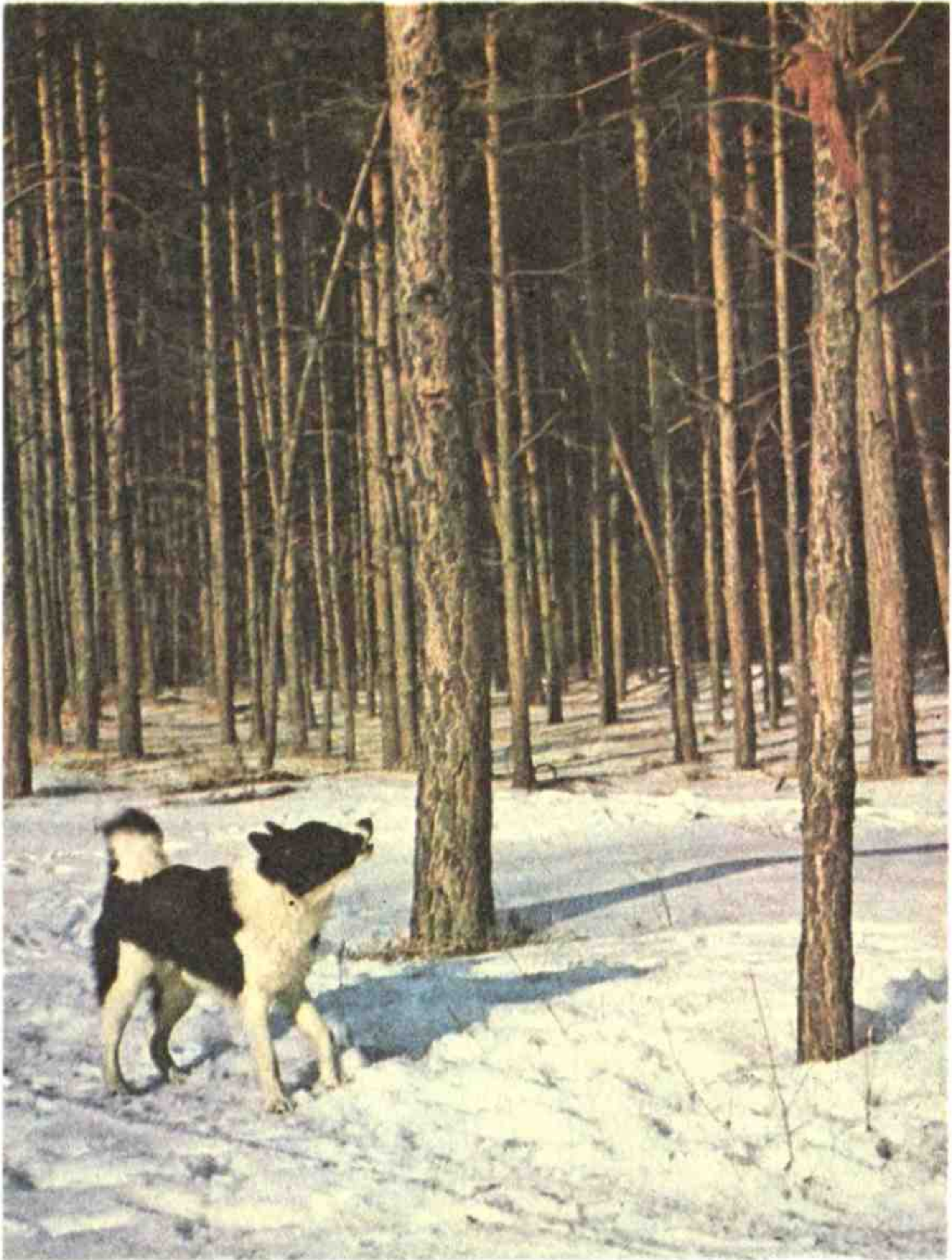
Проводити натаскування, наганяння мисливських собак без відстрілу дичини, а також польові проби собак в угіддях, відведених для цієї мети, у встановлені строки.

Собак, що бродять вільно по скверах, садах, вулицях, незалежно від породи відловлюють. Тих, що з номерними знаками, затримують, про що повідомляють міліцію, клуби службового собаківництва та мисливські організації. Відстріл собак у населених пунктах заборонено.

Відстріл звіра з-під чужих гончаків вважають браконьєрством і карають виключенням з товариства мисливців.

ВИПРОБУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СОБАК

Полювання з мисливськими собаками — велика насолода для справжнього природолюбця. Чим вищий клас підготовки собаки — тим більше радощів від нього на полюванні. Різні собаки по-різному піддаються натаскуванню (наганянню, тренуванню). Одні стають справжніми помічниками мисливця змалку, інші з двох-трьох років. У кожного мисливця свої індивідуальні погляди і вимоги до роботи собаки в полі. Чистопородний собака народжується з вже наділеними йому

Лайка під час полювання на білок.

багатьма спадковими якостями, розвиток яких цілком залежить від господаря собаки. Частина таких якостей стає надбанням систематичних тренувань.

У ваших руках молодий собака. Розвиток його природних задатків або їх штучне гальмування — справа ваших рук.

Проте мисливці, особливо в сільській місцевості, ще мало знайомі з усіма тонкощами виховання мисливських собак. Цуценя росте на волі, бігає, де попало, або утримується на прив'язі. Дорослі гончаки ходять без прив'язі, до ріжка не звикли. Після полювання їх лишають у лісі (мовляв, самі прийдуть). Такі собаки зовсім непридатні для полювання в незнайомих лісах. Деякі важливі риси та якості собак неграмотні мисливці навмисне гальмують. Це передається із покоління в покоління, стає спадковим і вносить розлад або призводить до небажаних наслідків в усій кінологічній роботі. Ось чому дуже важливо, щоб мисливці з периферії активно брали участь у виставках, виводках і змаганнях мисливських собак.

У чому ж еталон мисливських якостей справжнього собаки? Що може показати в полі (в лісі) найкращий собака? Які мінімальні вимоги ставляться до нього на полюванні? Як і якою мірою повинен проявляти собака свої спадкові та набуті на тренуваннях якості? У якого собаки найкраща спадковість? Від якого собаки слід насамперед відводити цінне потомство?

Відповідь на всі ці запитання ви одержите, якщо ваш собака візьме участь у випробуваннях та в змаганнях мисливських собак. Там ви впевнитесь, чий собака працює краще, і побачите такі елементи роботи собаки, на які ви раніше або не звертали уваги, або вважали їх зовсім другорядними і навіть зайвими.

Випробування, як і змагання мисливських собак, провадиться, як правило, восени, коли закінчається жнива і люди мають більше вільного часу. Мисливців з кращими собаками, що зарекомендували себе на полюванні, запрошують

в спеціально підібрані мисливські угіддя на кілька днів. Це чудові осінні дні. На змаганнях, чекаючи своєї черги, десь біля вогнища збираються мисливці та їх прихильники і нема кінця знайомим розмовам, палким спортивним сваркам.

Випробування мисливських собак річ корисна, спортивна, переконлива та безкомпромісна. Вони проводяться за спеціальними правилами, затвердженими Головним управлінням по охороні природи, заповідниках та мисливському господарству Міністерства сільського господарства СРСР.

7

ХВОРОБИ СОБАК ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА

Захворювання собак супроводжується порушенням нормальної функції їх організму. Змінюється поведінка собаки.

Діагностика деяких захворювань потребує виміру температури тіла, підрахунку пульсу та дихання. Температуру вимірюють звичайним ветеринарним термометром, вводячи його в задній прохід. Нормальна температура у дорослих собак 38—39°, у цуценят 39,5°.

Пульс чітко відчувається, якщо прикласти руку до грудної клітки собаки зліва від серця. Серце здорового дорослого собаки скорочується протягом хвилини приблизно 70—100, у щеняти — 120 разів.

Фіксація собаки для огляду ускладнюється, якщо він дуже злий, агресивний. Щоб собака не вкусив під час обстеження, йому в'яжуть щелепи бинтом чи тасьмою, кінці якої зав'язують на потилиці.

Якщо ліки без запаху, їх кладуть у миску з їжею і перемішують. Ті ліки, що мають запах, собака добровільно не візьме. Треба посадити його, лівою рукою обхватити морду, а правою влити рідину в куточок з'єднання верхньої та нижньої губ.

Мисливський
будинок
з ветеринарним
пунктом.

Якщо ліки, дані собаці, мають дуже неприємний запах і призводять до потягів на блювоту, треба негайно піти з ним на прогулянку, щоб відвернути його увагу від ліків і запобігти блюванню. Клізму собаці роблять за допомогою великої (дві-чотири склянки) спринцівки.

НЕЗАРАЗНІ ХВОРОБИ СОБАК

Поранення мисливських собак частіше всього буває від укусів звірів, собак або від випадкових пострілів.

Лікування. Зупинити кровотечу. Вистригти волосся навколо рани. Рану і навколо неї помстити розчином йоду, а поверхню її присипати білим стрептоцидом і замотати стерильним бинтом.

Обмороження найчастіше буває у сук, власники яких, прагнучи взяти якнайбільше цуценят, допускають осіннє парування та зимові щеніння. У сук з великими сосками останні підтягуються

лише через два місяці після щеніння. Звичайно, що при глибокому снігу навіть при незначному морозі (-5°) за дві-три години полювання відморозяться всі соски.

Лікування. При незначному відмороженні (посиніння) треба негайно зробити масаж — відновити кровообіг, а повернувшись додому, зігріти відморожені соски у ванночці (температуру води поступово підвищувати від $+18$ до $+38^{\circ}$) та розтерти їх 70-градусним спиртом або камфорним маслом.

Щоб запобігти відмороженню сосків, перед полюванням їх треба помастити гусячим салом, а сук з великим вим'ям на полювання у морозні дні брати не треба.

Поранення лап. Якщо собака (особливо гончак або хорт) все літо утримувався на прив'язі і не мав змоги щоденно тренувати м'язи лап, то восени на першому ж полюванні (особливо в умовах сухої осені) він зірве собі «підшви» ніг, буде кульгати або просто ляже та почне облизувати «підшви», з яких зовсім злазить шкіра і відкриваються рани на всю п'ятку, а то й на пальцях.

Профілактика. За місяць до полювання кожного третього дня дати собаці змогу побігати три години в лісі (на полі) або в крайньому випадку по асфальту поруч з велосипедом.

Лікування. Поранені місця помастити вазеліном і дати собаці п'ять-вісім днів відпочинку.

Отруєння від укусів змій та бджіл. В умовах України небезпеку становить степова гадюка, яка водиться в долинах, а також звичайна чорна гадюка.

Ознаки: почервоніння і швидке опухання місць укусу, прискорені дихання й пульс, підвищена температура, загальна слабкість. Загибель може настати від паралічу дихання протягом перших діб.

Лікування. Місце укусу розрізати навхрест, видавити з рани отруту. Вище укусу на 20—30 см накласти лігатуру. Рану припікають розжареним залізом. У рану навколо ураженої ділянки за до-

помогою шприца в кілька місць вводять 1—2 мл 0,1%-ного розчину марганцевокислого калію або 2%-ного розчину йоду.

Отрута бджіл та ос токсично діє на організм тварин, головним чином на нервову та серцево-судинну систему і кров, спричиняючи гемоліз і крововиливи.

Лікування. Вилучити жала. Холодні компреси на ужалені місця, обмивання набряклих ділянок шкіри холодною водою або нашатирним спиртом. Масаж і втирання камфорової мазі в набряклі місця шкіри. При тяжкому стані — кровопускання з наступним внутрішньовенним введенням 25%-ного розчину глюкози, підшкірно серцеві — кофеїн, камфора.

Сонячний удар. Причина — тривала дія прямих сонячних променів, особливо на собак темної масті, жирних, малорухливих.

Ознаки: занепад діяльності серця й тонусу, судинної системи, розлад дихання — прискорення і слабкість пульсу, задишка, параліч задніх ніг.

Лікування. Перенести собаку в тінь і обливати голову та спину холодною водою. Під шкіру вводити кофеїн, кордіамін, коразол.

Гематома вуха. Болісна пухлина, що виникла внаслідок крововиливу під шкіру вуха (механічного походження).

Лікування. Проводять асептичний розріз і видалення згустків крові, промивають розчином марганцевокислого калію.

Отит. Запалення слизової оболонки зовнішнього слухового отвору як наслідок нерегулярного огляду та відсутності належної гігієни вуха собаки (отит можуть спричинити кліщі).

Ознаки. Собака трясє головою, тримає її набік. У вухах коричневий бруд, почервоніння і неприємний запах.

Лікування. Намотати на палицю стерильної вати, обережно почистити вухо та промити 2—3%-ним розчином перекису водню. Якщо у вухах кліщі — промити вухо розчином: одна частина чотирихлористого вуглецю на три частини касторової олії.

Рахіт. Хворіють цуценята. Хвороба спричиняється нестачею солей кальцію і фосфору в кормах або зниженим засвоєнням їх організмом. Розвиткові рахіту сприяє відсутність в організмі цуценяти вітаміну D, який може утворитися в організмі і від сонячного проміння. Тому найбільшого рахіт виникає при неповноцінній годівлі й поганому утриманні собак.

Ознаки. Відставання в рості, викривлення кісток кінцівок, потовщення суглобів, потовщення (гулі) на ребрах.

Лікування. Повноцінна збалансована за вітамінами і мінеральними речовинами годівля вагітної суки. Прогулянки на свіжому повітрі. Риб'ячий жир, кісткове борошно. В особливих випадках внутрішньом'язово вводять свіжий препарат вітаміну D в дозі 50–100 ІО на 1 кг живої ваги собаки.

ХВОРОБИ ШКІРИ

Екзема у собак зустрічається дуже часто. Причин захворювання багато: сирість, бруд, неправильна годівля, паразити, відсутність моціону. Екзема

Біля трофеїв.

буває мокра і суха, найчастіше на спині, хвості, вухах та на морді.

Лікування. Вистригти уражену ділянку, протерти марганцевокислим калієм і натерти уражені місця 3—5%-ним спиртовим розчином піоктаніну або маззю (дві частини риб'ячого жиру і одну креоліну).

Суха форма екземи характеризується випаданням волосся. На голих місцях шкіри з'являються зморшки та лусочки. Кращим засобом лікування сухої форми екземи є препарат Дорохова — АСД, фракція № 3, зовнішнє, з риб'ячим жиром 1 : 1, а також АСД, фракція № 2, всередину один раз натще в дозі від 0,4 до 1 мг у водному розчині (30—50 мл).

Короста. Свербляча короста спричиняється коростяними кліщами. Довжина їх 0,2—0,5 мм, живляться вони кров'ю та епітеліальними клітинами шкіри, в якій роблять ходи. Ураження починається з голови, грудей, кореня хвоста, живота.

Спочатку спостерігається свербіння, потім pojawiaються вузлики, мокрі гноячки або сухі кірки. В місцях уражень шкіра потовщується і утворює зморшки, шерсть випадає.

Діагноз ставлять на підставі клінічних ознак та мікроскопічного дослідження зскрібків.

Лікування. При невеликих ураженнях застосовують Вількинсонову мазь. При значних — кращий результат дає обмивання теплою (40°) емульсією препарату К-3, після обсихання уражені місця натирають 6%-ною емульсією мила «К» (собаці, щоб не лизав мила, одягають намордник).

Залозниця (демодекоз). Збудник — кліщ, що має черв'якоподібне тіло (0,3 мм), який живе в сальних залозах і волосяних мішечках шкіри. Собаки захворюють тяжко і заражуються в основному від хворих собак або звірів під час полювання. Демодекоз проходить у двох формах.

Луската форма — на ліктях, пальцях, повіках випадає волосся і утворюються лусочки. Шкіра синіє. Луската форма триває довго і може перейти у пустульозну форму, яка характерна вузликами і пустулами, що містять гній. Шкіра червоніє та утворює зморшки. Сверблячки нема.

Лікування. Втирання чотирихлористого вуглецю з льоновою олією (1×1). Іноді хороші наслідки дає втирання лініменту (частина скипидару і дві частини соляркової олії). Втирати через день протягом місяця.

При великих ураженнях вводять внутрішньо-венно 1%-ний розчин трипансині в дозі 0,01 мл на 1 кг живої ваги два рази через 4 доби.

ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ

Сказ. Збудник сказу — нейротропний фільтрівний вірус, що сприяє утворенню в нервових клітинах головного мозку специфічних включень. Сказ поширюється переважно лисицями та бродячими собаками і передається здоровим тваринам через укуси з слиною. Інкубаційний період — від 14 до 60 днів, іноді кілька місяців.

Ознаки. У першій стадії захворювання собаки мляві, дратівливі, менш уважні, ковтають різні неїстівні предмети, голос хриплий. Собака часто лягає, підскакує, хапає повітря, ніби мух ловить.

На другій стадії захворювання (через три дні) різко підвищується збудженість: часто собака гризе різні предмети, а то й свій хвіст або ноги. На зміну таким випадкам приходить стан депресії. Собака тікає з дому, нападає на тварин і людей. Скажений собака кусає мовчки, не гавкає.

Далі настає параліч нижньої щелепи та ковтальних м'язів. Щелепа відвисає і починається слинотеча. Водобоязні у скажених собак часом і нема, вони можуть перепливати річки.

Паралітична стадія сказу триває чотири-п'ять днів. Настає параліч задніх кінцівок і хвоста. Собака силкується рухатись за допомогою передніх кінцівок, тягне зад. Згодом, на 8—11-й день, настає загальний параліч і смерть. Нерідко спостерігається і тиха форма сказу, при якій настають паралічі задніх кінцівок і нижньої щелепи; симптомів збудження нема зовсім або вони слабо виражені.

З а х о д и. Щорічні запобіжні щеплення антирабічною вакциною. Утримання собак в ізолюванні вольєрі. Скажених собак негайно знищують. Підозрілих на сказ ізолюють і спостерігають за ними протягом 14 днів. Місце, де жив хворий собака, дезинфікують 5%-ним розчином карболової кислоти.

Хвороба Ауєскі. Гостре нервово-захоплювальне захворювання з ураженням центральної нервової системи. Переносники: щури, миші та дикі тварини, а також кровосисні паразити. Серед свійських тварин найбільше хворіють свині. Збудник — фільтрувальний вірус. Люди не захворюють. Інкубаційний період — від 4 до 16 днів.

Спочатку собака не їсть, далі на обмежених ділянках різних частин його тіла виникає сильна сверблячка. Часом собаки проявляють ніби ознаки сказу. Кидаються на тварин (людей не зачіпають), гризуть різні предмети, свої губи. Видужування спостерігається дуже рідко. Загибель настає через один-три дні після появи перших ознак.

Профілактика. Не давати собакам сирого м'яса (особливо свинини), знищувати гризунів, не залишати біля собак на ніч мисок або корита із залишками їжі. При виникненні захворювання

Мисливський
натюрморт.

проводять сувору ізоляцію хворих (підозрілих) собак і дезинфекцію вольєри 2%-ним їдким лугом.

Чума собак — гостра заразна хвороба. Вона проходить типово в гострій і хронічній формах, і супроводжується катаральними процесами слизових оболонок очей, верхніх дихальних шляхів і шлунково-кишкового тракту. Іноді уражаються центральна нервова система та шкіра. Збудник — вірус Карре. При низьких температурах ($-2-14^{\circ}$) цей вірус може зберігатися місяцями. При температурі $+60^{\circ}$ гине через півгодини. Вірус швидко гине при дії на нього звичайних дезинфекторів (1%-ний розчин лізолу, 2%-ний розчин формаліну, 1%-ний розчин фенолу).

Основними переносниками вірусу чуми є хворі й перехворілі коти, собаки, вовки, лисиці, єноти, горностаї, видри та ін. Вірус Карре передається через контакти з хворими тваринами або через предмети догляду. Перехворілі на чуму собаки зберігають вірус три місяці і можуть бути джерелом зараження.

Швидкість зараження собак і поширення хвороби залежать від наявності контактів між здоровими та хворими собаками. Тому дуже важлива

рання діагностика і суворі ізоляція підозрілих на захворювання і хворих собак. Частіше собаки хворіють у холодну пору року. Молоді собаки переносять чуму важче. Проти вірусу чуми собак стійкі тварини інших видів та люди.

Хвороба триває три-чотири тижні, іноді місяцями. Буває така форма чуми, коли клінічні ознаки яскраво виражені лише з боку шлунково-кишкового тракту або тільки з боку органів дихання чи центральної нервової системи.

Профілактика. Належні санітарні умови утримання собак, а також протичумна вакцина. Карантин на район (область), неблагополучний щодо чуми.

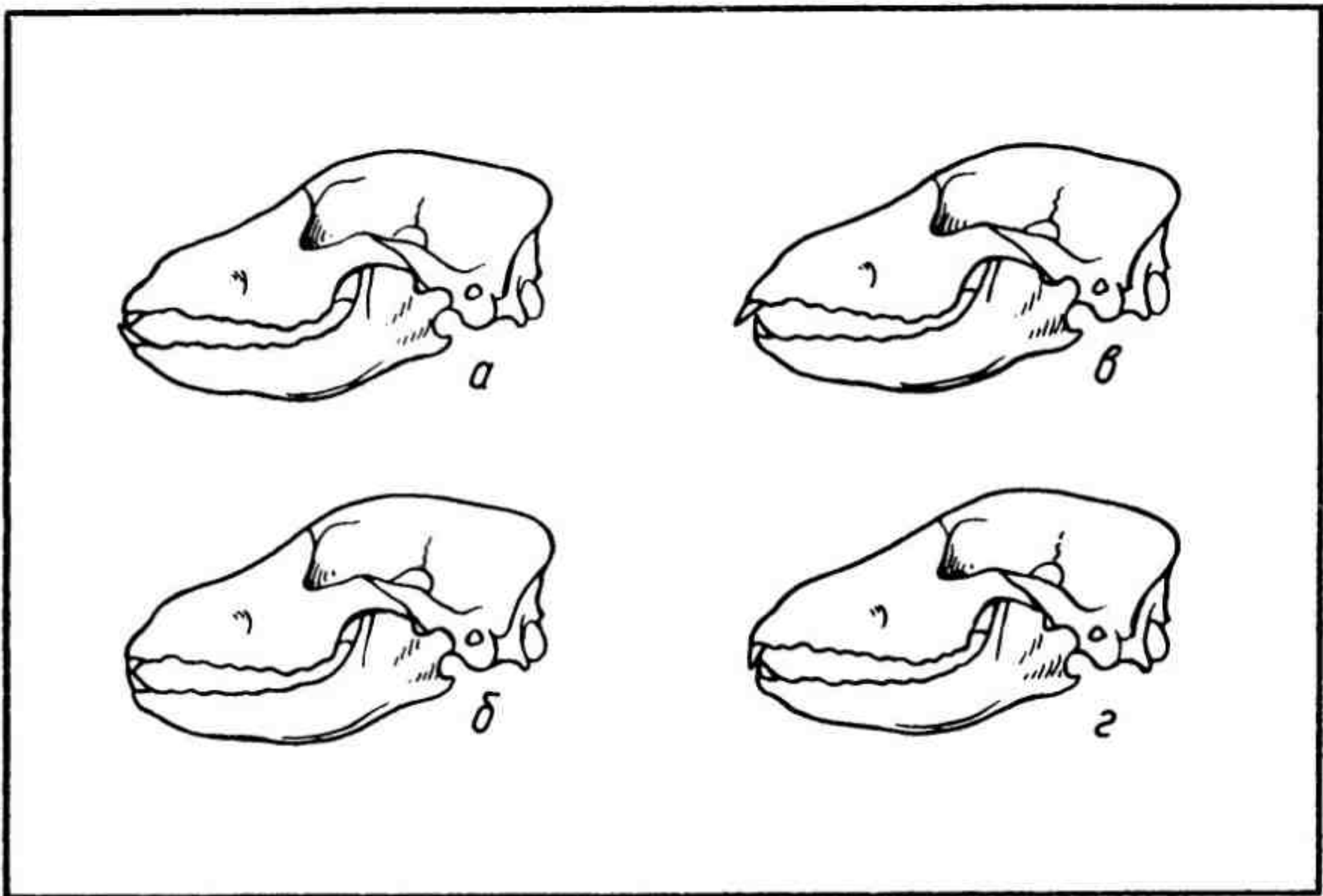
Лікування спрямоване на запобігання або ліквідацію ускладнень мікробного характеру, для чого вживають сульфамідні препарати (по 0,5–1 г чотири рази на добу), пеніцилін, стрептоміцин (50–100 тис. ОД) внутрішньом'язово три-чотири рази на добу. На практиці іноді бажані наслідки дає при нервових ускладненнях бромурал та міпробромат — двічі на добу по 0,5 г разом з молоком та глюкозою в поєднанні з уколами пеніциліну (два рази по 250 тис. ОД) протягом трьох-чотирьох днів.

ІНВАЗІЙНІ ХВОРОБИ

Піроплазмоз. Особливо чутливі до захворювання молоді тварини. Хворобу розносять кліщі дермацентор маргінатус (або піктус). Інкубаційний період шість-вісім днів. При гострій формі захворювання собаки втрачають апетит, стають кволими, температура тіла підвищується до 40–41°. Слизові оболонки спочатку бліді, а потім стають жовтими. Пронос з кров'ю та гнійний кон'юнктивіт. Без лікування собаки гинуть через три-шість днів внаслідок повного паралічу.

Хронічна форма триває до двох місяців. При хронічній формі температура тіла підвищується тільки в перші дні захворювання, далі спостерігаються проноси, що призводять до недокрів'я.

Діагноз — дослідження мазків крові.

Схематичне зображення прикусів у собаки:

а — перекус (бульдожина); б — прямий прикус; в — недокус; з — нормальний прикус.

Лікування. Трипансинь в дозі 5–10 см³ 1%-ного розчину у вушну вену, флавакридин в дозі 3–4 см³ 1%-ного розчину у вену і піроплазмін (акаприн) — 1,2 см³ 0,5%-ного розчину під шкіру. Іноді — гемокпоридин в 1%-ному розчині в дозах від 0,5 до 0,8 мг на 1 кг живої ваги собаки.

Можна давати каву або кофеїн з молоком.

ГЕЛЬМІНТОЗНІ ХВОРОБИ

У собак паразитують три види гельмінтів (глистів): круглі, стьожкові та плоскі черв'яки. Із круглих глистів частіше зустрічаються аскариди та унцинарії. Аскариди — черв'яки веретеноподібної форми завдовжки 4–20 см, унцинарії — 5–20 мм. Частіше захворюють цуценята. Собаки, особливо молодняк, заражаються аскаридозом, коли ковтають з кормами і водою дозрілі яйця аскарид, а також внутрішньоутробно від матері, що хворіла

під час вагітності. У собак спостерігається не-
докрів'я, виснаження, розлад травлення, відсут-
ність або спотворення апетиту, скуйовджене во-
лося, затримується линяння. Часом епілептичні
припадки, слинотеча.

Унцинарії паразитують в тонкому відділі ки-
шечника собаки. При унцинаріозі розвивається
недокрів'я та розлад травлення. Діагноз ставлять
на підставі гельмінтологічного дослідження калу
від хворих собак для виявлення в ньому яєць
аскарид та унцинарій методом Фюллеборна.

Лікування. Для цуценят до тримісячного
віку найкраще практикувати хеноподієве масло в
суміші з касторовим (в дозі 0,1 мл хеноподієвого
та 2 мл касторового на 1 кг живої ваги собаки)
або піперазин (0,2 г на 1 кг живої ваги один раз
на добу протягом трьох діб).

Дорослих собак ефективно лікують тетрахлор-
етиленом (в капсулах) в дозі 0,1 мл на 1 кг жи-
вої ваги собаки. Тетрахлоретилен дають, дотри-
муючись обов'язкового правила: а) за три доби
до лікування знежирена дієта; б) на третій день
собаку годувати тільки вранці, далі голодна дієта
до четвертого дня; в) на четвертий день вранці
дають капсули з тетрахлоретиленом і тільки через
п'ять годин можна погодувати собаку, причому
знову ж таки без жирів.

Такого ж режиму дотримуються, коли лікують
унцинаріоз чотирихлористим вуглецем (0,2 мл
на 1 кг живої ваги). Крім того, через шість годин
після лікування чотирихлористим вуглецем дають
проносне (каломель 0,2 г).

Стьожкові глисти паразитують у собак в тон-
кому кишечнику, де задній членик стьожкового
черв'яка, наповнений дозрілими яйцями, відри-
вається і з калом виділяється назовні.

Серед стьожкових глистів у собак найбільш
поширені такі: ехінокок (2—6 мм завдовжки),
зубчастий стьожковий глист (до 2 м), огірковий
ціпок (15—40 см), тонкошийний стьожковий глист
(до 5 м), ценуроз (60—80 см), які при значному
зараженні виснажують собаку і викликають
смерть.

Профілактика мусить бути спрямована на недопускання зараження собак імагінальною формою глистів. Не можна давати собакам не проварені внутрішні органи тварин як диких, так і свійських. Вольєру слід прибирати щодня, регулярно дезинфікувати її й будку та стежити, щоб не було бліх, які інтенсивно розповсюджують деякі види глистів.

Важливо, щоб собака (особливо цуценя) не користувався мискою або іншою посудиною разом з котями. Домашні коти — розповсюджувачі небезпечних стьожкових глистів, особливо ті, що блукають в місцях виливання помий та смітниках.

Зараження собак стьожковими глистами визначають уважним оглядом калу, де можна помітити білі відокремлені членики глиста.

Спрага.

Лікування. Бромистоводневий ареколін в дозі 0,002—0,003 г на 1 кг живої ваги собаки. Ареколін дають з невеликою кількістю кормів. Можна лікувати філіксаном (0,2 г на 1 кг живої ваги) або гарбузовим насінням (20 г). Останнє подрібнюють і заливають гарячою водою до стану рідкої каші, яку собаки охоче поїдають. Камалу дають в дозі від 2 до 12 г (середнім собакам 6—8 г) один раз незалежно від дієти. Проносного не треба.

АПТЕКА СОБАКОВОДА

Кожен мисливець, що утримує собак, повинен мати аптечку. Як мінімум в аптеці повинно бути:

Бинт	— 2—3 шт.	калій в розчині (свіжо-приготовлений)	— 1 л
Вата гігроскопічна	— 100 г	Борна кислота (3%)	— 200 г
Термометр ветеринарний	— 1 шт.	Бриліантгрюн (зеленка)	— 20 г
Піпетки (для очей — 1, для вух — 1)	— 2 шт.	Краплі для вух (5%-ний лінімент)	
Норсульфазол	— 30 г	ДДТ або гексахлоран на вазеліні)	— 20 г
Стрептоцид білий	— 20 г	Ножиці	— 1 шт.
Фталазол	— 15 г	Пінцет	— 1 шт.
Марганцевокислий			

СЛОВНИК СОБАКОВОДА

Аванс — Вперед! Наказ лягавому собаці.
Аманація — течія запаху від птиці (звіра) до собаки.
Анонс — «доповідь» (повідомлення) собаки ведучому про знайдену дичину.
Анімаліст — художник, що малює тварин.
Апорт — подача собакою забитої дичини.
Атавізм — появлення у потомків ознак далеких предків.
Арлекін — порода гончаків гречаної масті з білим оком.
Баки — виступ, утворений довгим волоссям за вилицею у лайок.
Брак (або брошет) — лягавий собака, розводили в Європі в ХІХ ст.
Брилі — масивні звисаючі нижні губи собаки:
Брудасті: 1) собаки — курляндський клок та грифони.
2) гончаки з бородою та вусами (зникли в ХІХ ст.);
3) загальна російська назва всіх грифонів.
Брусбарт — покруч пуделя з лягавим.
Бульдожина — неправильний прикус, коли нижня щелепа довша від верхньої.
Віднірок — допоміжна нора в загальному лабіринті лисячих нір.
Ваба (вабити) — імітувати голоси диких тварин і птахів.
Вижлець (вижлиця, вижлята) — гончі (собака, сука, щеня).
ВВМТ — Всесоюзне військово-мисливське товариство.
Гача - задній бік стегна.
Генетика — наука про спадковість і мінливість організмів.
Гібрид — покруч (помісь).
Гон в п'яту — переслідування собакою звіра проти сліду.
Гон — переслідування з голосом гончаками звіра.
Гон — хвіст гончака.
Гарячий слід — свіжий слід.
Даун! — наказ лягавому собаці лягти.

Дегельмінтизація — примусове звільнення собаки від глистів.
 Дирхоунд — старовинний шотландський хорт.
 Добір — віддача голосу гончаком на старих слідах до піднімання звіра.
 Дропер — покруч сетера з пойнтером.
 Експерт-кінолог — фахівець в справах собаківництва, якому присуджена суддівська категорія.
 Екстер'єр — зовнішній вигляд тварини, визначений стандартом породи.
 Жетон — металева бляшка — нагорода собакам молодшої за віком групи, що проходять поза класом.
 Жирові сліди — сліди звірів, що паслися, гуляли, жирували.
 Заводчик (в собаківництві) — власник суки в період її спаровування і народження щенят.
 Загрівок — верхня частина шиї.
 Заказник — угіддя, де тимчасово (до 10 років) полювання заборонене (заказане).
 Задня поноска — вміння лягавого собаки знаходити та приносити своєму господареві різні загублені (навмисне забуті на привалі) речі.
 Заповідник — угіддя, де заборонена будь-яка діяльність людини (полювання, випас худоби, сільськогосподарські роботи, рубка лісу тощо).
 Зграя — два або більше смичків гончаків або три хорти.
 Злобність — сміливе переслідування та хватка звіра.
 Звалювання гончаків — якщо один гончак погнав звіра, другий повинен негайно звалитися до гурту і разом гонити.
 Інбридинг — парування тварин-родичів.
 Індекс росту — відношення косої довжини тулуба до висоти в холці в процентах.
 КВО — Київський військовий округ.
 Кінолог — спеціаліст в галузі собаківництва.
 Кінологія — наука про собак.
 Кличка — ім'я собаки.
 Крап — дрібні темні плямки (крапки) на світлому фоні масті собаки.
 Красний звір — вовк, лис.
 Красногон — гончак, що краще гонить «красного» звіра (вовка, лиса).
 Крипторх — собака без сім'яників або з одним (односторонній крипторх).
 Колодка — корпус собаки (крім голови, шиї, хвоста та ніг).
 Купірований хвіст — відрізаний хвіст.
 Куш! — наказ собаці лягти і не вставати без команди.
 Лаверак — різновидність англійського сетера.
 Лаз — стежечка, протоптана звіром.
 Лапа — ступня з пальцями собаки.
 Лежня — місце (ямка), де відпочиває звір.
 Ліцензія — платна картка (дозвіл) на відстріл звіра, полювання на якого заборонене.
 Ловчий собака — хорт (борзій).
 Лягаві собаки — породи мисливських собак для полювання на птахів.

Моногамія — властивість самця притримуватись тільки однієї самки.
Мочка — кінець носа собаки.
Наброди — сліди мисливських птахів.
Наганяння — тренування гончаків.
Натаскування — тренування лягавих.
Недолік — незначне відхилення екстер'єру від стандарту собаки.
Окрайок — зуб собаки — крайній різець, що знаходиться біля ікла.
Ость — довше волосся, що виступає над смухом собаки.
Отрищ! — Геть! Команда собаці, щоб відійшов від забитого звіра.
Очіс — довга шерсть на шиї та на кінцівках собаки.
Пазанок — частина ноги зайця від скакального суглоба до пальців (лакомство) для гончаків.
Пара — два гончаки однієї статі або два хорти незалежно від статі.
Парфорсне полювання — силове полювання, коли собаки ловлять звіра.
Перо — хвіст сетера.
Перемовчування — перерва у віддачі голосу гончого собаки протягом двох хвилин.
Переярок — молодий вовк (один рік).
Підвіс — довга шерсть на нижньому боці хвоста собаки.
Підводка — наближення лягавого собаки до дичини після стойки.
Підривистість — дуже різка лінія переходу від грудей до сильно піднятого живота собаки.
Пішохід — гончак, що дуже повільно гонить звіра.
Піль! — Візьми! Команда лягавому собаці кинутися на дичину.
Підранок — поранений звір.
Підшерстя — коротка, м'яка пухнаста шерсть, що покриває шкіру собаки.
Поліно — хвіст вовка.
Покруч — облюдок, метис.
Потяжка — стрімке приближення до знайденої дичини.
Порок — значне відхилення від стандарту, що перешкоджає племінному використанню собаки.
Правило — хвіст хорта.
Пронос — пробігання гончаком з голосом того місця, де звернув звір.
ПрикВО — Прикарпатський військовий округ.
Прутик — хвіст пойнтера.
ДРКМС — допоміжна родовідна книга мисливських собак.
ВРКМС — Всесоюзна родовідна книга мисливських собак.
Псовина — шерсть хортів, гончаків та інших.
Пустобрех — гончак, що голосить там, де нема сліду звіра.
РРКМС — республіканська родовідна книга мисливських собак.
Ребро — нижня частина грудей собаки.
Різець — передній зуб собаки.

Ринг — майданчик (коло), де показують собак на виставках.
Русак — заєць, мешканець середньої зони Європи.
Рум'яна — руді плями у російських рябих та в естонських гончаків.
Ряботроп — поверхня ґрунту, місцями запорошена снігом.
Садка — травля хортами звіра.
Скидка — зіскакування звіра з сліду.
Сколювання — тимчасова втрата собакою сліду звіра.
Смичок — два гончаки однієї породи різної статі.
Смик — два з'єднані між собою нашийники.
Соколок — потиличний виступ на черепі собаки.
Сплячка — стан спокою (протягом п'яти-восьми місяців) деяких звірів.
Стойка — поза лягавого собаки, коли він зупиниться перед дичиною.
Тайган — середньоазіатський хорт.
Тази — середньоазіатський (казахський, туркменський) хорт.
Тічка — період статевої збудженості самки.
Фоксгаунд — англійський лисогон — гончак.
Хватка по місцю — хватка і тримання норним собакою звіра за частину тіла, що передбачено правилами випробувань як «по місцю».
Шворка — повідок, ремінець, вірьовка.
Шумовий звір — звір, якого собаки не гонять. Піднявся від шуму.
Чепрак — забарвлення спини собаки.
Чорнотроп — повна відсутність снігу на поверхні землі.

ЛІТЕРАТУРА

Родословно-племенная книга и стандарты охотничьих собак. Россельхозиздат. М., 1969.

А. В. Платонов. Охотничье собаководство. «Колос», М., 1966.

Пособие по охотничьему собаководству. «Лесная промышленность», М., 1970.

Справочная книга по собаководству. Сельхозгиз, Л., 1960. Биология. Львов ГУ-1970.

Э. И. Шерешевский. Охотничье собаководство. «Физкультура и спорт», М., 1957.

Довідник ветеринарного фельдшера. «Урожай», К., 1970.

Б. И. Казанский. Гончая и охота с ней. «Лесная промышленность», М., 1973.

Н. П. Пахомов. Гончие собаки и охота с ними. «Физкультура и спорт», М., 1971.

В. Г. Гусев. Лягавые собаки и охота с ними. «Физкультура и спорт», М., 1971.

Н. И. Попонов. Охота с норными собаками. М., 1967.

Охотничье собаководство СССР, Киров, 1971.

С. В. Болденков. Мисливське господарство республіки. «Природа і людина», 1968.

	ВСТУП	5
1	ПОРОДИ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК ТА ЇХ СТАНДАРТИ	10
	Гончаки	10
	Лягаві собаки	29
	Німецькі континентальні лягаві	52
	Норні собаки	69
	Лайки	80
	Інші породи собак	87
2	РОЗВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК	90
	Вирощування щенят	102
	Догляд, годівля та утримання собак	110
3	ТРЕНУВАННЯ СОБАК	118
	Наганяння гончаків	118
	Натаскування лягавих собак	123
	Притрава норних собак	127
4	ПОЛЮВАННЯ З МИСЛИВСЬКИМИ СОБАКАМИ	134
5	ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВОК СОБАК	158
	Правила проведення виставок	160
	Експертиза собак	163
	Організація районної виводки	171
	Методика експертизи собак на виводках та виставках	175
6	ОБОВ'ЯЗКИ ВЛАСНИКІВ МИСЛИВСЬКИХ СОБАК	180
	Правила перевезення собак	181
	Право власності на собаку	182
	Випробування мисливських якостей собак	183
7	ХВОРОБИ СОБАК ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА	188
	Незаразні хвороби собак	189
	Хвороби шкіри	192
	Інфекційні хвороби	194
	Інвазійні хвороби	197
	Гельмінтозні хвороби	198
	Аптека собаководів	201
	СЛОВНИК СОБАКОВОДА	202
	ЛІТЕРАТУРА	206

ЮРИЙ ВАСИЛЬЕВИЧ БУКАТЕВИЧ
КСЕНОФОНТ ИВАНОВИЧ ЖАРИЧ

ОХОТНИЧЬИ СОБАКИ

(на украинском языке)

Киев, издательство «Урожай»

Рукопис рецензували і рекомендували до видання
мисливствознавець Головного управління
мисливського господарства МЛГ УРСР
М. О. Мироненко та експерт-кінолог
Республіканської категорії Д. С. Чабан.

Редактори А. П. Тритинченко, П. Ф. Ситник,
О. О. Кишка.

Макет та художнє оформлення В. О. Любавіна

Художній редактор О. С. Вашко

Технічний редактор Г. Б. Верник

Коректори Н. М. Некрут, Є. Я. Філіппова

Кольорові і чорно-білі фотографії:
Сафронова М. А., Кропивницького І. А.,
Ігнат'єва І. В., Самеляка Ю. П.,
Ткаченка В. Ю., Голубева К. О.

інформ. бланк № 1103.

Здано на виробництво 11. X 1976 р. Підписано до
друку 25. V 1977 р. БФ 03297. Формат паперу 84 × 108/32,
№ 2, офсетн. Умовн. друк. арк. 10,92. Облік.-вид. арк.
10,3. Вид. № 314/72. Зам. № 6-2511. Тираж 120 000.
Ціна 1 крб. 11 коп.

Видавництво «Урожай», Київ, 34,
вул. Ярославів Вал, 10.

Головне підприємство республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига»
Держкомвидаву УРСР, Київ, вул. Довженка, 3.

